

ΛΟΥΚΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙ ΟΡΧΗΣΕΩΣ

Αρχαίο Κείμενο και Μετάφραση

Μετάφραση-Σημειώσεις: Ιωάννη Κονδυλάκη

Βιβλιογραφία

Λουκιανού Άπαντα, Μετάφρασις: Ιω. Κονδυλάκη, Βιβλιοθήκη Φέξη Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων, χχ.
Βιβλιοθήκη των Ελλήνων, Λουκιανός ΣΤ', τ. 48, Ελληνικός Εκδοτικός Οργανισμός

ΠΕΡΙ ΟΡΧΗΣΕΩΣ

1-21

Μτφρ. Ιωάννη Κονδυλάκη

ΛΥΚΙΝΟΣ [1] Ἐπεὶ τοίνυν, ὦ Κράτων, δεινὴν τινα ταύτην κατηγορίαν ἐκ πολλοῦ, οἶμαι, παρεσκευασμένος κατηγορήκας ὀρχήσεών τε καὶ αὐτῆς ὀρχηστικῆς, καὶ προσέτι ἡμῶν γε τῶν χαιρόντων τῇ τοιαύτῃ θέᾳ ὥς ἐπὶ φαύλῳ καὶ γυναικείῳ πράγματι μεγάλην σπουδὴν ποιουμένων, ἄκουσον ὅσον τοῦ ὀρθοῦ διημάρτηκας καὶ ὥς λέληθας σεαυτὸν τοῦ μεγίστου τῶν ἐν τῷ βίῳ ἀγαθῶν κατηγορῶν. καὶ συγγνώμη σοι εἰ ἐξ ἀρχῆς βίῳ αὐχμηρῷ συζῶν καὶ μόνον τὸ σκληρὸν ἀγαθὸν ἡγούμενος ὑπ' ἀπειρίας αὐτῶν κατηγορίας ἄξια εἶναι νενόμικας.

ΚΡΑΤΩΝ [2] Ἀνὴρ δὲ τίς ὢν ὅλως,

1. ΛΥΚΙΝΟΣ. Ἐπειδὴ λοιπόν, Κράτων, τόσῃν δεινὴν κατηγορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι προ πολλοῦ ἤσο παρεσκευασμένος, ἐξήνεγκες κατὰ τοῦ χοροῦ καὶ τῆς ὀρχηστικῆς ἐν γένει τέχνης ἐναντίον ἡμῶν οἵτινες τερπόμεθα εἰς τὸ θέαμα τοῦτο, καὶ εἶπες ὅτι ἀποδίδομεν μεγάλην σπουδαιότητα εἰς πρᾶγμα, τόσον γελοῖον καὶ γυναικῶδες, ἄκουσε πόσον ἐσφαλές καὶ πῶς ἐκάμες τὸ λάθος νὰ κατηγορήσῃς ἐν ἀπὸ τα καλλίτερα πρᾶγματα τῆς ζωῆς. Ἀλλ' εἶσαι δικαιολογημένος, διότι συνείθισες νὰ ζῇς πάντοτε ζωὴν λιτὴν καὶ ἀπέριττον καὶ νὰ θεωρῇς καλὸν μόνον παν ὅ,τι εἶνε τραχὺ, καὶ οὕτω ἐξ ἀγνοίας ἐνόμισες ὅτι καὶ ὁ χορὸς εἶνε ἄξιος κατηγορίας.

2. ΚΡΑΤΩΝ. Τί θέλεις νὰ φρονώ,

καὶ ταῦτα παιδεῖα σύντροφος καὶ φιλοσοφία τὰ μέτρια ὠμίληκώς, ἀφόμενος, ὦ Λυκίνε, τοῦ περὶ τὰ βελτίω σπουδάζειν καὶ τοῖς παλαιοῖς συνεῖναι κάθηται καταυλού-μενος, θηλυδριαν ἄνθρωπον ὁρῶν ἐσθῆσι μαλακαῖς καὶ ἄσμασιν ἀκολάστοις ἐναβρυνόμενον καὶ μιμούμενον ἐρωτικά γύναια, τῶν πάλαι τὰς μαχλοτάτας, Φαίδρας καὶ Παρθενόπας καὶ Ῥοδόπας τινάς, καὶ ταῦτα πάντα ὑπὸ κρούμασιν καὶ τερετίσμασι καὶ ποδῶν κτύπῳ, καταγέλαστα ὡς ἀληθῶς πράγματα καὶ ἥκιστα ἐλευθέρῳ ἀνδρὶ καὶ οἷῳ σοὶ πρέποντα; ὥστε ἔγωγε πυθόμενος ὡς ἐπὶ τοιαύτῃ θεᾷ σχολάζοις, οὐκ ἠδέσθην μόνον ὑπὲρ σοῦ ἀλλὰ καὶ ἠνιάθην εἰ Πλάτωνος καὶ Χρυσίππου καὶ Ἀριστοτέλους ἐκλαθόμενος κάθησαι τὸ ὅμοιον πεπονθὼς τοῖς τὰ ὦτα πτερῶ κνωμένοις, καὶ ταῦτα μυρίων ἄλλων ὄντων ἀκουσμάτων καὶ θεαμάτων σπουδαίων, εἰ τούτων τις δέοιτο, τῶν κυκλίων ἀυλητῶν καὶ τῶν κιθάρας τὰ ἔννομα προσαδόντων, καὶ μάλιστα τῆς σεμνῆς τραγωδίας καὶ τῆς φαιδροτάτης κωμωδίας, ἅπερ καὶ ἐναγώνια εἶναι ἡξίωται.

[3] Πολλῆς οὖν, ὦ γενναῖε, τῆς ἀπολογίας σοὶ δεήσει πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους, εἰ βούλει μὴ παντάπασιν ἐκκεκρίσθαι καὶ τῆς τῶν σπουδαίων ἀγέλης ἐξεληλάσθαι. καίτοι τό γε ἄμεινον ἐκεῖνό ἐστιν, οἶμαι, ἀρνήσει τὸ πᾶν ἰάσασθαι καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν ὁμολογεῖν τι τοιοῦτον παρανενομησθαί σοι. πρὸς δ' οὖν τοῦπιὸν ὅρα ὅπως μὴ λάθῃς ἡμῖν ἐξ ἀνδρός τοῦ πάλαι Λυδῆ τις ἢ Βάκχη

Λυκίνε, περὶ ενός ἀνθρώπου με ἀνδρικὸν φρόνημα, ὁ οὗτος μάλιστα καταγίνεται εἰς τὴν παιδεῖαν καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ὁ οὗτος ἀφῆνων αὐτάς τας σοβαρὰς ἀσχολίας καὶ τὴν μελέτην τῶν παλαιῶν συγγραφέων, κάθηται καὶ ἀκούει αὐλοῦς καὶ βλέπει θηλυπρεπὴ ἄνθρωπον, ὁ οὗτος φορεῖ ἐνδύματα μαλακά καὶ τραγουδεῖ ἄσεμνα ἄσματα καὶ μιμεῖται γύναια ἐρωτικά, ὅπως αἱ περιώνυμοι διὰ τὴν ἀσέλγειαν αὐτῶν Φαίδραι καὶ Παρθενώπαι καὶ Ῥοδόπαι, καὶ ὅλα αὐτὰ συνοδευόμενα με χειροκροτήματα καὶ τερετίσματα καὶ ποδοκρατήματα, πράγματα γελοιωδέστατα ἀληθῶς καὶ ἐλάχιστα πρέποντα εἰς ἄνδρα ἐλεύθερον καὶ ὅμοιον με σε; Διὰ τοῦτο, ὅταν ἔμαθα ὅτι διέρχεσαι τὸν καιρὸν σου εἰς τοιαῦτα θεάματα, ὅχι μόνον ἐντράπηκα διὰ λογαριασμόν σου, ἀλλὰ καὶ ἐλυπήθην, διότι ἀφήσας τὸν Πλάτωνα, τὸν Χρυσίππον καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, διασκεδάζεις, ὅπως ἐκεῖνοι οἵτινες ξύουν τὰ ὠτά των με πτερὸν, ἐνῷ υπάρχουν τόσα ἀλλὰ ἀκούσματα καὶ θεάματα σπουδαῖα. Καὶ ἀν δὲν υπήρχον οἱ κυκλικοὶ ἀυληταὶ¹ καὶ οἱ ἄδοντες σεμνὰ ἄσματα ἐν συνοδείᾳ κιθάρας, ὑπάρχει ἡ σοβαρὰ τραγωδία καὶ ἡ εὐθυμοτάτη κωμωδία, αἱ ὁποῖαι καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἔχουν εἰσαχθῇ.

3. Πρέπει νὰ κάμῃς μακρὰν ἀπολογίαν πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους, ἐὰν θέλῃς νὰ μὴ σε ἀποκηρύξουν καὶ σε ἐκδιώξουν ἐκ τοῦ ομίλου τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τὸ καλλίτερον εἶνε, κατὰ τὴν γνώμην μου, ν' ἀρνηθῇς μίαν καὶ καλὴν καὶ νὰ λέγῃς ὅτι οὐδόλως υπέπεσες εἰς τοιαύτην παρεκτροπὴν. Ἀν ἐξακολούθησας ὅμως, ὑπάρχει φόβος νὰ μεταβληθῇς ἐξ ἀνδρός εἰς Λυδὴν ἢ Βάκχην, διὰ τὸ

γενόμενος, ὅπερ οὐ σὸν ἂν ἔγκλημα εἴη μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν, εἰ μὴ σε κατὰ τὸν Ὀδυσσεά τοῦ λωτοῦ ἀποσπᾶσαντες ἐπὶ τὰς συνήθεις διατριβὰς ἐπανάξομεν πρὶν λάθης τελέως ὑπὸ τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ Σειρήνων κατεσχημένος. καίτοι ἐκεῖναι μὲν τοῖς ὥσιν μόνοις ἐπεβούλευον καὶ διὰ τοῦτο κηροῦ ἐδέησεν πρὸς τὸν παράπλου ἀυτῶν· σὺ δὲ καὶ δι' ὀφθαλμῶν ἔοικας ὅλος δεδουλῶσθαι.

οποῖον δεν θα πταίης μόνον συ, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ οποῖοι δεν σε απεσπᾶσαμεν, ὅπως τον Ὀδυσσεά, εκ του λωτοῦ δια να σ' επαναφέρωμεν εις τας προτέρας ασχολίας, πριν ἢ σε κατακυριεύσουν αἱ Σειρήνες του θεάτρου. ΑΛΛ' ο ἐξ ἐκείνων κίνδυνος απηυθύνετο μόνον προς τα ὠτα καὶ μόνον κηροῦ εἶχε ἀνάγκην ο διερχόμενος πλησίον αὐτῶν· συ δε ὅχι μόνον δια της ακοῆς, ἀλλὰ καὶ δια των οφθαλμῶν φαίνεται ὅτι ἔχεις υποδουλωθῇ καθ' ολοκληρίαν.

ΛΥΚΙΝΟΣ [4] Παπαῖ, ὦ Κράτων, ὡς κάρχαρόν τινα ἔλυσας ἐφ' ἡμᾶς τὸν σαυτοῦ κύνα. πλὴν τό γε παράδειγμα, τὴν τῶν Λωτοφάγων καὶ Σειρήνων εἰκόνα, πάνυ ἀνομοιοτάτην μοι δοκεῖς εἰρηκέναι ὧν πέπονθα, παρ' ὅσον τοῖς μὲν τοῦ λωτοῦ γευσάμενοις καὶ τῶν Σειρήνων ἀκούσασιν ὄλεθρος ἦν τῆς τε ἐδωδῆς καὶ τῆς ἀκροάσεως τοῦπιτίμιον, ἐμοὶ δὲ πρὸς τῷ τὴν ἡδονὴν παρὰ πολὺ ἡδίῳ πεφυκέναι καὶ τὸ τέλος ἀγαθὸν ἀποβέβηκεν· οὐ γὰρ εἰς λήθην τῶν οἴκοι οὐδ' εἰς ἀγνωσίαν τῶν κατ' ἐμαυτὸν περιίσταμαι, ἀλλ' εἰ χρὴ μὴδὲν ὀκνήσαντα εἰπεῖν, μακρῷ πιτυώτερος καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ διορατικώτερος ἐκ τοῦ θεάτρου σοι ἐπανελήλυθα. μᾶλλον δέ, τὸ τοῦ Ὀμήρου αὐτὸ εἰπεῖν καλόν, ὅτι ὁ τοῦτο ἰδὼν τὸ θέαμα "τερψάμενος νεῖται καὶ πλείονα εἰδώς."

4. ΛΥΚΙΝΟΣ. Πωπῶ, Κράτων, εξαγριωμένον καὶ φοβερόν ἀπέλυσες ἐναντίον μου τον σκύλλον σου². Αλλά το παράδειγμα των λωτοφάγων καὶ των Σειρήνων μου φαίνεται ὅτι δεν ταιριάζει παντάπασιν εις ἐκείνα που ἐπαθα, καθ' ὅσον δι' ἐκείνους οἱ οποῖοι ἔτρωγον τον λωτόν καὶ ἤκουον τας Σειρήνας το ἀποτέλεσμα ἦτο ολέθριον, ἐνῶ εις ἐμέ ὅχι μόνον ευχάριστον εἶνε, ἀλλὰ καὶ προς το καλόν μου συντελεῖ· διότι δεν περιπίπτω εις λήθην καὶ ἀγνοίαν, ἀλλ' αν θέλης να σου εἰπω ὅλην την ἀλήθειαν, εκ του θεάτρου επανήλθα πολὺ συνετώτερος καὶ οξυδερκέστερος καὶ δύναμαι να εἰπω, ὅπως ο Ὀμηρος, ὅτι ο βλέπων το θέαμα ἐκείνο τερψάμενος νεῖται καὶ πλείονα εἰδώς³.

ΚΡΑΤΩΝ [5] Ἡράκλεις, ὦ Λυκῖνε, οἷα πέπονθας, ὃς οὐδ' αἰσχύνῃ ἐπ' αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ σεμνυνομένῳ ἔοικας. τὸ γοῦν δεινότατον τοῦτό ἐστιν, ὅτι μὴδὲ ἰάσεώς τινα ἡμῖν ὑποφαίνεις ἐλπίδα, ἐπαινεῖν τολμῶν τὰ οὕτως αἰσχρὰ καὶ κατάπτυστα.

ΚΡΑΤ. Κακό που ἐπαθες, Λυκίνε· ὅχι μόνον δεν εντρέπεσαι δι' αὐτά, ἀλλὰ φαίνεσαι καὶ υπερηφανευόμενος. Καὶ το φοβερώτερον εἶνε ὅτι οὔτε ἐλπίδα θεραπείας παρουσιάζεις, ἀφού τολμάς να επαινῆς πράγματα τόσον αἰσχρὰ καὶ αξιοκαταφρόνητα.

ΛΥΚΙΝΟΣ Εἰπέ μοι, ὦ Κράτων, ταῦτι δὲ περὶ ὀρχήσεως καὶ τῶν ἐν τῷ θεάτρῳ γινομένων ἰδὼν πολλάκις αὐτὸς ἐπιτιμᾷς, ἢ ἀπείρατος ὢν τοῦ θεάματος ὅμως αἰσχροὺν αὐτὸ καὶ κατάπτυστον, ὥς φῆς, νομίζεις; εἰ μὲν γὰρ εἶδες, ἐξ ἴσου ἡμῖν καὶ σὺ γεγένησαι· εἰ δὲ μή, ὄρα μὴ ἄλογος ἢ ἐπιτίμησις εἶναι σου δόξη καὶ θρασεῖα, κατηγοροῦντος ὦν ἀγνοεῖς.

ΚΡΑΤΩΝ Ἐτι γὰρ τοῦτό μοι τὸ λοιπὸν ἦν, ἐν βαθεῖ τούτῳ τῷ πώγωνι καὶ πολιᾷ τῇ κόμῃ καθῆσθαι μέσον ἐν τοῖς γυναιόις καὶ τοῖς μεμνηνόσιν ἐκεῖνοις θεαταῖς, κροτοῦντά τε προσέτι καὶ ἐπαίνους ἀπρεπεστάτους ἐπιβοῶντα ὀλέθρῳ τινὶ ἀνθρώπῳ ἐς οὐδὲν δέον κατακλωμένῳ.

ΛΥΚΙΝΟΣ Συγγνωστά σου ταῦτα, ὦ Κράτων. εἰ δέ μοι πεισθείης ποτὲ καὶ ὅσον πείρας ἔνεκα παρὰσχοις σεαυτὸν ἀναπετάσας τοὺς ὀφθαλμούς, εὖ οἶδα ὥς οὐκ ἀνάσχοιο ἂν μὴ οὐχὶ πρὸ τῶν ἄλλων θέαν ἐν ἐπιτηδείῳ καταλαμβάνων ὅθεν καὶ ὄψει ἀκριβῶς καὶ ἀκούσῃ ἅπαντα.

ΚΡΑΤΩΝ Μὴ ὥρας ἄρα ἰκοίμην, εἴ τι τοιοῦτον ἀνασχοίμην ποτέ, ἔστ' ἂν δασύς τε εἶην τὰ σκέλη καὶ τὸ γένειον ἀπαράτιλος· ὥς νῦν γε καὶ σὲ ἤδη ἐλεῶ τελέως ἡμῖν ἐκβεβακχευμένον.

ΛΥΚΙΝΟΣ [6] Βούλει οὖν ἀφένεμος, ὦ ἑταῖρε, τῶν βλασφημιῶν τούτων

5. ΛΥΚΙΝ. Δεν μου λέγεις, Κράτων, αὐτὰ τα οποία λέγεις περὶ ορχήσεως και των γινομένων εις το θέατρον, τα λέγεις κατόπιν ιδίας αντιλήψεως ἢ, χωρὶς να γνωρίζης τα θεάματα εκείνα, τα κατηγορεῖς και τα ονομάζεις αισχρά και κατάπτυστα; Διότι εάν μεν τα εἶδες, ευρίσκεσαι εις την αυτὴν θέσιν με εμέ, εάν δε όχι, πρόσεξε μήπως η κατηγορία σου εἶναι παράλογος και φανῆς ὅτι εξ επιπολαιότητος κατηγορεῖς πράγματα τα οποία δεν γνωρίζεις.

ΚΡΑΤ. Αυτό μου ἔλειπε τώρα, με αὐτὰ τα γένεια που ἔχω και τα ψαρά μαλλιά να πηγαίνω να κάθωμαι μεταξύ των γυναιῶν εκείνων και των ανόητων θεατῶν, και μάλιστα να χειροκροτῶ και να επευφημῶ ἀνθρωπον ελεεινόν, ο οποίος χωρὶς λόγον και απρεπέστατα χοροπηδᾷ και λυγίζει το σῶμα του.

ΛΥΚΙΝ. Εἶσαι δικαιολογημένος. Κράτων, αφού δεν εἶδες ποτέ τοιοῦτον θέαμα. Αλλά αν ήθελες να με ακούσης και να ἔλθης να ιδῆς μόνον δοκιμαστικῶς, εἶμαι βέβαιος ὅτι του λοιπού θα ἐσπευδες προ των ἄλλων δια να καταλάβης θέσιν κατάλληλον, ὥστε να βλέπης και ν' ακούης ἀκριβῶς τα πάντα.

ΚΡΑΤ. Να μη 'δῶ σωτηρίᾳ⁴ αν ποτέ φθάσω εις τοιοῦτον εξευτελισμόν. Πρέπει ν' αρχίσω να ξυρίζομαι και να μαδῶ τας τρίχας μου⁵ δια να καταντήσω εις τοιαύτην ἀναξιοπρέπειαν· λυπούμαι δε και που σε βλέπω τόσον ξετρελλασμένον με αὐτάς τας ἀηδίας.

6. ΛΥΚΙΝ. Θέλεις ν' ἀφήσης, αγαπητέ μου, αὐτάς τας ὑβρεις και να μ'

ἀκοῦσαί μου τι περὶ ὀρχήσεως λέγοντος
καὶ τῶν ἐν αὐτῇ καλῶν, καὶ ὥς οὐ
τερπνὴ μόνον ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμός ἐστιν
τοῖς θεωμένοις, καὶ ὅσα παιδεύει καὶ
ὅσα διδάσκει, καὶ ὥς ῥυθμίζει τῶν
ὀρώντων τὰς ψυχάς, καλλίστοις
θεάμασιν ἐγγυμνάζουσα καὶ ἀρίστοις
ἀκούσμασιν ἐνδιατρίβουσα καὶ κοινόν
τι ψυχῆς καὶ σώματος κάλλος
ἐπιδεικνυμένη; τὸ γὰρ καὶ μετὰ
μουσικῆς καὶ ῥυθμοῦ ταῦτα πάντα
ποιεῖν οὐ ψόγος ἂν αὐτῆς ἀλλ' ἔπαινος
μᾶλλον εἶη.

ΚΡΑΤΩΝ Ἐμοὶ μὲν οὐ πάνυ σχολή
μεμνηνότες ἀνθρώπου ἀκροᾶσθαι τὴν
νόσον τὴν αὐτοῦ ἐπαινοῦντος· σὺ δὲ εἰ
βούλει λῆρόν τινα κατασκεδάσαι μου,
ἔτοιμος φιλικὴν ταύτην λειτουργίαν
ὑποστήναι καὶ παρασχεῖν τὰ ὦτα, καὶ
ἄνευ κηροῦ παρακούειν τῶν φάσεων
δυνάμενος. ὥστε ἤδη σιωπήσομαί σοι,
καὶ λέγε ὅποσα ἐθέλεις ὥς μηδὲ
ἀκούοντός τινος.

ΛΥΚΙΝΟΣ [7] Εὖ γε, ὦ Κράτων, καὶ
τούτου ἐδεόμην μάλιστα· εἴση γὰρ μετ'
ὀλίγον εἰ λῆρος εἶναι σοι δόξει τὰ
λεχθησόμενα. καὶ πρῶτόν γε ἐκεῖνο
πάνυ ἡγνοηκέναι μοι δοκεῖς, ὥς οὐ
νεώτερον τὸ τῆς ὀρχήσεως ἐπιτήδευμα
τοῦτό ἐστιν οὐδὲ χθὲς καὶ πρόην
ἀρξάμενον, οἷον κατὰ τοὺς προπάτορας
ἡμῶν ἢ τοὺς ἐκείνων, ἀλλ' οἳ γε
τάληθέστατα ὀρχήσεως πέρι
γενεαλογοῦντες ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει
τῶν ὄλων φαῖεν ἂν σοι καὶ ὀρχησιν
ἀναφῦναι, τῷ ἀρχαίῳ ἐκείνῳ Ἑρωτι
συναναφανείσαν. ἢ γοῦν χορεία τῶν
ἀστέρων καὶ ἢ πρὸς τοὺς ἀπλανεῖς τῶν
πλανήτων συμπλοκὴ καὶ εὐρυθμος
αὐτῶν κοινωνία καὶ εὐτακτος ἀρμονία

ακούσης· να σου ομιλήσω περὶ
ὀρχήσεως καὶ δια τα καλά της καὶ να
σου αποδείξω ὅτι δεν εἶνε μόνον
τερπνὴ, ἀλλὰ καὶ οφελεί τους θεατάς,
να σου παραστήσω πῶς τους μορφώνει
καὶ τους διδάσκει καὶ πῶς ρυθμίζει τὰς
ψυχὰς των, γυμνάζουσα αὐτάς δι'
ωραίων θεμάτων καὶ ἐξαίρετων
ακουσμάτων καὶ ἐπιδεικνύουσα μίαν
ωραίαν ἀρμονίαν μεταξύ ψυχῆς καὶ
σώματος; Το ὅτι ἡ ὀρχησις ἐκτελεί
πάντα ταῦτα με μουσικὴν καὶ ρυθμόν,
δεν εἶνε λόγος δια να κατακριθῇ, ἀλλὰ
μᾶλλον να ἐπαινεθῇ.

ΚΡΑΤ. Δεν ἔχω καιρόν ν' ακούω ἓνα
παράφρονα να ἐπαινῇ το νόσημα του·
ἀλλ' ἀφοῦ ἐπιμένεις να φλυαρήσης, δεν
ἔχω δυσκολίαν να σου κάμω αὐτὴν τὴν
φιλικὴν ευχαρίστησιν καὶ να θέσω εἰς
τὴν διάθεσίν σου τὴν ἀκοήν μου, καθότι
δεν ἔχω ἀνάγκην κηροῦ⁶, δια ν' ακούω
ανοησίας χωρὶς να προσέχω εἰς αὐτάς.
Ὡστε θα σιωπήσω καὶ λέγε ὅ,τι θέλεις
καὶ ὥς να μη σε ἀκούη κανεῖς.

7. ΛΥΚΙΝ. Ευχαριστῶ, Κράτων, διότι
αὐτό ἀκριβῶς ἠθέλα· εἶμαι δε βέβαιος
ὅτι μετ' ὀλίγον δεν θα σου φαίνωνται
ανοησίαι αὐτά τα ὅποια θα σου εἰπῶ.
Ἐν πρώτοις, μου φαίνεται, ἀγνοεῖς
τελείως ὅτι ἡ τέχνη τῆς ὀρχήσεως οὔτε
χθεσινήν, οὔτε προχθεσινήν ἔχει τὴν
καταγωγὴν, οὔτε ἀπὸ τὴν ἐποχὴν των
προπατόρων μας ἢ των προπατόρων
αὐτῶν ἤρχισε· ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ οἱποῖοι
ἐγράψαν τα ἀληθέστερα περὶ τῆς ἀρχῆς
τῆς ὀρχήσεως λέγουν ὅτι αὕτη
συμπίπτει με τὴν δημιουργίαν του
παντός καὶ ὅτι ἀνεφάνη συγχρόνως με
τον ἀρχαιότατον των θεῶν, τον Ἑρωτα.
Ἡ κίνησις των ἀστέρων, ἡ περιφορὰ των
πλανήτων περὶ τους ἀπλανεῖς καὶ ἡ

τῆς πρωτογόνου ὀρχήσεως δείγματά ἐστιν. κατ' ὀλίγον δὲ αὐξανομένη καὶ τῆς πρὸς τὸ βέλτιον ἀεὶ προσθήκης τυγχάνουσα, νῦν ἔοικεν ἐς τὸ ἀκρότατον ἀποτετελέσθαι καὶ γεγενῆσθαι ποικίλον τι καὶ παναρμόνιον καὶ πολύμουσον ἀγαθόν.

εὐρυθμος αὐτῶν σχέσις καὶ ἡ ἀρμονία εἶνε δείγματα τῆς ἀρχηγόνου ὀρχήσεως. Ολίγον δε κατ' ὀλίγον αναπτυσσόμενη καὶ βελτιούμενη δια νέων προσθηκῶν, φαίνεται ὅτι ἐφθασε σήμερον εἰς τὴν ἀκραν τελειότητα καὶ κατέστη πολύμορφον καὶ παναρμόνιον καὶ πολύμουσον ἀγαθόν.

[8] Πρῶτον δέ φασιν Ῥέαν ἡσθεῖσαν τῇ τέχνῃ ἐν Φρυγίᾳ μὲν τοὺς Κορύβαντας, ἐν Κρήτῃ δὲ τοὺς Κουρήτας ὀρχεῖσθαι κελεῦσαι, καὶ οὐ τὰ μέτρια ὦνατο τῆς τέχνης αὐτῶν, οἳ γε περιορχούμενοι διεσώσαντο αὐτῇ τὸν Δία, ὥστε καὶ σῶστρα εἰκότως ἂν ὁ Ζεὺς ὀφείλῃν ὁμολογοῖν αὐτοῖς, ἐκφυγὼν διὰ τὴν ἐκείνων ὀρχησιν τοὺς πατρώους ὀδόντας. ἐνόπλιος δὲ αὐτῶν ἡ ὀρχησις ἦν, τὰ ξίφη μεταξὺ κροτούντων πρὸς τὰς ἀσπίδας καὶ πηδώντων ἐνθεὸν τι καὶ πολεμικόν.

8. Αναφέρεται ὅτι πρώτη ἡ Ῥέα ἐθέλχθη ὑπὸ τῆς τέχνης ταύτης καὶ εἰς μὲν τὴν Φρυγίαν ἔβαλε τοὺς Κορύβαντας νὰ χορεύσουν, εἰς δὲ τὴν Κρήτην τοὺς Κουρήτας, καὶ δὲν ὠφελήθη ὀλίγον ἐκ τῆς τέχνης αὐτῶν, ἀφοῦ δια τοῦ χοροῦ τῶν τῆς ἐσώσαν τὸν Δία, ὥστε καὶ δικαίως ὁ Ζεὺς νὰ ὁμολογῇ ὅτι ὀφείλει εἰς αὐτοὺς σῶστρα, διότι χάρις εἰς τὴν ὀρχησίν τῶν ἐσώθη ἀπὸ τοὺς ὀδόντας τοῦ πατρὸς του.

Μετὰ δέ, Κρητῶν οἱ κράτιστοι ἐνεργῶς ἐπιτηδεύσαντες αὐτὸ ἄριστοι ὀρχηστὰὶ ἐγένοντο, οὐχ οἱ ἰδιῶται μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ βασιλικώτεροι καὶ πρωτεύειν ἀξιοῦντες. ὁ γοῦν Ὅμηρος τὸν Μηριόνην, οὐκ αἰσχῦναι βουλόμενος ἀλλὰ κοσμησά, ὀρχηστὴν προσεῖπεν, καὶ οὕτως ἄρα ἐπίσημος ἦν καὶ γνώριμος ἅπασιν ἐπὶ τῇ ὀρχηστικῇ ὥστε οὐχ οἱ Ἕλληνες μόνον ταῦτα ἠπίσταντο περὶ αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ οἱ Τρῶες αὐτοῖ, καίτοι πολέμιοι ὄντες· ἐώρων γάρ, οἶμαι, καὶ τὴν ἐν τῷ πολεμεῖν αὐτοῦ κουφότητα καὶ εὐρυθμίαν, ἣν ἐξ ὀρχήσεως ἐκέκτητο. φησὶν δὲ τὰ ἔπη ὧδε πῶς·

Εχόρευον δὲ ἐνόπλοι καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἐκρότουν τὰ ξίφη ἐπὶ τῶν ἀσπίδων καὶ ἀνεπήδων κατὰ τρόπον ἐνθουσιώδη καὶ πολεμικόν. Ἐπειτα οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν Κρητῶν ἐπιμελῶς ἀσκηθέντες ἐγίναν ἄριστοι χορευταί, ὅχι μόνον οἱ ἀπλοὶ πολῖται ἀλλὰ καὶ οἱ ἀνήκοντες εἰς ἡγεμονικὰς οἰκογενεῖας καὶ πρωτεύοντες. Ὁ Ὅμηρος ὅχι διὰ νὰ ψέξη, ἀλλὰ διὰ, νὰ ἐπαινέσῃ τὸν Μηριόνην, τὸν ὠνόμασεν ὀρχηστὴν, καὶ τόσον ἦτο γνωστός καὶ διεκρίνετο οὗτος διὰ τὴν χορευτικὴν τοῦ τέχνην, ὥστε ὅχι μόνον οἱ Ἕλληνες ἐγνώριζον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Τρῶες, καίτοι ἐχθροί· καὶ υποθέτω ὅτι το ἐμάντευον βλέποντες τὴν εὐκινησίαν καὶ εὐρυθμίαν με τὴν ὁποίαν ἐπολέμει καὶ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐκ τῆς ὀρχήσεως. Ἰδοὺ δὲ τί λέγουν τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη·

Μηριόνη, τάχα κέν σε καὶ ὀρχηστήν
περ' ἔοντα ἔγχος ἐμὸν κατέπαυσε.

Μηριόνη, τάχα κέν σε καὶ ὀρχηστήν
περ' ἔοντα ἔγχος ἐμὸν κατέπαυσε.⁷

καὶ ὅμως οὐ κατέπαυσεν αὐτόν· ἅτε
γὰρ ἡσκημένος ἐν τῇ ὀρχηστικῇ,
ῥαδίως, οἶμαι, διεδίδρασκεν τὰς ἐπ'
αὐτὸν ἀφέσεις τῶν ἀκοντίων.

[9] Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους τῶν
ἡρώων εἰπεῖν ἔχων τοῖς αὐτοῖς
ἐγγεγυμνασμένους καὶ τέχνην τὸ
πρᾶγμα πεπονημένους, ἱκανὸν ἡγοῦμαι
τὸν Νεοπτόλεμον, Ἀχιλλέως μὲν παῖδα
ὄντα, πάνυ δὲ διαπρέψαντα ἐν τῇ
ὀρχηστικῇ καὶ εἶδος τὸ κάλλιστον αὐτῇ
προσθεθεικότα, Πυρρήχιον ἀπ' αὐτοῦ
κεκλημένον· καὶ ὁ Ἀχιλλεύς, ταῦτα
ὑπὲρ τοῦ παιδὸς πυνθανόμενος,
μᾶλλον ἔχαιρεν, οἶμαι, ἢ ἐπὶ τῷ κάλλει
καὶ τῇ ἄλλῃ ἀλκῇ αὐτοῦ. τοιγαροῦν τὴν
Ἴλιον, τέως ἀνάλωτον οὔσαν, ἢ ἐκείνου
ὀρχηστικὴ καθεῖλεν καὶ εἰς ἔδαφος
κατέρριψεν.

[10] Λακεδαιμόνιοι μὲν, ἄριστοι
Ἑλλήνων εἶναι δοκοῦντες, παρὰ
Πολυδεύκους καὶ Κάστορος
καρυατίζειν μαθόντες [ὀρχήσεως δὲ καὶ
τοῦτο εἶδος, ἐν Καρύαις τῆς Λακωνικῆς
διδασκόμενον] ἅπαντα μετὰ Μουσῶν
ποιοῦσιν, ἄχρι τοῦ πολεμεῖν πρὸς
αὐλὸν καὶ ῥυθμὸν καὶ εὐτακτον
ἔμβασιν τοῦ ποδός· καὶ τὸ πρῶτον
σύνθημα Λακεδαιμονίοις πρὸς τὴν
μάχην ὁ αὐλὸς ἐνδίδωσιν. τοιγαροῦν
καὶ ἐκράτουν ἀπάντων, μουσικῆς
αὐτοῖς καὶ εὐρυθμίας ἡγουμένης.

Ἴδοις δ' ἂν νῦν ἔτι καὶ τοὺς ἐφήβους
αὐτῶν οὐ μείον ὀρχεῖσθαι ἢ

Ἐν τοσούτῳ δὲν τον ἐπέτυχε, διότι ο
Μηριόνης, ὡς ἐξησκημένος εἰς τον
χορόν, υποθέτω, ευκόλως διέφευγε τα
ριπτόμενα ἐναντίον του ἀκόντια.

9. Καίτι ἔχω να ἀναφέρω καὶ
πολλοὺς ἄλλους ἐκ των ἡρώων, οἵτινες
ἦσαν γυμνασμένοι εἰς την ὀρχησιν καὶ
εἶχον ἀναγὰγῃ αὐτὴν εἰς τέχνην,
θεωρῶ ἀρκετὸν να ἀναφέρω μόνον τον
Νεοπτόλεμον τον υἱὸν του Ἀχιλλέως,
ὅστις διέπρεψε ὡς χορευτὴς καὶ
ἐπενόησε νέον εἶδος χοροῦ, το
ωραιότερον, τον ἐξ αὐτοῦ ονομασθέντα
Πυρρήχιον.⁸ Ο δὲ Ἀχιλλεύς μανθάνων
ταῦτα περὶ του υἱοῦ του ἔχαιρεν,
υποθέτω, περισσότερον παρὰ δια το
κάλλος καὶ την ἄλλην ἀνδρείαν του.
Τῶντι δὲ ἡ ορχηστικὴ τέχνη ἐκείνου
συνετέλεσεν εἰς το να ἐκπορθηθῇ καὶ
καταστραφῇ ἡ δυσπόρθητος πόλις των
Τρῶων.

10. Οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες
θεωροῦνται ὡς οἱ ἀνδρειότεροι των
Ελλήνων, ἐδιδάχθησαν παρὰ του
Πολυδεύκους καὶ Κάστορος να
καρυατίζουν — εἶνε δὲ τοῦτο εἶδος
ορχήσεως, τον ὁποῖον χορεύεται εἰς τας
Καρύας τῆς Λακωνικῆς — καὶ
πράττουν τα πάντα ρυθμικῶς· καὶ εἰς
αὐτόν ἀκόμη τον πόλεμον πορεύονται
με ρυθμὸν καὶ κανονίζουν το βῆμα των
κατὰ τον ἦχον του αὐλοῦ, ὁ ὁποῖος δίδει
καὶ το πρῶτον σύνθημα πρὸς την
μάχην. Κατῶρθωναν δὲ να νικούν
πάντοτε, ὁδηγούμενοι ὑπὸ της
μουσικῆς καὶ της ευρυθμίας.

Ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη δύνασαι να ἴδῃς
τους ἐφήβους των να ἐξασκούνται

όπλομαχεῖν μανθάνοντας· ὅταν γὰρ ἀκροχειρισάμενοι καὶ παίσαντες καὶ παισθέντες ἐν τῷ μέρει παύσωνται, εἰς ὄρχησιν αὐτοῖς ἢ ἀγωνία τελευτᾷ, καὶ αὐλητῆς μὲν ἐν τῷ μέσῳ κάθεται ἐπαυλῶν καὶ κτυπῶν τῷ ποδί, οἱ δὲ κατὰ στοῖχον ἀλλήλοις ἐπόμενοι σχήματα παντοῖα ἐπιδείκνυνται πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνοντες, ἄρτι μὲν πολεμικά, μετ' ὀλίγον δὲ χορευτικά, ἃ Διονύσῳ [11] καὶ Ἀφροδίτῃ φίλα. τοιγαροῦν καὶ τὸ ἄσμα ὃ μεταξὺ ὀρχούμενοι ἄδουσιν Ἀφροδίτης ἐπὶ κλησὶς ἐστὶν καὶ Ἑρώτων, ὡς συγκωμάζοιεν αὐτοῖς καὶ συνορχοῖντο. καὶ θάτερον δὲ τῶν ἁσμάτων—δύο γὰρ ἄδεται—διδασκαλίαν ἔχει ὡς χρὴ ὀρχεῖσθαι. "Πόρρω" γάρ, φασίν, "ὦ παῖδες, πόδα μετάβατε καὶ κωμάξατε βέλτιον," τουτέστιν ἄμεινον ὀρχήσασθε.

Ὅμοια δὲ καὶ οἱ τὸν ὄρμον καλούμενον ὀρχοῦ[12] μένοι ποιοῦσιν. ὁ δὲ ὄρμος ὀρχησὶς ἐστὶν κοινὴ ἐφήβων τε καὶ παρθένων, παρ' ἓνα χορευόντων καὶ ὡς ἀληθῶς ὄρμῳ ἐοικότων· καὶ ἡγεῖται μὲν ὁ ἔφηβος τὰ νεανικὰ ὀρχούμενος καὶ ὅσοις ὕστερον ἐν πολέμῳ χρήσεται, ἢ παρθένος δὲ ἔπεται κοσμίως τὸ θῆλυ χορεύειν διδάσκουσα, ὡς εἶναι τὸν ὄρμον ἐκ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας πλεκόμενον. καὶ αἱ γυμνοπαιδία δὲ αὐτοῖς ὁμοίως ὀρχησὶς ἐστὶν.

[13] Ἀ δὲ Ὅμηρος ὑπὲρ Ἀριάδνης ἐν τῇ ἀσπίδι πεποίηκεν καὶ τοῦ χοροῦ ὃν αὐτῇ Δαίδαλος ἤσκησεν ὡς ἀνεγνωκότε σοι παρήμι, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς δὲ τοὺς δύο οὕς ἐκεῖ ὁ ποιητὴς κυβιστητῆρας καλεῖ, ἡγουμένους τοῦ χοροῦ, καὶ πάλιν ἃ ἐν τῇ αὐτῇ ἀσπίδι λέγει· "Κοῦροι δ'

περισσότερον εἰς τὸν χορὸν παρὰ εἰς τὴν ὀπλομαχητικὴν. Ὅταν παύσουν ἀγωνιζόμενοι εἰς τὸ παγκράτιον καὶ ἀλληλοκτυπούμενοι, αἱ ἀσκήσεις τῶν τελειώνουν εἰς χορὸν. Ὁ αὐλητῆς κάθεται εἰς τὸ μέσον αὐτῶν καὶ αὐλεῖ καὶ κροτεῖ με τὸν πόδα⁹, οἱ δὲ νέοι ἀκολουθοῦν ἀλλήλους εἰς γραμμὴν καὶ χορεύοντες λαμβάνουν διαφόρους στάσεις κινούμενοι ρυθμικῶς, ἄλλοτε μὲν πολεμικάς, ἄλλοτε δὲ ἐρωτικάς καὶ βακχικάς .11. Καὶ τὸ ἄσμα, με τὸ ὁποῖον συνοδεύουν τὴν ὄρχησιν, εἶνε ἐπὶ κλησὶς πρὸς τὴν Ἀφροδίτην καὶ τοὺς Ἑρώτας, τοὺς ὁποῖους καλοῦν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸ ἄσμα καὶ τὴν ὄρχησιν αὐτῶν, τὸ δὲ ἄλλο ἄσμα — διότι δύο ἄσματα τραγουδοῦν — διδάσκει καὶ πῶς πρέπει νὰ χορεύουν· ἐμπρὸς παιδιὰ τὸ πόδι, λέγει τὸ τραγούδι, κι' ας βράσῃ ὁ χορός.

Ἀνάλογα κάμνουν καὶ οἱ χορεύοντες τὸν λεγόμενον ὄρμον. 12. Ὁ δὲ ὄρμος εἶνε χορός κοινός τῶν ἐφήβων καὶ τῶν παρθένων, οἵτινες χορεύουν ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον καὶ σχηματίζουν ἀληθῶς ὄρμον.¹⁰ Σύρει δὲ τὸν χορὸν ὁ ἐφηβος καὶ χορεύει ἐπιδεικνύων διὰ τῶν κινήσεων τοῦ πράξεις νεανικάς καὶ ὅσα κατόπιν θα πράττῃ εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἀκολουθεῖ ἡ παρθένος, ὑποδεικνύουσα εἰς τὰς ἄλλας νὰ χορεύουν κοσμίως, τοιοῦτοτρόπως δὲ ὁ ὄρμος πλέκεται ἐκ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας. Καὶ αἱ γυμνοπαιδία¹¹ δὲ εἶνε ἐπίσης Λακωνικὴ ὄρχησις.

13. Παραλείπω, διότι θα τα ἔχῃς ἀναγνώσῃ, ὅσα ὁ Ὅμηρος λέγει περὶ τῆς Ἀριάδνης εἰς τὰ περὶ ἀσπίδος καὶ περὶ τοῦ χοροῦ, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Δαίδαλος τὴν ἐξήσκησε, καὶ δὲν θα κάμω λόγον ἐπίσης περὶ τῶν δύο χορευτῶν, τοὺς ὁποῖους ἐκεῖ ὁ Ὅμηρος

ὀρχηστῆρες ἐδίνεον," ὥς τι κάλλιστον τοῦτο τοῦ Ἡφαίστου ἐμποιήσαντος τῇ ἀσπίδι. τοὺς μὲν γὰρ Φαίακας καὶ πάνυ εἰκὸς ἦν ὀρχήσῃ χαίρειν, ἀβροὺς τε ὄντας καὶ ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ διατρίβοντας. ὁ γοῦν Ὅμηρος τοῦτο αὐτῶν μάλιστα θαυμάζοντα πεποίηκε τὸν Ὀδυσσεά καὶ τὰς μαρμαρυγὰς τῶν ποδῶν θεώμενον.

[14] Ἐν μὲν γε Θεσσαλίᾳ τοσοῦτον ἐπέδωκεν τῆς ὀρχηστικῆς ἢ ἄσκησις, ὥστε τοὺς προστάτας καὶ προαγωνιστὰς αὐτῶν προορχηστῆρας ἐκάλουν· καὶ δηλοῦσι τοῦτο αἱ τῶν ἀνδριάντων ἐπιγραφαὶ οὓς τοῖς ἀριστεύουσιν ἀνίστασαν· "Προῦκρινεν" γὰρ, φασίν, "προορχηστῆρα ἅ πόλις." καὶ αὖθις, "Εἰλατίωνι τὰν εἰκόνα ὁ δᾶμος εὖ ὀρχησαμένῳ τὰν μάχαν."

[15] Ἐὼ λέγειν, ὅτι τελετὴν οὐδεμίαν ἀρχαίαν ἔστιν εὐρεῖν ἄνευ ὀρχήσεως, Ὁρφέως δηλαδή καὶ Μουσαίου καὶ τῶν τότε ἀρίστων ὀρχηστῶν καταστησαμένων αὐτάς, ὥς τι κάλλιστον καὶ τοῦτο νομοθετησάντων, σὺν ῥυθμῷ καὶ ὀρχήσῃ μυεῖσθαι. ὅτι δ' οὕτως ἔχει, τὰ μὲν ὄργια σιωπᾶν ἄξιον τῶν ἀμυήτων ἔνεκα, ἐκεῖνο δὲ πάντες ἀκούουσιν, ὅτι τοὺς ἐξαγορεύοντας τὰ μυστήρια ἐξορχεῖσθαι λέγουσιν οἱ πολλοί.

[16] Ἐν Δήλῳ δέ γε οὐδὲ αἱ θυσίαι ἄνευ ὀρχήσεως ἀλλὰ σὺν ταύτῃ καὶ μετὰ μουσικῆς ἐγίνοντο. παίδων χοροὶ

ἀποκαλεῖ κυβιστήρας¹² καὶ οἵτινες ηγούνται του χοροῦ. Εἰς το αὐτό μέρος ο ποιητής λέγει· "Κοῦροι δ' ὀρχηστῆρες ἐδίνεον"¹³, καὶ τούτο ἦτο ἡ ωραιότερα παράστασις τὴν ὁποίαν εἶχε κατασκευάσῃ ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ὁ Ἡφαίστος. Διὰ τοὺς Φαίακας εἶνε πολὺ φυσικόν ὅτι ἐτέρποντο εἰς τὸν χορόν, καθότι ἦσαν λαὸς φιλήδονος καὶ ἀπελάμβανον ὅλας τὰς εὐτυχίας τῆς ζωῆς. Παρέστησε δὲ ὁ Ὅμηρος τὸν Ὀδυσσεά θαυμάζοντα πρὸ πάντων τὴν ζωηρότητα μετὰ τὴν ὁποίαν ἐκινούντο οἱ πόδες τῶν εἰς τὸν χορόν.

14. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν τόσον ἐξετιμήθη ἡ ἀσκήσις του χοροῦ, ὥστε οἱ κάτοικοι ἀπεκάλουν τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς ἀρχηγούς τῶν προορχηστῆρας¹⁴. Τούτο δὲ φαίνεται εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ἀνδριάντων, οἵτινες ἐστήνοντο εἰς τοὺς ἀνδραγαθούντας. Μία ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων λέγει· "Ἡ πόλις ἐξέλεξε τὸν τάδε προορχηστήρα"¹⁵, ἄλλη δὲ· "Εἰς τὸν Εἰλατίωνα, ἐπειδὴ καλῶς ἐχόρευσε εἰς τὴν μάχην, ὁ δῆμος ἐγείρει τὸν ἀνδριάντα τούτον"¹⁶.

Ἐκτός τούτου οὐδεμία τελετὴ ἀρχαία γίνεται χωρὶς ὀρχησιν. Ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὁ Μουσαῖος, οἵτινες ἦσαν ἐκ τῶν ἀρίστων ὀρχηστῶν τῆς ἐποχῆς τῶν καὶ οἵτινες ἰδρυσαν τὰς μυστικὰς τελετάς, ἐθεώρησαν ὅτι θα ἦτο πολὺ ωραῖον νὰ γίνεται ἡ μῆσις εἰς τὰς τελετάς ταύτας μετὰ ῥυθμόν καὶ ὀρχησιν καὶ οὕτω ἐνομοθέτησαν. Ἀπόδειξις δὲ τῶν λόγων μου, διὰ νὰ μὴ ἀναφέρω πράγματα τα ὁποῖα δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μάθουν οἱ ἀμύητοι, εἶνε τὸ πασίγνωστον, ὅτι περὶ τῶν ἀποκαλυπτόντων τὰ μυστήρια λέγεται κοινῶς ὅτι ἐξορχοῦνται.

16. Εἰς τὴν Δήλον οὔτε αἱ θυσίαι ἐγίνοντο χωρὶς ὀρχησιν, ἀλλὰ καὶ μετὰ μουσικῆς. Ἐσχηματίζοντο χοροὶ παίδων

συνελθόντες ὑπ' αὐλῶ καὶ κιθάρα οἱ μὲν ἐχόρευον, ὑπωρχοῦντο δὲ οἱ ἄριστοι προκρι- θέντες ἐξ αὐτῶν. τὰ γοῦν τοῖς χοροῖς γραφόμενα τούτοις ἄσματα ὑπορχήματα ἐκαλεῖτο καὶ ἐμπέπληστο τῶν τοιούτων ἡ λύρα.

[17] Καὶ τί σοι τοὺς Ἑλλήνας λέγω, ὅπου καὶ Ἰνδοὶ ἐπειδὴν ἔωθεν ἀναστάντες προσεύχονται τὸν Ἥλιον, οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες ἡγούμεθα ἐντελῇ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχὴν, ἀλλ' ἐκεῖνοι πρὸς τὴν ἀνατολὴν στάντες ὀρχήσει τὸν Ἥλιον ἀσπάζονται, σχηματίζοντες ἑαυτοὺς σιωπῇ καὶ μιμούμενοι τὴν χορείαν τοῦ θεοῦ· καὶ τοῦτ' ἐστὶν Ἰνδῶν καὶ εὐχὴ καὶ χοροὶ καὶ θυσία. διὸ καὶ τούτοις ἰλεοῦνται τὸν θεὸν δῖς, καὶ ἀρχομένης καὶ δυομένης τῆς ἡμέρας.

[18] Αἰθίοπες δέ γε καὶ πολεμοῦντες σὺν ὀρχήσει αὐτὸ δρῶσιν, καὶ οὐκ ἂν ἀφείη τὸ βέλος Αἰθίοψ ἀνὴρ ἀφελὼν τῆς κεφαλῆς—ταύτη γὰρ ἀντὶ φαρέτρας χρῶνται περιδέοντες αὐτῇ ἀκτινηδὸν τὰ βέλη—εἰ μὴ πρότερον ὀρχήσαιτο καὶ τῷ σχήματι ἀπειλήσειε καὶ προεκφοβήσειε τῇ ὀρχήσει τὸν πολέμιον.

[19] Ἄξιον δέ, ἐπεὶ τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν Αἰθιοπίαν διεξεληλύθαμεν, καὶ ἐς τὴν γείτονα αὐτῶν Αἴγυπτον καταβῆναι τῷ λόγῳ. δοκεῖ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος καὶ Πρωτέα τὸν Αἰγύπτιον οὐκ ἄλλο τι ἢ ὀρχηστήν τινα γενέσθαι λέγειν, μιμητικὸν ἄνθρωπον καὶ πρὸς πάντα σχηματίζεσθαι καὶ μεταβάλλεσθαι δυνάμενον, ὥς καὶ ὕδατος ὑγρότητα μιμεῖσθαι καὶ πυρὸς ὀξύτητα ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι καὶ λέοντος ἀγριότητα καὶ παρδάλεως θυμὸν καὶ δένδρου δόνημα, καὶ ὅλως ὅ

και ἐχόρευον ὑπὸ τοὺς ἤχους αὐλοῦ καὶ κιθάρας, οἱ δὲ διακρινόμενοι ἐξ αὐτῶν συνῶδευον καὶ με ἄσματα τὸν χορὸν, καὶ τὰ ἄσματα τὰ ὁποῖα ἐποιοῦντο δια τὸν χορὸν ἐκαλοῦντο υπορχήματα, ἦσαν δὲ πολυάριθμα.

17. Ἀλλὰ διατί νὰ ἀναφέρω μόνον τοὺς Ἑλλήνας, ἀφοῦ καὶ οἱ Ἰνδοί, ὅταν το πρῶί ἐγείρωνται ἐκ τοῦ ὕπνου, δὲν προσεύχονται πρὸς τὸν ἥλιον, ὅπως ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι φιλοῦμεν τὴν χεῖρα καὶ νομίζομεν τούτο ἀρκετὸν δια τὴν προσευχήν ἐκείνην, ἀλλὰ στρεφόμενοι πρὸς ἀνατολὰς χαιρετοῦν τὸν ἥλιον χορεύοντες καὶ μιμούνται τὸν σιωπηλὸν χορὸν τοῦ θεοῦ τούτου· τούτο δὲ εἶνε δια τοὺς Ἰνδοὺς καὶ προσευχή καὶ χορὸς καὶ θυσία καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προσεύχονται εἰς τὸν ἥλιον δις τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν πρῶϊαν καὶ κατὰ τὴν δῦσιν.

18. Οἱ δὲ Αἰθίοπες καὶ πολεμοῦν χορεύοντες καὶ δὲν ρίπτει βέλος ὁ Αἰθίοψ — ἔχουν δὲ ὡς φαρέτραν τὴν κεφαλὴν τῶν καὶ περὶ αὐτὴν δένουν ἀκτινηδόν τὰ βέλη — εἰάν προηγουμένως δὲν χορεύσῃ καὶ δια τῶν χορευτικῶν κινήσεων ἀπειλήσῃ καὶ προεκφοβίσῃ τὸν ἐχθρόν.

19. Ἀφοῦ δὲ ὠμιλήσαμεν περὶ Ἰνδιῶν καὶ Αἰθιοπίας, ἀξίζει νὰ κατέλθωμεν καὶ εἰς τὴν γειτονικὴν Αἴγυπτον, διότι μοι φαίνεται ὅτι παλαιὸς μῦθος ἐννοεῖ ὅτι ὁ Αἰγύπτιος Πρωτεύς δὲν ἦτο ἄλλο τι παρὰ χορευτῆς, δηλαδὴ μιμητικὸς ἄνθρωπος καὶ ικανὸς νὰ λαμβάνῃ διάφορα σχήματα καὶ μορφάς, ἀφοῦ καὶ τοῦ ὕδατος τὴν ὑγρότητα ἐμιμεῖτο καὶ τοῦ πυρὸς τὴν ζωηρότητα εἰς τὴν κίνησιν καὶ τοῦ λέοντος τὴν ἀγριότητα καὶ τῆς παρδάλεως τὴν οργὴν καὶ τοῦ δένδρου τὴν δόνησιν καὶ ἐν γένει ὅτι

τι καὶ θελήσειεν. ὁ δὲ μῦθος παραλαβὼν πρὸς τὸ παραδοξότερον τὴν φύσιν αὐτοῦ διηγήσατο, ὡς γιγνομένου ταῦτα ἅπερ ἐμιμείτο. ὅπερ δὴ καὶ τοῖς νῦν ὀρχουμένοις πρόσσεστιν, ἴδοις τ' ἂν οὖν αὐτοὺς πρὸς τὸν καιρὸν ὠκέως διαλλαττομένους καὶ αὐτὸν μιμουμένους τὸν Πρωτέα. εἰκάζειν δὲ χρὴ καὶ τὴν Ἑμπουσάν τὴν ἐς μυρίας μορφὰς μεταβαλλομένην τοιαύτην τινὰ ἄνθρωπον ὑπὸ τοῦ μύθου παραδεδοσθαι.

[20] Ἐπὶ τούτοις δίκαιον μὴδὲ τῆς Ῥωμαίων ὀρχήσεως ἀμνημονεῖν, ἣν οἱ εὐγενέστατοι αὐτῶν τῷ πολεμικωτάτῳ τῶν θεῶν Ἄρει, οἱ Σάλιοι καλούμενοι (ἱερωσύνης δὲ τοῦτο ὄνομα), ὀρχοῦνται, [21] σεμνοτάτην τε ἅμα καὶ ἱερωτάτην. Βιθυνὸς δὲ μῦθος, καὶ οὗτος οὐ πάνυ τῶν Ἰταλιωτικῶν ἀλλότριος, φησὶν τὸν Πριάπον δαίμονα πολεμιστὴν, τῶν Τιτάνων οἶμαι ἓνα ἢ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων τοῦτο ἔργον πεποιημένον, τὰ ἐνόπλια παιδεύειν, παραλαβόντα παρὰ τῆς Ἥρας τὸν Ἄρη, παῖδα μὲν ἔτι, σκληρὸν δὲ καὶ πέρα τοῦ μετρίου ἀνδρικόν, μὴ πρότερον ὀπλομαχεῖν διδάξαι πρὶν τέλειον ὀρχηστὴν ἀπειργάσατο. καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ μισθὸς αὐτῷ παρὰ τῆς Ἥρας ἐγένετο, δεκάτην αἰὲ τῶν ἐκ πολέμου περιγιγνομένων τῷ Ἄρει παρ' αὐτοῦ λαμβάνειν.

ἄλλο ἤθελεν. Ὁ μῦθος ὁμῶς παραλαβὼν αὐτὸν τὸν παρέστησε κατὰ τρόπον παράδοξον, ὅτι τάχα μετεβάλλετο εἰς ὅ,τι ἐμιμείτο. Ἀλλὰ τοῦτο ἀρμόζει καὶ εἰς τοὺς σήμερον χορεύοντας, τοὺς οὐσίους βλέπομεν ν' ἀλλάσσουν εἰς τὴν στιγμὴν μορφὰς ἀκριβῶς ὅπως ὁ Πρωτεὺς. Πρέπει δὲ νὰ υποθέσωμεν ὅτι καὶ ἡ Ἑμπουσα, ἥτις ἥλλασσε μυρίας μορφὰς, ἦτο χορεύτρια καὶ ὁ μῦθος τὴν παρεμόρφωσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον.

20. Μετὰ ταῦτα δὲν εἶνε δίκαιον νὰ παρασιωπήσωμεν καὶ τὴν ὀρχησιν τῶν Ῥωμαίων, τὴν ὁποίαν χορεύουν οἱ εὐγενέστατοι ἐξ αὐτῶν, οἱ λεγόμενοι Σάλιοι — εἶνε δὲ τοῦτο ἱερατικὸν ὄνομα, — πρὸς τιμὴν τοῦ Ἄρεως καὶ εἶνε χορὸς σεμνότατος καὶ ἱεροπρεπέστατος. 21. Κάποιος δὲ μῦθος τῆς Βιθυνίας, ὁ οὗτος ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὰς Ἰταλικὰς παραδόσεις, λέγει περὶ τοῦ Πριάπου, θεοῦ πολεμικοῦ καὶ ἐνός ἐκ τῶν Τιτάνων, υποθέτω, ἢ ἐκ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, οἵτινες ἔργον εἶχον νὰ διδάσκουν τὴν χρῆσιν τῶν ὀπλῶν, ὅτι παρέλαβεν ἀπὸ τῆς Ἥρας τὸν Ἄρη, ὁ οὗτος ἦτο μὲν ἀκόμῃ μικρὸς τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ σκληραγωγημένος καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀνδρείος, καὶ πρὶν ἢ τὸν διδάξῃ νὰ μάχεται μετὰ τὰ ὄπλα, τὸν κατέστησε τέλειον χορευτὴν. Ὡς ἀμοιβὴν δὲ ἔλαβε διὰ τοῦτο παρὰ τῆς Ἥρας τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ τὸ δέκατον τῶν λαφύρων, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχεν ἐκ τοῦ πολέμου ὁ Ἄρης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Οἱ αὐλοῦντες κυκλικά μέλη, τὰ ὁποῖα, ὅπως τὰ κυκλικά ποιήματα, περιελάμβανον ολόκληρον κύκλον τῆς μυθολογίας.
2. Ὁ Κράτων ἦτο κυνικός φιλόσοφος, εἰς τοῦτο δὲ ἀναφέρεται ὁ Ἀστεῖσμος.
3. Ἐπιστρέφει εὐχαριστημένος καὶ με γνώσεις περισσοτέρας.

4. Το κείμενον λέγει· “μὴ ὥρασιν ἰκοίμην”, δηλαδή κατὰ λέξιν· “να μὴ φθάσω εἰς τὰς ὥρας”, το οποίον κατὰ τον Σχολιαστήν σημαίνει, κάτι ἀνάλογον πρὸς το σημερινόν· “Νὰ μὴ δῶ σωτηρίαν ψυχῆς”.
5. Ὅπως συνείθιζον οἱ θηλυπρεπεῖς καὶ διεφθαρμένοι, οἱ πιττούμενοι. (Ἴδε “Δραπέτας” καὶ “Ψευδολογιστήν”).
6. Ὅπως οἱ διερχόμενοι πλησίον των Σειρήνων.
7. Λόγος του Αἰνείου: Μολονότι εἶσαι χορευτής, Μηριόνη, τὸ δόρυ μου θὰ σε ξαπλώσῃ κάτω.
8. Ὁ Νεοπτόλεμος ὠνομάζετο Πυρρός, δηλαδή ξανθός.
9. Ὁ παίζων τὸ ὄργανον εἰς τὸν χορόν καὶ ὁ διευθύνων ὀρχήστραν εἶχον κρόταλον προσδεδεμένον εἰς τὸν πόδα με τὸν οποίον ἐκτύπων τὸ μέτρον.
10. Ὅρμος σημαίνει περιδέραιον. Ὁ χορός οὗτος, κατὰ τὸν μῦθον, ἐπενόηθη ὑπὸ τοῦ Δαιδάλου, καὶ ἐχορεύθη ὑπ’ ἐκείνων τοὺς οποίους ὁ Θησεύς ἀπηλευθέρωσεν ἐκ τοῦ λαβυρίνθου τῆς Κρήτης.
11. Ἡ γυμνοπαιδία, κατὰ τὸν Ἀθήναιον, ἦτο αρκετὰ ὁμοία πρὸς τὴν τραγικὴν ὀρχησιν τὴν λεγομένην ἐμμέλειαν, εἶχον δὲ καὶ τὰ δύο ταῦτα εἶδη τοῦ χοροῦ πολλὴν σεμνότητα καὶ ευγένειαν. Ἡ γυμνοπαιδία ἐχορεύετο ὑπὸ δύο χορῶν ἢ δύο ομάδων χορευτῶν, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀπετελεῖτο ἐξ ἐφήβων, ἡ δὲ ἐξ ἀνδρῶν.
12. Κυβιστήρες ἐλέγοντο οἱ βαδίζοντες διὰ των χειρῶν καὶ με τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω πρὸς ἐπίδειξιν δεξιότητος.
13. Νεαροὶ χορευταὶ περιστρέφοντο.
14. Δηλαδή ἡγουμένους τοῦ χοροῦ, σύροντας τὸν χορόν.
15. “Πρὸύκρινε προορχηστήρα ἢ πόλις”.
16. “Εἰλατίωνι τὴν εἰκόνα ὃ δᾶμος εὖ ὀρχησαμένῳ τὰν μάχαν”.

Λουκιανού

ΠΕΡΙ ΟΡΧΗΣΕΩΣ

22-40

Μτφρ. Ιωάννη Κονδυλάκη

[22] Τὰ μὲν γὰρ Διονυσιακὰ καὶ Βακχικὰ οἶμαί σε μὴ περιμένειν ἐμοῦ ἀκοῦσαι, ὅτι ὀρχησις ἐκεῖνα πάντα ἦν. τριῶν γοῦν οὐσῶν τῶν γενικωτάτων ὀρχήσεων, κόρδακος καὶ σικιννίδος καὶ ἐμμελείας, οἱ Διονύσου θεράποντες οἱ

22. Ὅσον ἀφορὰ τὰς Διονυσιακὰς καὶ Βακχικὰς τελετάς, νομίζω ὅτι δὲν περιμένεις νὰ μάθῃς ἀπὸ ἐμέ ὅτι ἀπετελοῦντο ὅλαι ἀπὸ χοροῦς. Ἦσαν δὲ τρεῖς αἱ κυριώτεραι Διονυσιακαὶ ὀρχήσεις, ὁ κόρδαξ, ἡ σικιννίς καὶ ἡ

Σάτυροι ταύτας ἐφευρόντες ἀφ' αὐτῶν ἐκάστην ὠνόμασαν, καὶ ταύτη τῇ τέχνῃ χρώμενος ὁ Διόνυσος, φασίν, Τυρρηνοὺς καὶ Ἰνδοὺς καὶ Λυδοὺς ἐχειρώσατο καὶ φῦλον οὕτω μάχιμον τοῖς αὐτοῦ θιάσοις κατωρχήσατο.

[23] Ὡστε, ὦ θαυμάσιε, ὄρα μὴ ἀνόσιον ἢ κατηγορεῖν ἐπιτηδεύματος θείου τε ἅμα καὶ μυστικοῦ καὶ τοσοῦτοις θεοῖς ἐσπουδασμένου καὶ ἐπὶ τιμῇ αὐτῶν δρωμένου καὶ τοσαύτην τέρψιν ἅμα καὶ παιδείαν ὠφέλιμον παρεχομένου.

Θαυμάζω δέ σου κἀκεῖνο, εἰδὼς Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου μάλιστα ἐραστήν ὄντα σε (αὐθις γὰρ ἐπὶ τοὺς ποιητὰς ἐπάνειμι), πῶς ἀντιφθέγγεσθαι ἐκείνοις τολμᾷς πρὸ τῶν πάντων ὀρχησιν ἐπαινοῦσιν. ὁ μὲν γὰρ Ὀμηρος τὰ ἥδιστα καὶ κάλλιστα καταλέγων, ὕπνον καὶ φιλότητα καὶ μολπὴν καὶ ὀρχησιν, μόνην ταύτην ἀμύμονα ὠνόμασεν, προσμαρτυρήσας νῆ Δία καὶ τὸ ἡδὺ τῇ μολπῇ, ἅπερ ἀμφοτέρω τῇ ὀρχηστικῇ πρόσσεστιν, καὶ ὥδῃ γλυκερὰ καὶ ὀρχησμός ἀμύμων, ὃν σὺ νῦν μωμᾶσθαι ἐπινοεῖς. καὶ πάλιν ἐν ἑτέρῳ μέρει τῆς ποιήσεως·

Ἄλλω μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα
ἔργα,
ἄλλω δ' ὀρχηστὺν τε καὶ ἱμερόεσσαν
ᾠοιδήν.

ἱμερόεσσα γὰρ ὡς ἀληθῶς ἢ μετ' ὀρχήσεως ὥδῃ καὶ δῶρον θεῶν τοῦτο κάλλιστον. καὶ ἔοικεν εἰς δύο διηρηκῶς ὁ Ὀμηρος τὰ πάντα πράγματα, πόλεμον καὶ εἰρήνην, τοῖς τοῦ πολέμου μόνον ταῦτα [24] ὡς κάλλιστα ἀντιτεθεικέναι.

εμμέλεια, καὶ οἱ θεράποντες τοῦ Διονύσου, οἱ Σάτυροι, ἔδωκαν εἰς αὐτὰς τὰ ονόματα τῶν. Με αὐτὴν δὲ τὴν τέχνην ὁ Διόνυσος υπέταξε τοὺς Τυρρηνοὺς, τοὺς Ἰνδοὺς καὶ τοὺς Λυδοὺς καὶ με στράτευμα ἐκ χορευτῶν ἐνίκησε φυλὰς τόσον μαχίμους.

23. Ὡστε πρόσεξε, αγαπητέ μου, μήπως εἶνε ἀσέβεια νὰ κατηγορῆς τέχνην θεῖαν, αφιερωμένην εἰς τὰ μυστήρια, εξασκηθείσαν ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ πρὸς τιμὴν αὐτῶν ἐκτελουμένην, παρέχουσαν δὲ ἐκτὸς τῆς τέρψεως καὶ ωφέλειαν. Απορῶ δὲ καὶ πῶς σὺ, ὁ ὁποῖος τόσον, ὡς γνωρίζω, αγαπᾷς τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Ἡσιόδον — διότι θα ἐπιστρέψω πάλιν εἰς τοὺς ποιητὰς — τολμᾷς ν' ἀντιλογῆς πρὸς ἐκείνους οἵτινες ὑπὲρ ὅλα ἐπαινοῦν τὴν ὀρχησιν. Διότι ὁ μὲν Ὀμηρος, ἀναφέρων τὰ πλέον ευχάριστα καὶ ωραιότερα τῶν πραγμάτων, τὸν ὕπνον, τὴν ἐρωτικὴν ἀπόλαυσιν, τὸ ἄσμα καὶ τὸν χορὸν, μόνον τὸν τελευταῖον ὠνόμασεν ἀμύμονα.¹⁷ Ὡς λέγει, ἡ τέρψις γεννᾶται ἐκ τῆς μουσικῆς, καὶ τὰ δύο δὲ ταῦτα εἶνε ἠνωμένα εἰς τὸν χορὸν, τὸ γλυκερόν ἄσμα καὶ ἡ ἀμύμων ὀρχησις· καὶ σὺ τῶρα φαίνεσαι ὅτι τὸν κατηγορεῖς δι' αὐτὴν τοὺς τὴν γνώμην. Εἰς ἄλλο μέρος τῶν ποιήσεων τοῦ λέγει:

Ἄλλω μὲν γὰρ ἔδωκε θεὸς πολεμήϊα
ἔργα,

ἄλλω δ' ὀρχηστὺν τε καὶ ἱμερόεσσαν
ᾠοιδήν¹⁸.

διότι ἀληθῶς εἶνε θελκτικώτατον τὸ ἄσμα τὸ ὁποῖον συνοδεύει τὸν χορὸν καὶ κάλλιστον δῶρον τῶν θεῶν. Ὁ Ὀμηρος, διαιρῶν ὅλα τὰ πράγματα εἰς πόλεμον καὶ εἰρήνην, μόνον τὰ δύο ταῦτα ὡς τὰ καλλίτερα φέρει ἐκ τῆς εἰρήνης εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν

ὁ δὲ Ἡσίοδος, οὐ παρ' ἄλλου ἀκούσας ἀλλ' ἰδὼν αὐτὸς ἔωθεν εὐθύς ὀρχουμένας τὰς Μούσας, ἐν ἀρχῇ τῶν ἐπῶν τοῦτο περὶ αὐτῶν τὸ μέγιστον ἐγκώμιον διηγεῖται, ὅτι "περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἀπαλοῖσιν ὀρχεῦνται," τοῦ πατρὸς τὸν βῶμόν περιχορεύουσαι.

Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ γενναῖε, μονονουχὶ θεομαχῶν [25] ὑβρίζεις εἰς τὴν ὀρχηστικὴν· ὁ Σωκράτης δέ, σοφώτατος ἀνὴρ, εἴ γε πιστευτέον τοῦτο περὶ αὐτοῦ λέγοντι τῷ Πυθίῳ, οὐ μόνον ἐπῆναι τὴν ὀρχηστικὴν ἀλλὰ καὶ ἐκμαθεῖν αὐτὴν ἡξίου, μέγιστον νέμων εὐρυθμία καὶ εὐμουσία καὶ κινήσει ἔμμελεῖ καὶ εὐσχημοσύνη τοῦ κινουμένου· καὶ οὐκ ἠδεῖτο γέρων ἀνὴρ ἐν τῶν σπουδαιοτάτων μαθημάτων καὶ τοῦτο ἡγούμενος εἶναι. καὶ ἔμελλέν γε ἐκεῖνος περὶ ὀρχηστικὴν οὐ μετρίως σπουδάσασθαι, ὅς γε καὶ τὰ μικρὰ οὐκ ᾧκνει μανθάνειν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ διδασκαλεῖα τῶν αὐλητρίδων ἐφοῖτα καὶ παρ' ἐταίρας γυναικὸς οὐκ ἀπηξίου σπουδαῖόν τι ἀκούειν, τῆς Ἀσπασίας. καίτοι ἐκεῖνος ἄρτι ἀρχομένην ἑώρα τότε τὴν τέχνην καὶ οὐδέπω εἰς τοσοῦτον κάλλος διηρθρωμένην. εἰ δὲ τοὺς νῦν ἐπὶ μέγιστον αὐτὴν προαγαγόντας ἐθεᾶτο, εὖ οἶδα, πάντων ἂν ἐκεῖνός γε ἀφέμενος μόνῳ τῷ θεάματι τούτῳ τὸν νοῦν ἂν προσεῖχεν καὶ τοὺς παῖδας οὐκ ἂν ἄλλο τι πρὸ αὐτοῦ ἐδιδάξατο.

πόλεμον.

24. Ο δε Ησίοδος, ο οποίος δεν ἤκουσε παρ' ἄλλου, ἀλλ' εἶδε με τὰ μάτια του μίαν αυγὴν τὰς Μούσας να χορεύουν, λέγει περὶ αὐτῶν ὡς μέγιστον ἐγκώμιον εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν ποιημάτων του, ὅτι "περὶ κρήνην ἰοειδέα πόσσ' ἀπαλλοῖσιν ὀρχεῦνται"¹⁹ καὶ γύρω εἰς τὸν βῶμόν του πατρός των.

Ἀλλὰ σὺ σχεδὸν ὡς ἄθεος υβρίζεις τὴν τέχνην του χοροῦ.

25. Ο δε σοφώτατος Σωκράτης — εἰάν πρέπει νὰ πιστεύσωμεν τὴν περὶ αὐτοῦ γνώμην του μαντείου — ὅχι μόνον ἐπαινετικῶς ἐξεφράζετο περὶ τῆς ὀρχηστρικής, ἀλλὰ καὶ ἠθέλε νὰ τὴν μάθῃ, ἀποδίδων μεγάλην τιμὴν καὶ σημασίαν εἰς τὴν εὐρυθμίαν καὶ τὸ θέλημα τῆς μουσικής, εἰς τὴν χάριν των κινήσεων καὶ των σχημάτων του χορεύοντος, καὶ δεν ἐντρέπετο εἰς τὸ γῆρας του νὰ κατατάσῃ τὸν χορὸν μεταξύ των σπουδαιοτέρων μαθημάτων. Ἀλλ' ἦτο ἐπόμενον ν' ἀποδίδῃ τοιαύτην σημασίαν εἰς τὴν ὀρχηστρικήν ὁ Σωκράτης, ὁ οποίος δεν ἐθεώρει ἀνάξιον τοῦ κόπου καὶ τὰ μικρὰ νὰ μανθάνῃ καὶ εἰς τὰ διδασκαλεῖα των αὐλητρίδων ἐσύχναζε καὶ δεν ἐθεώρει ἀτοπον ν' ἀκούῃ κάτι τι σπουδαῖον ἀπὸ μίαν ἐταῖραν, τὴν Ἀσπασίαν. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκεῖνος ἐγνώρισε τὴν τέχνην τῆς ὀρχήσεως εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς, ὅταν δεν εἶχεν ἀναπτυχθῇ καὶ δεν εἶχε φθάσῃ ἀκόμη εἰς τὸ σημερινόν κάλλος· εἰάν δὲ ἐβλεπεν ἐκείνους οἵτινες σήμερον τὴν ἀνήγαγον εἰς τόσῃν τελειότητα, δεν ἀμφιβάλλω ὅτι θὰ παρέλειπε πᾶσαν ἄλλην ἀσχολίαν χάριν τοῦ θεάματος τούτου καὶ προ παντός ἄλλου αὐτό θὰ ἐδίδασκεν εἰς τοὺς νέους.

[26] Δοκεῖς δέ μοι, ὅταν κωμωδίαν καὶ τραγωδίαν ἐπαινῇς, ἐπιλελῆσθαι ὅτι καὶ ἐν ἑκατέρῃ ἐκείνων ὀρχήσεως ἴδιόν τι εἶδος ἐστίν, οἷον τραγική μὲν ἢ ἐμμέλεια, κωμωδικὴ δὲ ὁ κόρδαξ, ἐνίστε δὲ καὶ τρίτης, σικιννίδος, προσλαμβανομένης. ἐπεὶ δὲ ἐν ἀρχῇ καὶ προετίμησας τῆς ὀρχήσεως τὴν τραγωδίαν καὶ κωμωδίαν καὶ αὐλητὰς κυκλίους καὶ κιθαρωδίαν, ἐναγώνια ταῦτα καὶ διὰ τοῦτο σεμνὰ προσειπὼν, φέρε νῦν ἀντεξετάσωμεν τῇ ὀρχήσει ἕκαστον αὐτῶν. καίτοι τὸν μὲν αὐλόν, εἰ δοκεῖ, καὶ τὴν κιθάραν παρῶμεν· μέρη γὰρ τῆς τοῦ ὀρχηστοῦ ὑπηρεσίας καὶ ταῦτα.

[27] Τὴν τραγωδίαν δὲ γε ἀπὸ τοῦ σχήματος πρώτου καταμάθωμεν οἷα ἐστίν, ὡς εἶδεχθῆς ἅμα καὶ φοβερόν θέαμα εἰς μῆκος ἄρρουθμον ἡσκημένος ἄνθρωπος, ἐμβάταις ὑψηλοῖς ἐποχούμενος, πρόσωπον ὑπὲρ κεφαλῆς ἀνατεινόμενον ἐπικείμενος καὶ στόμα κεχηνὸς πάμμεγα ὡς καταπιόμενος τοὺς θεατάς. ἐὼ λέγειν προστερνίδια καὶ προ- γαστρίδια, προσθετὴν καὶ ἐπιτεχνητὴν παχύτητα προσποιούμενος, ὡς μὴ τοῦ μήκους ἢ ἄρρουθμίας ἐν λεπτῷ μᾶλλον ἐλέγχοιτο· εἴτ' ἐνδοθεν αὐτὸς κεκραγώς, ἑαυτὸν ἀνακλῶν καὶ κατακλῶν, ἐνίστε καὶ περιάδων τὰ ἱαμβεῖα καί, τὸ δὴ αἰσχιστον, μελωδῶν τὰς συμφοράς, καὶ μόνῃς τῆς φωνῆς ὑπεύθυνον παρέχων ἑαυτόν· τὰ γὰρ ἄλλα τοῖς ποιηταῖς ἐμέλησεν πρὸ πολλοῦ ποτε γενομένοις. καὶ μέχρι μὲν Ἀνδρομάχῃ τις ἢ Ἑκάβῃ ἐστίν, φορητὸς ἢ ὥδῃ· ὅταν δὲ Ἡρακλῆς αὐτὸς εἰσελθὼν μονωδῇ, ἐπιλαθόμενος αὐτοῦ καὶ μήτε τὴν λεοντὴν αἰδεσθεῖς

26. Μου φαίνεται ὅτι ὅταν ἐπαινῇς τὴν κωμωδίαν καὶ τὴν τραγωδίαν, λησμονεῖς ὅτι εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν περιέχεται ἰδιαίτερον εἶδος ὀρχήσεως, εἰς μὲν τὴν τραγωδίαν ἡ ἐμμέλεια, εἰς δὲ τὴν κωμωδίαν ὁ κόρδαξ, ἐνίστε δὲ καὶ τρίτον εἶδος ὀρχήσεως ἡ λεγομένη σικιννίς. Αφοῦ δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ομιλίας μας εἶπες ὅτι θεωρεῖς προτιμότεραν ἀπὸ τὴν ὀρχησιν τὴν τραγωδίαν καὶ κωμωδίαν, τοὺς κυκλικοὺς αὐλητὰς καὶ τὴν κιθάραν, τα οποία ὡς αποτελούντα μέρος τῶν ἀγώνων ἀπεκάλεσες σοβαρά, ἀς συγκρίνωμεν ἕκαστον ἐξ αὐτῶν πρὸς τὴν ὀρχησιν. Ἀν θέλῃς ὁμῶς, νὰ παραλείψωμεν τὸν αὐλόν καὶ τὴν κιθάραν, διότι αποτελοῦν τὴν συνοδείαν τῆς ὀρχήσεως.

27. Ἀν ἐξετάσωμεν δὲ πρῶτον τὴν τραγωδίαν ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ, θὰ ἴδωμεν ὅτι εἶνε φρικτὸν καὶ φοβερόν θέαμα νὰ βλέπωμεν ἄνθρωπον υπερύψηλον, ὀρθούμενον ἐπὶ υποδημάτων ὑψηλῶν, ὁ ὁποῖος φορεῖ προσωπίδα ὑψηλοτέραν τῆς κεφαλῆς καὶ ἀνοίγει στόμα υπερμέγεθες, ὡς νὰ θέλῃ νὰ καταπίῃ τοὺς θεατάς. Παραλείπω τὰ ἐπιθέματα τα οποία φορεῖ ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας διὰ νὰ παρουσιάσῃ τεχνητὸν πάχος καὶ πρόσθετον ὄγκον, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται δυσανάλογον πρὸς τὸ ὕψος τὸ πάχος τοῦ. Ἐπειτα κραυγάζει ἐκ τοῦ βάθους τοῦ τερατώδους ἐκείνου περιβλήματος καὶ κινεῖται κατὰ γελοῖον τρόπον, ἐνίστε δὲ καὶ ἀδελφούς· καὶ τὸ οἰκτρότερον εἶνε ὅτι εἰς τὰς συμφοράς, τὰς ὁποίας διεκτραγωδεῖ, μόνον τὴν φωνὴν τοῦ παρέχει, διότι διὰ τὰ ἄλλα ἐφρόντισαν οἱ πρὸ πολλοῦ υπάρξαντες ποιηταί. Καὶ εφόσον μὲν υποκρίνεται τὴν Ἀνδρομάχην ἢ τὴν Ἑκάβην, τὸ

μήτε τὸ ρόπαλον ὃ περὶκειται, σολοικίαν εὖ φρονῶν εἰκότως φαίη ἂν τις τὸ πρᾶγμα.

[28] καὶ γὰρ αὖ ὅπερ ἐνεκάλεις τῇ ὀρχηστικῇ, τὸ ἄνδρας ὄντας μιμῆσθαι γυναῖκας, κοινὸν τοῦτο καὶ τῆς τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας ἔγκλημα ἂν εἴη· πλείους γοῦν ἐν αὐταῖς τῶν ἀνδρῶν αἱ [29] γυναῖκες.

ἡ κωμωδία δὲ καὶ τῶν προσώπων αὐτῶν τὸ καταγέλαστον μέρος τοῦ τερπνοῦ αὐτῇ νενόμικεν, οἷα Δάων καὶ Τιβείων καὶ μαγείρων πρόσωπα.

Τὸ δὲ τοῦ ὀρχηστοῦ σχῆμα ὡς μὲν κόσμιον καὶ εὐπρεπὲς οὐκ ἐμὲ χρή λέγειν, δηλαδὴ γὰρ τοῖς μὴ τυφλοῖς ταῦτα· τὸ δὲ πρόσωπον αὐτὸ ὡς κάλλιστον καὶ τῷ ὑποκειμένῳ δράματι εἰκότως, οὐ κεχηρὸς δὲ ὡς ἐκεῖνα ἀλλὰ συμμεμυκός· ἔχει γὰρ [30] πολλοὺς τοὺς ὑπὲρ αὐτοῦ βοῶντας. πάλαι μὲν γὰρ αὐτοὶ καὶ ἦδον καὶ ὠρχοῦντο· εἴτ' ἐπειδὴ κινουμένων τὸ ἄσθμα τὴν ὥδην ἐπετάραττεν, ἄμεινον ἔδοξεν ἄλλους αὐτοῖς ὑπάδειν.

[31] Αἱ δὲ ὑποθέσεις κοιναὶ ἀμφοτέροις, καὶ οὐδέν τι διακεκριμέναι τῶν τραγικῶν αἱ ὀρχηστικά, πλὴν ὅτι ποικιλώτεραι αὗται καὶ πολυμαθέστεραι καὶ μυρίας μεταβολὰς ἔχουσιν.

[32] Εἰ δὲ μὴ ἐναγώνιος ἡ ὀρχησις, ἐκείνην εἶναι φημι αἰτίαν, τὸ δόξαι τοῖς ἀγνοοθέταις μῆζον καὶ σεμνότερον τὸ

ἄσμά του εἶναι υποφερόν· ἀλλ' ὅταν παρουσιάζεται ὡς Ηρακλῆς καὶ ψάλλει μόνος καί, λησμονῶν ποίος εἶνε, οὔτε τὴν λεοντὴν σέβεται, οὔτε τὸ ρόπαλον τὸ ὁποῖον φέρει, τὸ πρᾶγμα φαίνεται εἰς πάντα σωφρονούντα ὡς σολοικισμός.

28. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο δια τὸ ὁποῖον κατηγορεῖς τὴν ὀρχηστικὴν, ὅτι οἱ ἄνδρες μιμούνται τὰς γυναῖκας, εἶνε κοινόν ἐλάττωμα καὶ τῆς τραγωδίας καὶ τῆς κωμωδίας· εἰς αὐτὰς μάλιστα ὑπάρχουν περισσότερα γυναικεῖα μέρη.

29. Ἡ δὲ κωμωδία θεωρεῖ μέρος τῆς τέρψεως τῆς καὶ τὴν γελοιότητα τῶν προσώπων τῆς, ὅπως ὁ Δάων, ὁ Τιβίων καὶ τῶν μαγείρων τὰ πρόσωπα.

Πόσον δὲ τὸ ἐξωτερικόν τοῦ ὀρχηστοῦ εἶνε κόσμιον καὶ εὐπρεπὲς εἶνε περιττόν να εἶπω, διότι καὶ εἰς τοὺς τυφλοὺς εἶνε φανερόν. Τὸ δὲ προσωπεῖον αὐτοῦ εἶνε ὠραῖον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὸ δράμα τὸ ὁποῖον παίζει, δὲν χάσκει δὲ ὅπως τὰ προσωπεῖα τῆς τραγωδίας, ἀλλ' ἔχει κλειστόν τὸ στόμα, διότι αὐτοῦ φωνάζουν πολλοὶ ἄλλοι. 30. Ἄλλοτε οἱ χορεύοντες ἦσαν συγχρόνως καὶ τραγουδισταί· ἀλλ' ἐπειδὴ ὅταν ἐχόρευαν ἡ πνευστίασις ἐξησθῆναι καὶ διέκοπτε τὴν φωνήν καὶ ἀσχήμιζε τὸ ἄσμα, ἐθεωρήθη καλλίτερον να τραγουδοῦν ἄλλοι καὶ ἄλλοι να χορεύουν.

31. Αἱ δὲ ὑποθέσεις εἶνε κοιναὶ καὶ οὐδόλως διαφέρουν εἰς τὴν τραγωδίαν καὶ τὴν ὀρχησιν παρὰ μόνον ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν εἶνε ποικιλώτεραι καὶ τεχνικώτεραι καὶ παρουσιάζουν μυρίας μεταβολὰς.

32. Δὲν συμπεριλαμβάνεται δὲ εἰς τοὺς ἀγῶνας ἡ ὀρχησις δια τὸν λόγον, υποθέτω, ὅτι οἱ ἀγνοοθέται ἐθεώρησαν

πρᾶγμα ἢ ὥστε εἰς ἐξέτασιν καλεῖσθαι. ἐγὼ λέγειν ὅτι πόλις ἐν Ἰταλίᾳ, τοῦ Χαλκιδικικοῦ γένους ἢ ἀρίστη, καὶ τοῦτο ὥσπερ τι κόσμημα τῷ παρ' αὐτοῖς ἀγῶνι προστέθεικεν.

[33] Ἐθέλω δέ σοι ἐνταῦθα ἤδη ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ τῶν παραλελειμμένων τῷ λόγῳ παμπόλλων ὄντων, ὡς μὴ δόξαν ἀγνοίας ἢ ἀμαθείας παράσχωμαι. οὐ γάρ με λέληθεν ὅτι πολλοὶ πρὸ ἡμῶν περὶ ὀρχήσεως συγγεγραφότες τὴν πλείστην διατριβὴν τῆς γραφῆς ἐποίησαντο πάντα τῆς ὀρχήσεως τὰ εἶδη ἐπεξιόντες καὶ ὀνόματα αὐτῶν καταλέγοντες καὶ οἷα ἐκάστη καὶ ὑφ' ὅτου εὐρέθη, πολυμαθείας ταύτην ἐπίδειξιν ἡγούμενοι παρέξουσιν.

ἐγὼ δὲ μάλιστα μὲν τὴν περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν ἀπειρόκαλόν τε καὶ ὀψιμαθὴ καὶ ἐμαυτῷ ἄκαιρον οἶομαι [34] εἶναι καὶ διὰ τοῦτο παρήμι· ἔπειτα δὲ κάκεϊνό σε ἀξιῶ ἐννοεῖν καὶ μεμνησθαι, ὅτι μοι νῦν οὐ πᾶσαν ὀρχησιν πρόκειται γενεαλογεῖν, οὐδὲ τοῦτον τὸν σκοπὸν ὑπεστησάμην τῷ λόγῳ, ὀρχήσεων ὀνόματα καταριθμήσασθαι, πλὴν ὅσων ἐν ἀρχῇ ὀλίγων ἐπεμνήσθην τὰς γενικωτέρας αὐτῶν προχειρισάμενος· ἀλλὰ τό γε ἐν τῷ παρόντι μοι κεφάλαιον τοῦ λόγου τοῦτό ἐστιν, τὴν νῦν ὀρχησιν καθεστῶσαν ἐπαινέσαι καὶ δεῖξαι ὅσα ἐν αὐτῇ τερπνὰ καὶ χρήσιμα περιλαβοῦσα ἔχει, οὐ πάλα ἀρξαμένη ἐς τοσοῦτο κάλλος ἐπιδιδόναι, ἀλλὰ κατὰ τὸν Σεβαστὸν μάλιστα.

Αἱ μὲν γὰρ πρῶται ἐκεῖναι ὥσπερ τινὲς ῥίζαι καὶ θεμέλιοι τῆς ὀρχήσεως ἦσαν, τὸ δὲ ἄνθος αὐτῆς καὶ τὸν

το πρᾶγμα τόσω μέγα καὶ τόσω σεμνόν, ὥστε δεν πρέπει να υποβάλλεται εἰς κρίσιν. Αλλ' ἐν τοσούτῳ μία πόλις εἰς τὴν Ἰταλίαν,²⁰ ἡ καλλιτέρα τῶν Χαλκιδικικῶν ἀποικιῶν, ἔχει εἰσαγάγη καὶ τὴν ὀρχησιν εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς δια να τοὺς καταστήσῃ λαμπροτέρους.

33. Καὶ τώρα θα δικαιολογηθῶ διατὶ παρέλειψα να ομιλήσω περὶ τῶν ἄλλων χορῶν, οἵτινες εἶνε πολυάριθμοι, δια να μη νομίσης ὅτι ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀμαθείας δεν τοὺς ἀνέφερα. Δεν ἀγνοῶ ὅτι πολλοὶ προ ἡμῶν, οἵτινες ἐγράψαν περὶ ὀρχήσεως, ἐφρόντισαν προ πάντων, να ἀναφέρουν ὅλα τα εἶδη τῆς ὀρχήσεως με τα ὀνόματα ἐκάστου καὶ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἀποδίδεται ἡ ἐπινόησις τῶν, νομίζοντες ὅτι οὕτω δίδουν ἀπόδειξιν τῆς πολυμαθείας τῶν.

Αλλ' ἐγὼ τὴν φροντίδα περὶ τῶν τοιούτων θεωρῶν γελοίαν ἐπίδειξιν πολυγνώσας καὶ τὴν νομίζω μη ἀρμόζουσιν εἰς ἐμέ, διό καὶ τὴν παραλείπω. 34. Ἄλλως τε πρέπει να ἔχῃς ὑπ' ὄψιν καὶ να ἐνθυμήσαι ὅτι δεν πρόκειται ἐδῶ να κάμω τὴν γενεαλογίαν ὅλων τῶν ὀρχήσεων, οὔτε ἀνέλαβα να ἀναφέρω ὀνόματα χορῶν, ἐκτὸς τῶν ὀλίγων περὶ τῶν ὁποίων εἰς τὴν ἀρχὴν ἔκαμα λόγον, περιορισθεὶς εἰς τοὺς γενικωτέρους. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ο σκοπός μου ἦτο να ἐξάρω τὴν ὀρχησιν εἰς τὴν σημερινήν τῆς κατάστασιν καὶ να δείξω ὅσα τερπνὰ καὶ χρήσιμα περιλαμβάνει. Δεν ἀνεπτύχθη δε ευθύς ἐξ ἀρχῆς εἰς το σημερινόν τῆς κάλλος, ἀλλὰ προ πάντων ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αυτοχράτορος Σεβαστοῦ²¹.

Αἱ παλαιαὶ ὀρχήσεις ἦσαν ὡς ῥίζαι καὶ θεμέλια τῆς ὀρχήσεως· ἡμεῖς δε τώρα ομιλοῦμεν περὶ τοῦ ἀνθους αὐτῆς καὶ

τελεώτατον καρπόν, ὅσπερ νῦν
μάλιστα ἐς τὸ ἀκρότατον
ἀποτετέλεσται, τοῦτον οὖν ὁ ἡμέτερος
λόγος διεξέρχεται, παρὲς τὸ
θερμαυστρίζειν καὶ γέρανον ὀρχεῖσθαι
καὶ τὰ ἄλλα ὡς μηδὲν τῇ νῦν ταύτῃ ἔτι
προσῆκοντα. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνο τὸ
Φρύγιον τῆς ὀρχήσεως εἶδος, τὸ
παροίνιον καὶ συμποτικόν, μετὰ μέθης
γινόμενον ἀγροίκων πολλάκις πρὸς
αὔλημα γυναικεῖον ὀρχουμένων
σφοδρὰ καὶ καματηρὰ πηδήματα, καὶ
νῦν ἔτι ταῖς ἀγροικίαις ἐπιπολάζοντα,
ὕπ' ἀγνοίας παρέλιπον, ἀλλ' ὅτι μηδὲν
ταῦτα τῇ νῦν ὀρχήσει κοινωνεῖ. καὶ γὰρ
ὁ Πλάτων ἐν τοῖς Νόμοις τὰ μὲν τινα
εἶδη ἐπαινεῖ ταύτης, τὰ δὲ πάνυ
ἀπαξιῶ, διαιρῶν αὐτὰ ἕς τε τὸ τερπνόν
καὶ τὸ χρήσιμον καὶ ἀπελαύνων αὐτῶν
τὰ ἀσχημονέστερα, προτιμῶν δὲ καὶ
θαυμάζων θάτερα.

[35] Καὶ περὶ μὲν αὐτῆς ὀρχήσεως
τοσαῦτα· τὸ γὰρ πάντα ἐπεξιόντα
μηκύνειν τὸν λόγον ἀπειρόκαλον. ἃ δὲ
τὸν ὀρχηστὴν αὐτὸν ἔχειν χρή καὶ ὅπως
δεῖ ἡσκήσθαι καὶ ἃ μεμαθηκέναι καὶ οἷς
κρατύνειν τὸ ἔργον, ἥδη σοι δίδειμι, ὡς
μάθης οὐ τῶν ῥαδίων καὶ τῶν
εὐμεταχειρίστων οὔσαν τὴν τέχνην,
ἀλλὰ πάσης παιδεύσεως ἐς τὸ
ἀκρότατον ἀφικνουμένην, οὐ μουσικῆς
μόνον ἀλλὰ καὶ ῥυθμικῆς καὶ μετρικῆς,
καὶ τῆς σῆς φιλοσοφίας μάλιστα, τῆς τε
φυσικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς· τὴν γὰρ
διαλεκτικὴν αὐτῆς περιεργίαν ἄκαιρον
αὐτῇ νενόμικεν. οὐ μὲν οὐδὲ ῥητορικῆς
ἀφέστηκεν, ἀλλὰ καὶ ταύτης μετέχει,
καθ' ὅσον ἦθους τε καὶ πάθους
ἐπιδεικτικὴ ἐστίν, ὧν καὶ οἱ ῥήτορες

του ωριμωτάτου καρπού, τα οποία
σήμερον ἔχουν φθάση εἰς τὴν ἀκραν
αὐτῶν τελειότητα. Δια τούτο οὔτε περὶ
τῆς θερμαύστρίδος²², οὔτε περὶ του
γερανού²³ καὶ ἄλλων ὀρχήσεων, αἰτίνες
συνδόλως ταιριάζουν πρὸς τον
σημερινόν χορόν, θα ομιλήσω. Ὅχι ἐξ
ἀγνοίας ἐπίσης παρέλειψα τον
Φρυγικόν χορόν, ο οποίος υποθέτει
χορευτὰς μεθυσμένους καὶ
κραιπαλώντας ἢ καὶ ἀγροίκους, τους
οποίους συνοδεύει μουσικὴ αὐλῶν,
παιζομένων ὑπὸ γυναικῶν, καὶ οἵτινες
κάνουν πηδήματα μεγάλα καὶ ἐπίπονα.
Ὁ χορὸς οὗτος εξακολουθεῖ ἀκόμη, νὰ
χορεύεται εἰς τὰ ἐξοχικά μέρη, ἀλλ'
οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει με τὴν σημερινήν
ὀρχησιν. Καὶ ὁ Πλάτων εἰς τους Νόμους
του ἐπαινεῖ εἶδη τινὰ ὀρχήσεως, ἀλλὰ
δε ἐντελῶς αποκρούει καὶ
ἀποδοκιμάζει, διαιρῶν τὰ εἶδη των
χορῶν κατὰ τὸ τερπνόν καὶ τὸ χρήσιμον
καὶ ἀπορρίπτων μὲν τὰ ἀσχημότερα,
ἐπιδοκιμάζων δὲ καὶ θαυμάζων τὰ
ἀλλὰ.

35. ΑΛΛ' ἀρκετὰ εἶπα περὶ τῆς
ὀρχήσεως· διότι εἶνε ἀπειροκαλία νὰ
παρατείνεται ὁ λόγος δια λεπτολογιῶν.
Τώρα δε θα σου ἀναφέρω τί πρέπει νὰ
ἔχη ὁ χορευτής, πῶς πρέπει ν' ἀσκηθῇ,
τί νὰ μάθῃ καὶ πῶς νὰ τελειοποιηθῇ εἰς
τὴν τέχνην του, διὰ νὰ ἐννοήσῃς ὅτι ἡ
ὀρχηστικὴ δὲν εἶνε ἐκ των εὐκόλων
τεχνῶν, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην τελείας
παιδεύσεως, ὅχι μόνον εἰς τὴν
μουσικὴν, τὴν ῥυθμικὴν καὶ τὴν
μετρικὴν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ εἰς τὴν
ιδικὴν σου φιλοσοφίαν, τὴν φυσικὴν καὶ
τὴν ἠθικὴν. Τὴν διαλεκτικὴν ἐθεώρησεν
ἀνάρμοστον εἰς ἐαυτήν, τὴν ῥητορικὴν
ὁμῶς δὲν παρημέλησεν, ἀλλὰ
σχετίζεται καὶ με αὐτὴν εἰς τὴν
ἐπιδείξιν του ἠθους καὶ του πάθους, τὴν

γλίσχονται. οὐκ ἀπήλλακται δὲ καὶ γραφικῆς καὶ πλαστικῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν ταύταις εὐρυθμίαν μάλιστα μιμουμένη φαίνεται, ὡς μηδὲν ἀμείνω μήτε Φειδίαν αὐτῆς μήτε Ἀπελλῆν εἶναι δοκεῖν.

[36] Πρὸ πάντων δὲ Μνημοσύνην καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν ἴλεων ἔχειν αὐτῇ πρόκειται, καὶ μεμνησθαι πειρᾶται ἀπάντων. κατὰ γὰρ τοι τὸν Ὀμηρικὸν Κάλχαντα τὸν ὀρχηστὴν εἰδέναι χρὴ "τά τ' ἐόντα τά τ' ἐσσόμενα πρό τ' ἐόντα," ὡς μηδὲν αὐτὸν διαλανθάνειν, ἀλλ' εἶναι πρόχειρον τὴν μνήμην αὐτῶν. καὶ τὸ μὲν κεφάλαιον τῆς ὑποσχέσεως, μιμητικὴ τίς ἐστὶν ἐπιστήμη καὶ δεικτικὴ καὶ τῶν ἐννοηθέντων ἐξαγορευτικὴ καὶ τῶν ἀφανῶν σαφηνιστικὴ, καὶ ὅπερ ὁ Θουκυδίδης περὶ τοῦ Περικλέους ἔφη ἐπαινῶν τὸν ἄνδρα, τοῦτο καὶ τὸ τοῦ ὀρχηστοῦ ἀκρότατον ἂν ἐγκώμιον εἴη, γινῶναι τε τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι αὐτά· ἐρμηνεῖαν δὲ νῦν τὴν σαφήνειαν τῶν σχημάτων λέγω.

ἢ δὲ πᾶσα τῷ ἔργῳ χορηγία ἢ παλαιὰ ἱστορία ἐστίν, ὡς προεῖπον, καὶ ἢ πρόχειρος [37] αὐτῆς μνήμη τε καὶ μετ' εὐπρεπείας ἐπίδειξις· ἀπὸ γὰρ χάους εὐθὺς καὶ τῆς πρώτης τοῦ κόσμου γενέσεως ἀρξάμενον χρὴ αὐτὸν ἅπαντα εἰδέναι ἄχρι τῶν κατὰ τὴν Κλεοπάτραν τὴν Αἰγυπτίαν.

Τούτῳ γὰρ τῷ διαστήματι περιορίσθω ἡμῖν ἢ τοῦ ὀρχηστοῦ πολυμαθία καὶ τὰ διὰ μέσου μάλιστα ἴστω, Οὐρανοῦ τομὴν, Ἀφροδίτης

οποῖαν καὶ οἱ ρήτορες επιτηδεύουν. Καὶ πρὸς τὴν ζωγραφικὴν δὲ καὶ τὴν πλαστικὴν δὲν εἶνε ἀσχετος, ἀλλὰ καὶ τὴν εὐρυθμίαν αὐτῶν φαίνεται μιμούμενη, οὕτως ὥστε οὔτε ὁ Φειδίας, οὔτε ὁ Ἀπελλῆς νὰ φαίνωνται ἀνώτεροι αὐτῆς.

36. Ἀλλὰ πρὸ πάντων προσπαθεῖ νὰ ἔχη ὑπὲρ αὐτῆς τὴν Μνημοσύνην καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς Πολύμνιαν καὶ φροντίζει νὰ μιμῆται τὰς Μούσας ὅλας· διότι, ὅπως λέγει ὁ Κάλχας εἰς τὸν Ὀμηρον, ὁ χορευτὴς πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὰ παρελθόντα, τὰ μέλλοντα καὶ τὰ παρόντα, ὥστε νὰ μὴ τοῦ διαφεύγῃ τίποτε, ἀλλὰ νὰ τὰ ἔχη ὅλα πρόχειρα εἰς τὴν μνήμην του. Ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ὀρχήσεως εἶνε ἡ μίμησις καὶ εἶνε ἐπιστήμη παραστατικὴ, ἐκφράζουσα τὰ διανοήματα καὶ φανερώνουσα τὰ μὴ φαινόμενα· ἐκείνο δὲ το ὁποῖον ὁ Θουκυδίδης εἶπεν ἐπαινῶν τὸν Περικλέα εἶνε καὶ τοῦ ὀρχηστοῦ το μῆγιστον ἐγκώμιον, δηλαδὴ νὰ γνωρίζῃ τὰ πρέποντα καὶ νὰ δύναται νὰ τὰ ἐκφράζῃ· ἐκφρασὶν δ' ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐννοῶ τὴν παραστατικὴν τῶν κινήσεων.

37. Ὅπως δὲ εἶπα ἀνωτέρω, ἡ ὀρχησις ἀρύεται τὰς ὑποθέσεις τῆς ὅλας ἐκ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας καὶ πρέπει νὰ τὴν ἔχῃ ὁ χορευτὴς πρόχειρον εἰς τὴν μνήμην του καὶ μετὰ χάριτος νὰ ἀναπαριστᾷ τὰς ἱστορικοὺς ὑποθέσεις· ἀρχίζων ἀπὸ τοῦ χάους καὶ τῆς πρώτης τοῦ κόσμου δημιουργίας πρέπει νὰ γνωρίζῃ πάντα τὰ γενόμενα μέχρι τῶν χρόνων τῆς Κλεοπάτρας τῆς Αἰγύπτιας.

Ἡ πολυμαθία τοῦ ὀρχηστοῦ πρέπει νὰ περιλαμβάνῃ παρ' ἡμῖν ὅλην αὐτὴν τὴν ἱστορικὴν περίοδον καὶ μάλιστα τὴν μυθολογικὴν, τὸν ἀκρωτηριασμόν του

γονάς, Τιτάνων μάχην, Διὸς γένεσιν, Ῥέας ἀπάτην, λίθου ὑποβολήν, Κρόνου δεσμά, τὸν τῶν τριῶν [38] ἀδελφῶν κλῆρον. εἶτα ἐξῆς Γιγάντων ἐπανάστασιν, πυρὸς κλοπὴν, ἀνθρώπων πλάσιν, Προμηθέως κόλασιν, Ἔρωτος ἰσχὺν ἑκατέρου, καὶ μετὰ ταῦτα Δήλου πλάνην καὶ Λητοῦς ὠδῖνας καὶ Πύθωνος ἀναίρεσιν καὶ Τιτυοῦ ἐπιβουλήν καὶ τὸ μέσον τῆς γῆς εὐρισκόμενον πτήσσει τῶν ἀετῶν.

[39] Δευκαλίωνα ἐπὶ τούτοις, καὶ τὴν μεγάλην ἐπ' ἐκείνου τοῦ βίου ναυαγίαν, καὶ λάρνακα μίαν λείψανον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φυλάττουσαν, καὶ ἐκ λίθων ἀνθρώπους πάλιν. εἶτα Ἰάκχου σπαραγμὸν καὶ Ἥρας δόλον καὶ Σεμέλης κατάφλεξιν καὶ Διονύσου ἀμφοτέρας τὰς γονάς, καὶ ὅσα περὶ Ἀθηνᾶς καὶ ὅσα περὶ Ἡφαίστου καὶ Ἐριχθονίου, καὶ τὴν ἔριν τὴν περὶ τῆς Ἀττικῆς, καὶ Ἀλιρρόθιον καὶ τὴν πρώτην ἐν Ἀρείῳ πάγῳ κρίσιν, καὶ ὅλως τὴν Ἀττικὴν πᾶσαν μυθολογίαν· ἐξαιρέτως δὲ τὴν Δήμητρος πλάνην καὶ Κόρης εὗρεσιν καὶ Κελεοῦ ξενίαν καὶ Τριπτολέμου γεωργίαν καὶ Ἰκαρίου ἀμπελουργίαν καὶ τὴν Ἡριγόνης συμφορὰν, καὶ ὅσα περὶ Βορέου καὶ ὅσα περὶ Ὠρειθυίας καὶ Θησέως καὶ Αἰγέως. ἔτι δὲ τὴν Μηδείας ὑποδοχὴν καὶ αὐθις ἐς Πέρσας φυγὴν καὶ τὰς Ἐρεχθέως θυγατέρας καὶ τὰς Πανδίωνος, ἃ τε ἐν Θράκῃ ἔπαθον καὶ ἔπραξαν. εἶτα ὁ Ἀκάμας καὶ ἡ Φυλλίς καὶ ἡ προτέρα δὲ τῆς Ἑλένης ἀρπαγὴ καὶ ἡ στρατεία τῶν Διοσκούρων ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ Ἰππολύτου πάθος καὶ

Ουρανοῦ, τὴν γέννησιν τῆς Αφροδίτης, τὴν Τιτανομαχίαν, τὴν γέννησιν τοῦ Διὸς, τὴν ἀπάτην τῆς Ῥέας, τὴν ὑποβολὴν τοῦ λίθου εἰς τὸν Κρόνον ἀντὶ τοῦ γεννηθέντος Διὸς, τὴν δέσμευσιν τοῦ Κρόνου καὶ τὸν κλῆρον τὸν ὁποῖον ἐρριψαν οἱ τρεῖς ἀδελφοί. 38. Ἐπειτα κατὰ σειρὰν τὴν ἐπανάστασιν τῶν Γιγάντων, τὴν τιμωρίαν τοῦ Προμηθέως, τὴν ἰσχὺν καὶ τῶν δύο Ερώτων,²⁴ καὶ κατόπιν πῶς ἡ Δήλος ἐπλεεν ὡς νήσος, πῶς ἐγέννησεν ἡ Λητώ, τὸν φόνον τοῦ Πύθωνος καὶ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Τιτυοῦ²⁵, καὶ πῶς ὁ Ζεὺς εὗρε τὸ κέντρον τῆς γῆς δια τῆς πτήσεως τῶν αετῶν.²⁶

39. Ἐρχεται κατόπιν ἡ ἱστορία τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, ὅστις συνέβη εἰς τὴν εποχὴν τοῦ καὶ πῶς μία κιβωτός διέσωσε λείψανον τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ πῶς ἐγίναν ἐκ νέου ἀνθρώποι ἐκ λίθων. Ἐπειτα τοῦ Βάκχου ἡ κατασπάραξις, τῆς Ἥρας ὁ δόλος καὶ τῆς Σεμέλης ἡ κατάφλεξις, τοῦ Διονύσου καὶ αἱ δύο γεννήσεις καὶ ὅσα ἱστοροῦνται περὶ Ἀθηνᾶς, περὶ Ἡφαίστου καὶ Ἐριχθονίου· καὶ ἡ περὶ τῆς Ἀττικῆς φιλονεικία, τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Αλειρροθίου²⁷ καὶ ἡ πρώτη δίκη ἡ γενομένη εἰς τὸν Ἀρειὸν Πάγον, ἐν γένει δὲ ὅλη ἡ μυθολογικὴ ἱστορία τῆς Ἀττικῆς. 40. Προ πάντων πρέπει ὁ χορευτὴς νὰ γνωρίζῃ τὴν περιπλάνησιν τῆς Δήμητρος καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Κόρης²⁸, τὴν φιλοξενίαν τοῦ Κελεοῦ καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς γεωργίας ὑπὸ τοῦ Τριπτολέμου, τῆς ἀμπελουργίας δὲ ὑπὸ τοῦ Ἰκαρίου·²⁹ τὸ πάθημα τῆς Ἡριγόνης καὶ ὅσα ἱστοροῦνται περὶ Βορέου, περὶ Οριθνίας, περὶ Θησέως καὶ Αιγέως. Προσέτι τὴν ἀποδοχὴν τῆς Μηδείας καὶ τὴν ἐκ νέου φυγὴν τῆς εἰς τὴν Περσίαν καὶ τὰ περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ

Ἡρακλειδῶν κάθοδος· Ἀττικὰ γὰρ καὶ ταῦτα εἰκότως ἂν νομίζοιτο.

Ἐρεχθέως καὶ τοῦ Πανδίωνος, τι ἔπαθαν καὶ τί ἔπραξαν εἰς τὴν Θράκην. Ἐπειτα ἔρχεται ἡ ἱστορία τοῦ Ἀκάμαντος καὶ τῆς Φυλλάδος³⁰ καὶ ἡ πρώτη αἰχμαγία τῆς Ελένης καὶ ἡ ἐνεκεν αὐτῆς ἐκστρατεία τῶν Διοσκούρων κατὰ τῆς πόλεως³¹, τὸ πάθημα τοῦ Ἴππολύτου καὶ ἡ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν· διότι ὅλα αὐτὰ οὐκ εἰσὶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἀττικῆς.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

17. Ἀμεμπτον.

18. Ἐκ τῆς Ὀδυσσεΐας: Εἰς ἄλλον μὲν ἔδωκεν ὁ Ζεὺς τὴν δύναμιν τοῦ πολέμου, εἰς ἄλλον δὲ τὴν τέχνην τοῦ χοροῦ καὶ τὸ θελκτικὸν ἄσμα.

19. Τα αβρά των πόδια κινούνται με ρυθμὸν πέριξ τῆς κυανῆς πηγῆς.

20. Ἡ Νεάπολις, ἀποικία τῶν Κυμαίων.

21. Ἐπὶ Αυγούστου εἰσῆλθον εἰς τὴν Ρώμην ἡ παντομιμικὴ ὄρχησις ὑπὸ τῶν περιφήμων χορευτῶν Βαθύλου καὶ Πυλάδου.

22. Θερμαῦστρίς ἦτο εἶδος χοροῦ με ββιασιότατας κινήσεις, δι' ὃ καὶ ὁ Ἀθηναῖος τὴν ἀποκαλεῖ χορὸν μανιώδη.

23. Ἡ ἐπινόησις τοῦ χοροῦ τούτου ἀπεδίδετο εἰς τὸν Θησέα. Ἐλέγετο ὅτι οὗτος μετὰ τὴν ἐκ Κρήτης διάσωσίν του ἀπέβη εἰς τὴν Δήλον καὶ, ἀφού προσέφερεν εὐχαριστήριον θυσίαν ἐχόρευσε μετὰ τῶν νέων τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐλευθερώσει ἐκ τοῦ Λαβυρίνθου. Ὁ Πλούταρχος, ὅστις διηγείται ταῦτα, λέγει, ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐξηκολούθου οἱ κάτοικοι τῆς Δήλου νὰ χορεύουν ἀκόμη τὸν γέρανον.

24. Τοῦ Ἐρωτος καὶ τοῦ Ἀντέρωτος. Ὁ πρῶτος, κατὰ τὸν Πλάτωνα, οὔτε πατέρα ἔχει οὔτε μητέρα, κατὰ δὲ τὴν κοινὴν δοξασίαν, εἶνε υἱὸς τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἄρεως. Ὁ δεῦτερος ἐγεννήθη ἐκ τῶν ἰδίων. Ἡ Θέτις εἶχεν εἶπῃ εἰς τὴν Ἀφροδίτην ὅτι τὸ τέκνον τοῦ ὁποίου θὰ ἀπέκτα δὲν θὰ ἐμεγάλωνε ποτέ, καίτοι δὲν θ' ἀπέκτα ἄλλο. Ἀλλ' ἡ Ἀφροδίτη ἀπέκτησε καὶ νέον υἱὸν ἐκ τοῦ Ἄρεως, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν Ἀντέρωτα.

25. Ὁ Τιτυὸς ἐπεχείρησε νὰ βιάσῃ τὴν Λητώ, με τὴν ὁποίαν ἦτο ἐρωτευμένος, καὶ προσεπάθησε νὰ τὴν ἐμποδίσῃ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν νήσον Δήλον, ὅπου ἐζήτει ἄσυλον διὰ τὴν ἀποφύγῃ τὴν καταδίωξιν τῆς Ἥρας καὶ δυνηθῇ νὰ γεννήσῃ ἡσυχῶς τὸ ἐκ τοῦ Διὸς τέκνον τῆς.

26. Ὁ Ζεὺς θέλων νὰ ἐξακριβώσῃ πού ἦτο τὸ κέντρον τῆς γῆς, ἀπέλυσε συγχρόνως δύο αετοὺς, τὸν μὲν πρὸς ἀνατολάς, τὸν δὲ πρὸς δυσμάς, οἵτινες ἐπανελθόντες συνηντήθησαν εἰς τοὺς Δελφούς.

27. Ὁ Ἀλειργόθιος, υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς νύμφης Εὐρύτης, ἐβίασε τὴν Ἀλκίππην, θυγατέρα τοῦ Ἄρεως, ὅστις τὸν ἐφόνευσεν ἐκδικούμενος τὴν τιμὴν τῆς

θυγατρός του· ο Ποσειδών ενήγαγε τον Αρην εις τον Άρειον Πάγον, ενώπιον των δώδεκα θεών, οίτινες ηθώωσαν αυτόν.

28. Περσεφόνης.

29. Χωρικός της Αττικής, φιλοξενήσας τον Διόνυσον, όστις εις αμοιβήν της φιλοξενίας του έδωκεν ασκόν οίνου και τον εδίδαξε να καλλιεργή την άμπελον. Αλλ' ο οίνος υπήρξεν η αιτία του θανάτου του. Έδωκεν εις τους εργάτας του να πίνουν, ούτοι δε καταληφθέντες υπό βακχικής μανίας και νομίζοντες ότι τους εδηλητηρίασε τον εφόνευσαν.

30. Ο Ακάμας ήτο υίός του Θησέως και της Φαίδρας και εραστής της Φυλλίδος.

31. Πόλις και άστν κατ' εξοχήν εκαλούντο αι Αθήναι, όπως η Ρώμη, βραδύτερον δε το Βυζάντιον.

Λουκιανού

ΠΕΡΙ ΟΡΧΗΣΕΩΣ

41-61

Μτφρ. Ιωάννη Κονδυλάκη

Ταῦτα μὲν τὰ Ἀθηναίων ὀλίγα πάνυ δείγματος ἔνεκα ἐκ πολλῶν τῶν παραλελειμμένων διηλθον. [41] ἐξῆς δὲ τὰ Μέγαρα καὶ Νῆσος καὶ Σκύλλα καὶ πορφυροῦς πλόκαμος καὶ Μίνως πόρος καὶ περὶ τὴν εὐεργέτιν ἀχαριστία. οἷς ἐξῆς ὁ Κιθαιρῶν καὶ τὰ Θηβαίων καὶ Λαβδακιδῶν πάθη καὶ Κάδμου ἐπιδημία καὶ βοὸς ὄκλασις καὶ ὄφεως ὀδόντες καὶ Σπαρτῶν ἀνάδοσις καὶ αὖθις τοῦ Κάδμου εἰς δράκοντα μεταβολή καὶ πρὸς λύραν τείχισις καὶ μανία τοῦ τειχοποιοῦ καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῆς Νιόβης ἡ μεγαλαυχία καὶ ἡ ἐπὶ τῷ πένθει σιγὴ καὶ τὰ Πενθέως καὶ Ἀκταίωνος καὶ τὰ Οἰδίποδος καὶ Ἡρακλῆς σὺν τοῖς ἄθλοις αὐτοῦ ἅπασιν καὶ ἡ τῶν παίδων σφαγὴ.

[42] Εἰθ' ἡ Κόρινθος πλέα καὶ αὕτη μύθων, τὴν Γλαύκην καὶ τὸν Κρέοντα

Αὐτὰ περὶ των Αθηναίων, ως δείγμα των πολλών τα οποία παραλείπω ν' αναφέρω. 41. Έπειτα η ιστορία των Μεγάρων, ο Νίσος και η Σκύλλα και ο πορφυρούς πλόκαμος, η εκστρατεία του Μίνως και η αχαριστία του προς την ευεργέτιδα. Κατόπιν το επεισόδιον του Κιθαιρώνος και τα δυστυχήματα των Θηβαίων και των Λαβδακιδών, η άφιξις του Κάδμου, η ανάπαυσις του βοός³², ο φόνος του όφεως και το φύτρωμα των σπαρτών ανθρώπων· και πάλιν του Κάδμου η μεταμόρφωσις εις δράκοντα, η ανέγερσις του τείχους υπό τους ήχους της λύρας, η παραφροσύνη του τοιχοποιοῦ, η καύχησις της Νιόβης και η εκ της λύπης σιγή της. Επίσης τα περί του Πενθέως και Ακταίωνος και του Οιδίποδος η ιστορία και τα περί Ηρακλέους μεθ' όλων των άθλων αυτού και της σφαγής των τέκνων του.

42. Η Κόρινθος παρέχει επίσης εις τον ορχηστήν πλήθος μυθολογικών

ἔχουσα, καὶ πρὸ αὐτῶν τὸν Βελλεροφόντην καὶ τὴν Σθενέβοιαν καὶ Ἡλίου μάχην καὶ Ποσειδῶνος, καὶ μετὰ ταῦτα τὴν Ἀθάμαντος μανίαν καὶ τῶν Νεφέλης παίδων ἐπὶ τοῦ κριοῦ τὴν διαέριον φυγὴν, ... Ἴνου καὶ Μελικέρτου ὑποδοχήν.

[43] Ἐπὶ τούτοις τὰ Πελοπιδῶν καὶ Μυκηναίων καὶ τὰ ἐν αὐταῖς καὶ πρὸ αὐτῶν, Ἰναχος καὶ Ἰώ καὶ ὁ φρουρὸς αὐτῆς Ἄργος καὶ Ἀτρεὺς καὶ Θυέστης καὶ Αερόπη, καὶ τὸ χρυσοῦν ἄρνιον καὶ Πελοπείας γάμος καὶ Ἀγαμέμνωνος σφαγὴ καὶ Κλυταιμῆστρας τιμωρία· καὶ ἔτι πρὸ τούτων ἢ τῶν ἐπτὰ λοχαγῶν στρατεία καὶ ἢ τῶν φυγάδων γαμβρῶν τοῦ Ἀδράστου ὑποδοχή καὶ ὁ ἐπ' αὐτοῖς χρησμός καὶ ἢ τῶν πεσόντων ἀταφία καὶ Ἀντιγόνης διὰ ταῦτα καὶ Μενοικέως ἀπώλεια.

[44] καὶ τὰ ἐν Νεμέᾳ δέ, ἢ Ὑψιπύλη καὶ Ἀρχέμορος, ἀναγκασιότατα τῷ ὀρχηστῇ μνημονεύματα. καὶ πρὸ αὐτῶν εἴσεται τὴν Δανάης παρθένευσιν καὶ Περσέως γένεσιν καὶ τὸν ἐπὶ τὰς Γοργόνας ἄθλον αὐτῷ προηρημένον, ᾧ οἰκεία καὶ ἢ Αἰθιοπικὴ διήγησις, Κασσιόπεια καὶ Ἀνδρομέδα καὶ Κηφεύς, οὓς καὶ ἄστροις ἐγκατέλεξεν ἢ τῶν μετὰ ταῦτα πίσις. κάκεῖνα δὲ τὰ ἀρχαῖα τὰ Αἰγύπτου καὶ Δαναοῦ εἴσεται καὶ τὴν ἐπιθαλάμιον ἐπιβουλήν.

[45] Οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἡ Λακεδαίμων τοιαῦτα παρέχεται, τὸν Ὑάκινθον καὶ

υποθέσεων, ὅπως ἡ ἱστορία τῆς Γλαύκης καὶ τοῦ Κρέοντος καὶ πρὸ αὐτῶν τοῦ Βελλεροφόντου καὶ τῆς Σθενεβοίας, ἡ μάχη τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ Ποσειδῶνος, ἔπειτα δὲ ἡ παραφροσύνη τοῦ Ἀθάμαντος καὶ ἡ εναέριος φυγὴ ἐπὶ τοῦ κριοῦ τῶν τέκνων τῆς Νεφέλης καὶ ἡ υποδοχὴ τῆς Ἰνούς καὶ τοῦ Μελικέρτου.

43. Πρὸς τούτοις ἡ ἱστορία τῶν Πελοπιδῶν καὶ τῶν Μυκηναίων καὶ τὰ γενόμενα ἐντὸς αὐτῶν καὶ πρὸ αὐτῶν, ὁ Ἰναχος καὶ ἡ Ἰώ καὶ ὁ φρουρὸς αὐτῆς Ἄργος, ὁ Ἀτρεὺς καὶ ὁ Θυέστης καὶ ἡ Αερόπη· τὸ χρυσοῦν δέρας καὶ ὁ γάμος τοῦ Πέλοπος, ὁ φόνος τοῦ Ἀγαμέμνωνος καὶ τῆς Κλυταιμῆστρας ἡ τιμωρία· καὶ ἀκόμη πρὸ τούτων ἡ ἐκστρατεία τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας, ἡ υποδοχὴ τῶν ἐξορίστων γαμβρῶν τοῦ Ἀδράστου καὶ ὁ περὶ αὐτῶν χρησμός, ἡ διαταγὴ νὰ μείνουν ἀταφοὶ οἱ πεσόντες καὶ ὁ ἐνεκα τούτου θάνατος τῆς Ἀντιγόνης καὶ τοῦ Μενοικέως.

44. Ὁ χορευτὴς πρέπει ἀναγκαίως νὰ ἐνθυμῆται καὶ ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν Νεμέαν, τὰ περὶ Ὑψιπύλης καὶ Ἀρχέμορος. Καὶ πρὸ αὐτῶν πρέπει νὰ γνωρίζῃ πῶς ἡ Δανάη ἐφυλάσσετο διὰ νὰ τηρήσῃ τὴν παρθενίαν τῆς, τὴν γέννησιν τοῦ Περσέως καὶ τὸν ἄθλον αὐτοῦ κατὰ τῶν Γοργόνων, πρὸς τὸν ὁποῖον συνδέεται καὶ ἡ Αἰθιοπικὴ διήγησις, καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς Κασσιόπειας, τῆς Ἀνδρομέδας καὶ τοῦ Κηφέως, τοὺς ὁποῖους κατέταξε μετὰ τῶν ἀστρῶν ἡ πίσις τῶν μεταγενεστέρων. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζῃ καὶ τοὺς ἀρχαίους θρύλους περὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τοῦ Δαναοῦ καὶ τὴν ἐπιβουλήν κατὰ τὸν γάμον.

45. Ἡ Λακεδαίμων παρέχει ὅχι ὀλίγας τοιαύτας υποθέσεις, ὅπως ἡ

τὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀντεραστὴν Ζέφυρον καὶ τὴν ὑπὸ τῷ δίσκῳ τοῦ μειρακίου σφαγὴν καὶ τὸ ἐκ τοῦ αἵματος ἄνθος καὶ τὴν ἐν αὐτῷ αἰάζουσιν ἐπιγραφὴν, καὶ τὴν Τυνδάρεω ἀνάστασιν καὶ τὴν Διὸς ἐπὶ τούτῳ κατ' Ἀσκληπιοῦ ὀργήν· ἔτι δὲ καὶ τὸν Πάριδος ξενισμὸν καὶ τὴν Ἑλένης ἀρπαγὴν μετὰ τὴν ἐπὶ τῷ μῆλῳ [46] κρίσιν. νομιστέον γὰρ τῇ Σπαρτιατικῇ ἱστορίᾳ καὶ τὴν Ἰλιακὴν συνῆφθαι, πολλὴν οὖσαν καὶ πολυπρόσωπον· καθ' ἕκαστον γοῦν τῶν ἐκεῖ πεσόντων δρᾶμα τῇ σκηνῇ πρόκειται· καὶ μεμνησθαι δὲ τούτων δεῖ μάλιστα, ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς εὐθύς ἄχρι τῶν ἐν τοῖς νόστοις γεγεννημένων καὶ τῆς Αἰνείου πλάνης καὶ Διδουῆς ἔρωτος.

Ὦν οὐκ ἀλλότρια καὶ τὰ περὶ τὸν Ὀρέστην δρᾶματα καὶ τὰ ἐν Σκυθίᾳ τῷ ἥρωϊ τετολμημένα. οὐκ ἀπωδὰ δὲ καὶ τὰ πρὸ τούτων, ἀλλὰ τοῖς Ἰλιακοῖς συγγενῇ, Ἀχιλλέως ἐν Σκύρῳ παρθένευσις καὶ Ὀδυσσέως μανία καὶ Φιλοκτήτου ἐρημία, καὶ ὅλως ἡ πᾶσα Ὀδύσειος πλάνη καὶ Κίρκη καὶ Τηλέγονος καὶ ἡ Αἰόλου τῶν ἀνέμων δυναστεία καὶ τὰ ἄλλα μέχρι τῆς τῶν μνηστήρων τιμωρίας· καὶ πρὸ τούτων ἡ κατὰ Παλαμήδους ἐπιβουλὴ καὶ ἡ Ναυπλίου ὀργὴ καὶ ἡ Αἴαντος μανία καὶ ἡ θατέρου ἐν ταῖς πέτραις ἀπώλεια.

ἱστορία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ Ζεφύρου, ὁ φόνος τοῦ νέου δια τοῦ δίσκου καὶ τοῦ ἀνθός τοῦ ὁποῖον ἐφύτρωσεν ἐκ τοῦ αἵματος τοῦ, καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς τὰ φύλλα τοῦ ἀνθός καὶ ἐμοιρολόγει τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ἡ ἀνάστασις τοῦ Τυνδάρεω καὶ ἡ δια τούτου ὀργὴ τοῦ Διὸς κατὰ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Προσέτι ἡ ἀποδημία τοῦ Πάριδος καὶ ἡ ἀρπαγὴ τῆς Ἑλένης, μετὰ τὴν διὰ τοῦ μῆλου κρίσιν. 46. Πρέπει δὲ νὰ συνδεθῇ ἡ Σπαρτιατικὴ ἱστορία μετὰ τὴν Τρωικὴν, ἡ ὁποία εἶνε μεγάλη καὶ περιέχει ἀπειρίαν προσώπων. Ἐκάστου τῶν πεσόντων πρὸ τῆς Ἰλίου ὁ θάνατος ἀποτελεῖ δρᾶμα κατάλληλον δια τὴν ὁρχηστρικὴν παράστασιν. Καὶ πρέπει νὰ ἐνθυμῆται αὐτὰ πάντοτε, μάλιστα εὐθύς ἀπὸ τῆς ἀρπαγῆς τῆς Ἑλένης μέχρι τῶν συμβάντων κατὰ τὴν ἐκ τῆς Τρωάδας ἐπάνοδον τῶν Ἑλλήνων, τὰς περιπλανήσεις τοῦ Αἰνείου καὶ τὸν ἔρωτα τῆς Διδουῆς,

πρὸς τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε ἀσχετὰ καὶ τ' ἀνδραγαθήματα τοῦ Ὀρέστου εἰς τὴν Σκυθίαν. Ἐπίσης δὲν εἶνε ἀσχετὰ καὶ ἀταίριαστα πρὸς τὰ Τρωικά καὶ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρὸ τούτων συνέβησαν, ὅπως ἡ διαμονὴ εἰς τὴν Σκύρον τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ ὁποῖος ἐφόρει ἑνδυμα κόρης, ἡ παραφροσύνη τοῦ Ὀδυσσέως καὶ ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ Φιλοκτήτου, ὅλη ἐν γένει ἡ ἱστορία τῆς περιπλανήσεως τοῦ Ὀδυσσέως, ἡ Κίρκη καὶ ὁ Τηλέγονος, ἡ διεύθυνσις τῶν ἀνέμων ὑπὸ τοῦ Αἰόλου καὶ τὰ ἄλλα μέχρι τῆς τιμωρίας τῶν μνηστήρων, πρὸ τούτων δὲ ἡ ἐπιβουλὴ ἐναντίον τοῦ Παλαμήδους καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Ναυπλίου, ἡ μανία τοῦ Αἴαντος καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἄλλου ὅστις ἐκεραυνοβολήθη ἐπὶ τῶν βράχων.

[47] ἔχει πολλὰς καὶ Ἥλις ἀφορμὰς τοῖς ὀρχεῖσθαι πειρωμένοις, τὸν Οἰνόμαον, τὸν Μυρτίλον, τὸν Κρόνον, τὸν Δία, τοὺς πρῶτους τῶν Ὀλυμπίων [48] ἀγωνιστάς.

πολλή δὲ καὶ ἡ κατ' Ἀρκαδίαν μυθολογία, Δάφνης φυγή, Καλλιστοῦς θηρίωσις, Κενταύρων παροιμία, Πανὸς γοναί, Ἀλφειοῦ ἔρως καὶ ὕφαλος ἀποδημία.

[49] Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Κρήτην ἀφίκη τῷ λόγῳ, πάμπολλα κάκειθεν ἡ ὀρχησις ἐρανίζεται, τὴν Εὐρώπην, τὴν Πασιφάνην, τοὺς ταύρους ἀμφοτέρους, τὸν λαβύρινθον, τὴν Ἀριάδνην, τὴν Φαίδραν, τὸν Ἀνδρόγεων, τὸν Δαίδαλον, τὸν Ἴκαρον, τὸν Γλαῦκον, τὴν Πολυῖδου μαντικήν, τὸν Τάλλω, τὸν [50] χαλκοῦν τῆς Κρήτης περίπολον.

καὶ εἰς Αἰτωλίαν μετέλθης, κάκει πολλὰ ἡ ὀρχησις καταλαμβάνει, τὴν Ἀλθαίαν, τὸν Μελέαγρον, τὴν Ἀταλάντην, τὸν δαλόν, καὶ ποταμοῦ καὶ Ἡρακλέους πάλην καὶ Σειρήνων γένεσιν καὶ Ἐχινάδων ἀνάδοσιν καὶ μετὰ τὴν μανίαν Ἀλκμαίωνος οἴκησιν· εἶτα Νέσσον καὶ Δηϊανείρας ζηλοτυπίαν, ἐφ' ἣ τὴν ἐν Οἴτῃ πυράν.

[51] ἔχει καὶ Θράκη πολλὰ τῷ ὀρχησομένῳ ἀναγκαῖα, τὸν Ὀρφέα, τὸν ἐκείνου σπαραγμὸν καὶ τὴν λάλον αὐτοῦ κεφαλὴν τὴν ἐπιπλέουσιν τῇ

47. Οἱ καταγινόμενοι εἰς τὸν χορόν ἔχουν ν' ἀντλήσουν πολλὰς υποθέσεις καὶ ἀπὸ τὴν Ἥλιδα, ὅπως τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰνομάου, τὰ περὶ Κρόνου καὶ Διὸς καὶ τῶν πρῶτων ἀθλητῶν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων.

48. Ἡ μυθολογία δὲ τῆς Ἀρκαδίας εἶνε πλούσια εἰς τοιαύτας υποθέσεις, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρω τὴν καταδίωξιν καὶ τὴν φυγὴν τῆς Δάφνης, τὴν μεταμόρφωσιν τῆς Καλλιστοῦς εἰς θηρίον, τῶν Κενταύρων τὴν μανιώδη μέθην, τὰ γενέθλια τοῦ Πανός, τὸν Ἔρωτα τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τὸ υποβρύχιον ταξίδι³³.

49. Εἰάν περάσωμεν εἰς τὴν Κρήτην, ἔχομεν νὰ εὕρωμεν κ' ἐκεῖ πάρα πολλὰ θέματα ὀρχήσεως, ὅπως ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης, τῆς Πασιφάης, τῶν δύο Ταύρων,³⁴ τοῦ Λαβυρίνθου, τῆς Ἀριάδνης, ἐπεὶ τὴν Φαίδραν, τὸν Ἀνδρόγεων, τὸν Δαίδαλον, τὸν Ἴκαρον, τὸν Γλαῦκον, τὴν μαντικὴν τοῦ Πολυῖδου καὶ τὸν Τάλλω, τὸν χάλκινον ἄνθρωπον ὅστις περιεπόλει εἰς τὴν Κρήτην.

50. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Αἰτωλίαν εἰάν περάσωμεν, θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔχει νὰ παραλάβῃ πολλὰ ἡ ὀρχησις, τὴν Ἀλθαίαν, λ.χ. τὸν Μελέαγρον, τὴν Ἀταλάντην, τὸν δαυλόν, τὴν πάλην μετὰ ποταμοῦ καὶ Ἡρακλέους, τὴν γέννησιν τῶν Σειρήνων καὶ τὴν ἐμφάνισιν τῶν Ἐχινάδων καὶ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐγκατάστασιν τοῦ Ἀλκμέονος μετὰ τὴν παραφροσύνην τοῦ· ἐπεὶ τὸν Νέσσον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τῆς Δηϊανείρας, ἥτις ἐγένεν ἀφορμὴ νὰ καὶ ἐπὶ τῆς Οἴτης ὁ Ἡρακλῆς.

51. Καὶ τῆς Θράκης ἡ ἱστορία περιέχει πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸν χορευτὴν, τὸν Ὀρφέα καὶ τὴν κατασπάραξιν τοῦ καὶ τὰς περιπετείας

λύρα, καὶ τὸν Αἴμον καὶ τὴν Ῥοδόπην, καὶ τὴν [52] Λυκούργου κόλασιν.

καὶ Θεσσαλία δὲ ἔτι πλείω παρέχεται, τὸν Πελίαν, τὸν Ἰάσονα, τὴν Ἀλκησιν, τὸν τῶν πεντήκοντα νέων στόλον, τὴν Ἀργώ, [53] τὴν λάλον αὐτῆς τρόπιν, τὰ ἐν Λήμνῳ, τὸν Αἰήτην, τὸν Μηδεῖας ὄνειρον, τὸν Ἀψύρτου σπαραγμὸν καὶ τὰ ἐν τῷ παράπλῳ γενόμενα, καὶ μετὰ ταῦτα τὸν Πρωτεσίλαον καὶ τὴν Λαοδάμειαν.

[54] Κὰν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆς, πολλὰ κακὰ δράματα· ἡ γὰρ Σάμος εὐθύς καὶ τὸ Πολυκράτους πάθος καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ μέχρι Περσῶν πλάνη, καὶ τὰ ἔτι ἀρχαιότερα, ἡ τοῦ Ταντάλου φλυαρία καὶ ἡ παρ' αὐτῷ θεῶν ἐστίασις καὶ ἡ Πέλοπος κρεουργία καὶ ὁ ἐλεφάντινος ὦμος αὐτοῦ.

[55] Καὶ ἐν Ἰταλίᾳ δὲ ὁ Ἡριδανὸς καὶ Φαέθων καὶ αἰγίροι ἀδελφαὶ θρηνοῦσαι καὶ ἤλεκτρον δακρύου[56]σαι. εἴσεται δὲ ὁ τοιοῦτος καὶ τὰς Ἑσπερίδας καὶ τὸν φρουρὸν τῆς χρυσῆς ὀπώρας δράκοντα καὶ τὸν Ἄτλαντος μόχθον καὶ τὸν Γηρυόνην καὶ τὴν [57] ἐξ Ἐρυθρίας ἔλασιν τῶν βοῶν.

οὐκ ἀγνοήσει δὲ καὶ τὰς μυθικὰς μεταμορφώσεις ἀπάσας, ὅσοι εἰς δένδρα ἢ θηρία ἢ ὄρνεα ἠλλάγησαν καὶ ὅσαι ἐκ γυναικῶν ἄνδρες ἐγένοντο, τὸν Καινέα λέγω καὶ τὸν Τειρεσίαν καὶ τοὺς τοιούτους.

τῆς κεφαλῆς τοῦ ἥτις ἐψάλλεν επιπλέουσα ομοῦ μετὰ τὴν λύραν, τὰ περὶ τῶν ορέων Αἴμου καὶ Ῥοδόπης καὶ τὴν τιμωρίαν τοῦ Λυκούργου.

52. Ἐτι περισσότερα παρέχει ἡ Θεσσαλία· τὸν Πελλίαν λ.χ., τὸν Ἰάσονα, τὴν Ἀλκησιν, τὴν ἐκστρατείαν τῶν πεντήκοντα νέων καὶ τὸ πλοῖον Ἀργώ μετὰ τὴν λαλοῦσαν τρόπιδα. 53. Ἐκτὸς τούτων τὰ γεγόμενα εἰς τὴν Λήμνον, τὸν Αἰήτην, τὸ ὄνειρον τῆς Μηδεῖας, τὴν κατασπάραξιν τοῦ Ἀψύρτου καὶ ὅσα συνέβησαν κατὰ τὸν πλουν, ἔπειτα δὲ τὰ περὶ τοῦ Πρωτεσίλαου καὶ τῆς Λαοδαμείας.

54. Ἀν πάλιν περάσῃς εἰς τὴν Ἀσίαν, θὰ εὕρῃς καὶ ἐκεῖ πολλὰ τὰ δραματικά· ἐν πρώτοις εἰς τὴν Σάμον τὸ πάθημα τοῦ Πολυκράτους καὶ τὴν μέχρι Περσίας περιπλάνησιν τῆς θυγατρὸς του· ἀκόμη δὲ ἀρχαιότερα τὴν ακριτομυθίαν τοῦ Ταντάλου καὶ τὸ γεῦμα τὸ ὁποῖον προσέφερεν εἰς τοὺς θεοὺς, τὴν κατακρεουργήσιν τοῦ Πέλοπος καὶ τὸν ἐλεφάντινον ὦμόν του.

55. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔχομεν τὸν Ἡριδανὸν καὶ τὸν Φαέθοντα καὶ τὰς αἰγείρους ἀδελφὰς τοῦ θρηνοῦσας καὶ δακρυοῦσας ἤλεκτρον. 56. Πρέπει δὲ νὰ γνωρίζῃ ὁ χορευτὴς καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἑσπερίδων καὶ τὰ περὶ τοῦ φρουροῦ δράκοντος τοῦ χρυσοῦ μήλου, τὸν μόχθον τοῦ Ἄτλαντος καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Γηρυόνου μετὰ τὴν ἀρπαγὴν τῶν βοῶν ἐκ τῆς Ἐρυθρίας.

57. Δὲν πρέπει δὲ ν' ἀγνοῇ ὁ ἐπιδιδόμενος εἰς τὴν ὄρχησιν καὶ τὰς διαφόρους μυθικὰς μεταμορφώσεις ἀνθρώπων εἰς δένδρα, θηρία ἢ πτηνὰ καὶ γυναικῶν εἰς ἀνδρας, ὅπως λέγεται περὶ τοῦ Καινέα, τοῦ Τειρεσίου καὶ ἄλλων.

[58] Καὶ ἐν Φοινίκῃ δὲ Μύρραν καὶ τὸ Ἀσσύριον ἐκεῖνο πένθος μεριζόμενον, καὶ ταῦτα εἴσεται, καὶ τὰ νεώτερα δὲ ὅσα μετὰ τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν ἐτολήθη ὑπὸ τε Ἀντιπάτρου καὶ παρὰ [59] Σελεύκῳ ἐπὶ τῷ Στρατονίκῃ ἔρωτι.

τὰ γὰρ Αἰγυπτίων, μυστικώτερα ὄντα, εἴσεται μὲν, συμβολικώτερον δὲ ἐπιδείξεται τὸν Ἑπαφὸν λέγων καὶ τὸν Ὅσιριν καὶ τὰς τῶν θεῶν εἰς τὰ ζῶα μεταβολάς.

Πρὸ πάντων δὲ τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας αὐτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς καὶ εἰς ὅσα ἑαυτὸν μετεσκεύασεν [60] εἴσεται, καὶ τὴν ἐν Αἶδου ἄπασαν τραγωδίαν καὶ τὰς κολάσεις καὶ τὰς ἐφ' ἐκάστη αἰτίας καὶ τὴν Πειρίθου καὶ Θησέως ἄχρι τοῦ Αἶδου ἔταιρείαν. [61] συνελόντι δὲ εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν ἀρίστων ποιητῶν καὶ μάλιστα τῆς τραγωδίας λεγομένων ἀγνοήσει.

Ταῦτα πάνυ ὀλίγα ἐκ πολλῶν, μᾶλλον δὲ ἀπειρῶν τὸ πλῆθος, ἐξελὼν τὰ κεφαλαιωδέστερα κατέλεξα, τὰ ἄλλα τοῖς τε ποιηταῖς ἄδειν ἀφείς καὶ τοῖς ὀρχησταῖς αὐτοῖς δεικνύναι καὶ σοὶ προσεξευρίσκειν καθ' ὁμοιότητα τῶν προειρημένων, ἅπερ ἅπαντα πρόχειρα καὶ πρὸς τὸν καιρὸν ἕκαστον τῷ ὀρχηστῇ προπεπορισμένα καὶ προτεταμιευμένα κείσθαι ἀναγκαῖον.

58. Ἡ Φοινίκη παρέχει εἰς τὸν χορευτὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ Μύρρα καὶ το διπλὸν Ἀσσυριακὸν πένθος. Επίσης πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ χορευτὴς τὰ νεώτερα, ὅσα ὁ Ἀντίπατρος μετὰ τὴν επικράτησιν τῶν Μακεδόνων ἐπεχείρησε καὶ ὅσα ἔνεκα τοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν Στρατονίκην ἐπραξεν ὁ Σέλευκος.

59. Τὰ αναφερόμενα εἰς τὴν Αἴγυπτον πρέπει ὁ χορευτὴς νὰ παραστήσῃ κατὰ τρόπον συμβολικώτερον, ὡς αναγόμενα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ μυστήρια τῆς Αἰγυπτιακῆς θρησκείας· ἐννοῶ τὸν Ἑπαφὸν καὶ τὸν Ὅσιριν καὶ τὰς μεταμορφώσεις τῶν θεῶν εἰς ζῶα, πρὸ πάντων δὲ τὰ περὶ τῶν ἐρώτων αὐτῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς καὶ τῶν διαφόρων μεταμορφώσεων τοῦ.

60. Ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ καὶ ὅλην τὴν τραγωδίαν τοῦ Ἄδου, τὰς τιμωρίας καὶ τὰς αφορμὰς ἐκάστης καὶ τὴν μέχρι τοῦ Ἄδου φιλίαν τοῦ Πειρίθου καὶ τοῦ Θησέως. 61. Ἐν γένει δὲν πρέπει ν' ἀγνοῇ τίποτε ἐκ τῶν αναφερομένων ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου καὶ τῶν ἀρίστων ποιητῶν, μάλιστα τῶν τραγικῶν.

Ταῦτα πολὺ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν ἢ μᾶλλον τῶν ἀπειροπληθῶν σου ἀναφέρω, ἐκλέξας τὰ κυριώτερα καὶ ἀφήνων τὰ ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ψάλλουν οἱ ποιηταὶ καὶ παριστοῦν οἱ ὀρχησταὶ καὶ τὰ ὁποῖα δύνασαι κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰρημένων νὰ εὕρῃς καὶ μόνος. Ὁ ὀρχηστὴς πρέπει πάντα ταῦτα νὰ ἔχῃ πρόχειρα καὶ ἀποταμιευμένα, διὰ νὰ τα μεταχειρίζεται εἰς πᾶσαν ευκαιρίαν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

32. Οβιδίου “Μεταμορφώσεις”, Γ' εἰς τὴν ἀρχὴν.

33. Διάλογοι θαλασσίων θεῶν.

34. Εκείνου όστις ήρπασε την Ευρώπην και του άλλου τον οποίον ερωτεύετο η Πασιφάη.

Λουκιανού

ΠΕΡΙ ΟΡΧΗΣΕΩΣ

62-85

Μτφρ. Ιωάννη Κονδυλάκη

[62] Ἐπεὶ δὲ μιμητικός ἐστι καὶ κινήμασι τὰ ἀδόμενα δείξειν ὑπισχνεῖται, ἀναγκαῖον αὐτῷ, ὅπερ καὶ τοῖς ῥήτορσι, σαφήνειαν ἀσκεῖν, ὥς ἕκαστον τῶν δεικνυμένων ὑπ' αὐτοῦ δηλοῦσθαι μηδενὸς ἐξηγητοῦ δεόμενον, ἀλλ' ὅπερ ἔφη ὁ Πυθικός χρησμός, δεῖ τὸν θεώμενον ὀρχησιν καὶ κωφοῦ συνιέναι καὶ μὴ λαλέοντος τοῦ ὀρχηστοῦ ἀκούειν.

[63] Ὁ δὴ καὶ Δημήτριον τὸν Κυνικὸν παθεῖν λέγουσιν. ἐπεὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὅμοιά σοι κατηγορεῖ τῆς ὀρχηστικῆς, λέγων τοῦ αὐλοῦ καὶ τῶν συρίγγων καὶ τῶν κτύπων πάρεργόν τι τὸν ὀρχηστὴν εἶναι, μηδὲν αὐτὸν πρὸς τὸ δρᾶμα συντελοῦντα, κινούμενον δὲ ἄλογον ἄλλως κίνησιν καὶ μάταιον, οὐδενὸς αὐτῇ νοῦ προσόντος, τῶν δὲ ἀνθρώπων τοῖς περὶ τὸ πρᾶγμα γοητευομένων, ἐσθῆτι σηρικῇ καὶ προσωπεῖω εὐπρεπεῖ, αὐλῷ τε καὶ τερετίσμασι καὶ τῇ τῶν ἀδόντων εὐφωνίᾳ, οἷς κοσμεῖσθαι μηδὲν ὄν τὸ τοῦ ὀρχηστοῦ πρᾶγμα, ὁ τότε κατὰ τὸν Νέρωνα εὐδοκιμῶν ὀρχηστής, οὐκ ἀσύνητος, ὥς φασιν, ἀλλ' εἰ καὶ τις ἄλλος ἔν τε ἱστορίας μνήμη καὶ κινήσεως κάλλει διενεγκών, ἐδεήθη τοῦ Δημητρίου εὐγνωμονεστάτην, οἶμαι, τὴν δέησιν, ἰδεῖν ὀρχούμενον, ἔπειτα κατηγορεῖν αὐτοῦ· καὶ ὑπέσχετό γε

62. Επειδὴ δὲ ἡ τέχνη του εἶνε νὰ μιμῆται καὶ επαγγέλλεται νὰ εκφράζη δια κινήσεων ὅσα ἀδονται, πρέπει, ὅπως οἱ ῥήτορες, νὰ επιμελήται ὥστε νὰ εἶνε αἱ παραστάσεις του σαφεῖς καὶ παν ὅ,τι παριστά νὰ εννοῆται χωρὶς ἀνάγκην ἐξηγητῶν. Ὅπως ὁ Πυθικός χρησμός εἶπε, πρέπει ὁ βλέπων ὀρχησιν νὰ εννοῇ καὶ ν' ἀκούῃ καὶ ὅταν ὁ χορεύων σιωπά.

63. Κάτι τι σχετικόν λέγεται ὅτι συνέβη εἰς τὸν Δημήτριον τὸν Κυνικόν. Καὶ αὐτός, ὅπως συ, κατηγορεῖ τὴν ὀρχηστικὴν καὶ ἔλεγεν ὅτι εἶνε προσθήκη περιττὴ εἰς τὴν μουσικὴν τῶν αὐλῶν, τῶν συρίγγων καὶ τῶν κυμβάλων καὶ ὅτι ὁ χορευτὴς οὐδὲν προσθέτει εἰς τὴν ἐντύπωσιν, ἀλλὰ κάνει κινήσεις παραλόγους καὶ ματαίας, χωρὶς κανέν νόημα, ὅτι δε οἱ ἀνθρώποι ἐγοητεύοντο ὑπὸ τοῦ πλουσίου ἱματισμοῦ του, ὑπὸ τῶν ἡχῶν τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς ἀρμονίας τῶν τραγουδιστῶν καὶ ἀπέδιδαν τὴν γοητείαν εἰς τὸν ὀρχηστὴν, ἐνῶ αὐτὸς οὐδόλως συνετέλει εἰς τὴν ἐντύπωσιν. Τότε κάποιος ὀρχηστής, περίφημος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νέρωνος, ὁ οἷός, ὡς λέγεται, διεκρίνετο ὅχι μόνον δια τὴν γνώσιν τῆς ἱστορίας καὶ το κάλλος τῆς ὀρχήσεώς του, ἀλλὰ καὶ δια τὴν νοημοσύνην του, ἔκαμε πρὸς

ἄνευ αὐλοῦ καὶ ἀσμάτων ἐπιδείξεσθαι αὐτῷ.

καὶ οὕτως ἐποίησεν· ἡσυχίαν γὰρ τοῖς τε κτυποῦσι καὶ τοῖς αὐλοῦσι καὶ αὐτῷ παραγγείλας τῷ χορῷ, αὐτὸς ἐφ' ἑαυτοῦ ὠρχήσατο τὴν Ἀφροδίτης καὶ Ἄρεος μοιχείαν, Ἥλιον μηνύοντα καὶ Ἥφαιστον ἐπιβουλεύοντα καὶ τοῖς δεσμοῖς ἀμφοτέρους, τὴν τε Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἄρη, σαγηνεύοντα, καὶ τοὺς ἐφεστῶτας θεοὺς ἕκαστον αὐτῶν, καὶ αἰδουμένην μὲν τὴν Ἀφροδίτην, ὑποδεδοικότα δὲ καὶ ἰκετεύοντα τὸν Ἄρη, καὶ ὅσα τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ πρόσσεστιν, ὥστε τὸν Δημήτριον ὑπερησθέντα τοῖς γιγνομένοις τοῦτον ἔπαινον ἀποδοῦναι τὸν μέγιστον τῷ ὀρχηστῇ· ἀνέκραγε γὰρ καὶ μεγάλη τῇ φωνῇ ἀνεφθέγγετο, "Ἀκούω, ἄνθρωπε, ἃ ποιεῖς· οὐχ ὁρῶ μόνον, ἀλλὰ μοι δοκεῖς ταῖς χερσὶν αὐταῖς λαλεῖν."

[64] Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Νέρωνα ἔσμεν τῷ λόγῳ, βούλομαι καὶ βαρβάρου ἀνδρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὀρχηστοῦ γενόμενον εἰπεῖν, ὅπερ μέγιστος ἔπαινος ὀρχηστικῆς γένοιτ' ἂν. τῶν γὰρ ἐκ τοῦ Πόντου βαρβάρων βασιλικὸς τις ἄνθρωπος κατὰ τι χρέος ἦκων ὡς τὸν Νέρωνα ἐθεᾶτο μετὰ τῶν ἄλλων τὸν ὀρχηστὴν ἐκείνον οὕτω σαφῶς ὀρχούμενον ὡς καίτοι μὴ ἐπακούοντα τῶν ἀδομένων-ἡμιέλλην γὰρ τις ὢν ἐτύγχανεν-συνεῖναι ἀπάντων. καὶ δὴ ἀπιὼν ἤδη ἐς τὴν οἰκίαν, τοῦ Νέρωνος δεξιουμένου καὶ ὃ τι βούλοιτο αἰτεῖν κελεύοντος καὶ δώσειν ὑπισχνουμένου, "Τὸν ὀρχηστὴν," ἔφη, "δοὺς τὰ μέγιστα εὐφρανεῖς." τοῦ δὲ Νέρωνος ἐρομένου, "Τί ἂν σοι χρήσιμος γένοιτο ἐκεῖ;"

τον Δημήτριον μίαν λογικωτάτην πρότασιν, να τον ἰδη ορχούμενον και ἐπειτα να τον κατηγορή· υπεσχέθη δε να χορεύση χωρὶς συνοδείαν αυλού και ασμάτων.

Και οὕτω ἐπραξε· διέταξε τους κυμβαλιστάς και αυλητάς και τους τραγουδιστάς να σιωπήσουν και μόνος παρέστησε δια του χορού την ερωτικήν συνέντευξιν του Ἀρεως και της Ἀφροδίτης· ἐπειτα πως τους επρόδωσεν ο Ἥλιος, πως τους επαγίδευσεν ο Ἥφαιστος και τους εδέσμευσεν ομού και πως εκάλεσε τους θεοὺς να τους ιδούν, και η μεν Ἀφροδίτη εντρέπετο, ο δε Ἀρης εταράχθη και ικέτευε, και όλα τα σχετικά με την ιστορίαν αυτήν. Τόσον δε κατεγοητεύθη υπό του θεάματος ο Δημήτριος, ὥστε απηύθυνε τον μέγιστον των επαίνων προς τον ορχηστὴν και ενθουσιασμένος του εἶπε· Δεν βλέπω μόνον, ἔσοχε ἄνθρωπε, ἀλλὰ και ακούω τας κινήσεις σου και μου κάνεις την εντύπωσιν ὅτι και με τα χέρια σου μιλεῖς.

64. Αφού δε ευρισκόμεθα εις τους χρόνους του Νέρωνος, θα εἶπω και τι συνέβη μεταξύ ενός βαρβάρου και του ιδίου ορχηστοῦ, το οποίον αποτελεί μέγιστον ἔπαινον δια την ορχηστρικὴν. Ἐνας βάρβαρος ηγεμὼν των περι τον Πόντων χωρῶν εἶχε μεταβή εις την Ρώμην δια να επισκεφθῇ κατὰ καθήκον τον Νέρωνα. Και συνέβη να ἰδη τον χορευτὴν ἐκείνον να χορεύῃ τόσον εκφραστικῶς, ὥστε αὐτός, καίτοι δεν ἐνόει τα ἀδόμενα, διότι ατελῶς ἐγνώριζε την ελληνικὴν, εκατάλαβε τα πάντα. Όταν δε επρόκειτο να επιστρέψῃ εις την χώραν του, ο δε Νέρων τον απεχαιρέτα και του ἔλεγε να ζητήσῃ ὅ,τι ἤθελε και υπέσχετο να του το δώσῃ. Τον χορευτὴν ἐκείνον,

εἶπε, ἀν μὲν δώσῃς, τὰ μέγιστα θὰ μὲν
 εὐχαρίστησῃς. Καὶ εἰς τί δύναται νὰ σοὺ
 χρησιμεύσῃ; ἠρώτησεν ὁ Νέρων. Ἐχὼ
 γείτονας βαρβάρους, οἱ οἵοι ομιλοῦν
 ἄλλην γλῶσσαν καὶ δὲν μὲν εἶνε
 εὐκόλῳ νὰ εὐρίσκῃ διερμηνεῖς διὰ νὰ
 συνεννοοῦμαι μετ' αὐτῶν. Ὅσακις
 λοιπὸν θὰ ἔχῃ ἀνάγκην νὰ ἔλθῃ εἰς
 συνεννόησιν με αὐτοὺς, ὁ χορευτὴς θὰ
 δύναται νὰ διερμηνεύῃ διὰ νευμάτων
 ὅσα θέλω νὰ εἶπῃ. Τοιαύτη ἦτο ἡ
 ἐντύπωσίς του ἐκ τῆς σαφήνειας καὶ
 τῆς ἐκφραστικότητος τῶν μιμητικῶν
 κινήσεων τοῦ ὀρχηστοῦ ἐκείνου.

65. Κυριωτέρα δε φροντίς και ο σκοπός της ορχηστρικής, ως είπα, είνε η υπόκρισις, την οποίαν οι ορχησται επιτηδεύουν, όπως οι ρήτορες και μάλιστα οι απαγγέλλοντες τας λεγομένας μελέτας· διότι ο ρήτωρ τότε προ πάντων επιτυγχάνει όταν τα λεγόμενα προσαρμόζονται εις τα πρόσωπα, περί των οποίων πρόκειται, και δεν είνε ανάρμοστα εις τους ήρωας ή πένητας ή γεωργούς, εις τους οποίους ο λόγος αναφέρεται, άλλα περί εκάστου παρουσιάζουν ό,τι χαρακτηριστικόν και εξαίρετον.

66. Αλλά θα σου διηγηθώ και το λεχθέν υπό άλλου βαρβάρου περί του χορού. Ίδών ούτος ότι είχαν ετοιμασθή πέντε προσωπίδες δια τον ορχηστήν, — διότι το δράμα το οποίον έμελλε να παρασταθή δια, του χορού περιελάμβανε πέντε πρόσωπα — ηρώτησεν, επειδή έβλεπε ένα μόνον χορευτήν, ποίοι θα εχόρευον και θα υπεκρίνοντο τα λοιπά πρόσωπα· όταν δε έμαθεν ότι ο ίδιος θα υπεκρίνετο και θα εχόρευε τα πάντα, είπε· Δεν εφантаζόμενην, φίλε μου, ότι έχεις ένα σώμα και πολλές ψυχάς.

67. Αυτά είπε ο βάρβαρος. Ουχί

ἀπεικότως δὲ καὶ οἱ Ἰταλιῶται τὸν ὀρχηστήν παντόμιμον καλοῦσιν, ἀπὸ τοῦ δρωμένου σχεδόν. καλὴ γὰρ ἡ ποιητικὴ παραίνεσις ἐκείνη, τό, "ὦ παῖ, ποντίου θηρὸς πετραίου νόον ἔχων πάσαις πολίεσιν ὀμίλει," καὶ τῷ ὀρχηστῇ ἀναγκαία· καὶ δεῖ προσφύντα τοῖς πράγμασιν συνοικειοῦν ἑαυτὸν ἐκάστῳ τῶν δρωμένων.

Τὸ δὲ ὅλον ἦθη καὶ πάθη δείξειν καὶ ὑποκρινεῖσθαι ἡ ὀρχησις ἐπαγγέλλεται, νῦν μὲν ἐρῶντα, νῦν δὲ ὀργιζόμενον τινα εἰσάγουσα, καὶ ἄλλον μεμνηνὸτα καὶ ἄλλον λελυπημένον, καὶ ἅπαντα ταῦτα μεμετρημένως. τὸ γοῦν παραδοξότατον, τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄρτι μὲν Ἀθάμας μεμηνώς, ἄρτι δὲ Ἰνώ φοβουμένη δείκνυται, καὶ ἄλλοτε Ἀτρεὺς ὁ αὐτός, καὶ μετὰ μικρὸν Θυέστης, εἴτα Αἰγισθος ἢ Ἀερόπη· καὶ πάντα ταῦτα εἰς ἀνθρωπὸς ἐστίν.

[68] Τὰ μὲν οὖν ἄλλα θεάματα καὶ ἀκούσματα ἑνὸς ἐκάστου ἔργου τὴν ἐπίδειξιν ἔχει· ἡ γὰρ αὐλὸς ἐστίν ἢ κιθάρα ἢ διὰ φωνῆς μελωδία ἢ τραγικὴ δραματοργία ἢ κωμικὴ γελωτοποιία· ὁ δὲ ὀρχηστής τὰ πάντα ἔχει συλλαβών, καὶ ἔνεστιν ποικίλην καὶ παμμιγῇ τὴν παρασκευὴν αὐτοῦ ἰδεῖν, αὐλόν, σύριγγα, ποδῶν κτύπον, κυμβάλου ψόφον, ὑποκριτοῦ εὐφωνίαν, ἀδόντων ὁμοφωνίαν.

[69] Ἔτι δὲ τὰ μὲν ἄλλα θατέρου τῶν

αλόγως δὲ οἱ κατοικούντες εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀποκαλοῦν τὸν ὀρχηστήν παντόμιμον, λαμβάνοντες ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἔργων του. Εἶναι δὲ καλὴ καὶ χρήσιμος εἰς τὸν ὀρχηστήν καὶ ἡ παραίνεσις του ποιητοῦ· "Τέκνον μου, νὰ μιμηθῇς τὸ θαλάσσιον ζῶον, τὸ οἷον προσκολλάται εἰς τὰς πέτρας καὶ ἐπεὶ φρόντισε νὰ ἐπισκεφθῇς ὅλας τὰς πόλεις καὶ νὰ γνωρίσῃς τὰ ἦθη των". Ομοίως ὁ ὀρχηστής πρέπει νὰ προσκολλάται καὶ νὰ ἐξοικειοῦται πρὸς ἕκαστον ἐκ τῶν θεμάτων τὰ οἷα ὑποκρίνεται.

Ἐν γένει δὲ ἡ ὀρχησις ἐπαγγέλλεται νὰ ὑποκρίνεται καὶ παριστᾶ χαρακτήρας καὶ πάθη, τῶρα μὲν τὸν ἐρῶτα, ἐπεὶ δὲ τὴν ὀργήν, ἄλλοτε δὲ τὴν παραφροσύνης καὶ ἄλλοτε τὴν θλίψιν καὶ πάντα ταῦτα εἰς τοὺς διαφόρους αὐτῶν βαθμούς. Καὶ τὸ θαυμασιώτερον εἶνε ὅτι παρουσιάζεται ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὅτε μὲν Ἀθάμας μαινόμενος, ὅτε δὲ Ἰνώ φοβουμένη, ἄλλοτε Ἀτρεὺς ὁ ἴδιος καὶ μετ' ὀλίγον Θυέστης, ἐπεὶ Αἰγισθος ἢ Ἀερόπη. Καὶ ὅλους τούτους τοὺς χαρακτήρας μόνον εἰς ἄνθρωπος ὑποδύεται.

68. Τὰ ἄλλα θεάματα καὶ ἀκούσματα ἐπιδεικνύουν ἕκαστον μίαν πράξιν, εἴτε μουσικὴ αὐλοῦ ἢ κιθάρας εἶνε, εἴτε ἄσμα ἢ τραγικὴ δραματοργία, εἴτε κωμωδία· ὁ ὀρχηστής ὅμως περιλαμβάνει τὰ πάντα καὶ ἡ σύνθεσις του εἶνε ποικίλη, καὶ ἀνάμικτος ἀπὸ ὅλας τὰς τέχνας καὶ τὰ μέσα τῆς τέχνης, ἀπὸ τὸν αὐλόν, τὴν σύριγγα, τὸν κτύπον τῶν ποδῶν, τοῦ κυμβάλου τὸν κρότον, τοῦ ἠθοποιοῦ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τῶν τραγουδιστῶν τὴν ἀρμονικὴν πολυφωνίαν.

69. Ἐνὼ δὲ τὰ ἀλλὰ εἶνε ἔργα τα, μὲν

ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔργα ἐστίν, τὰ μὲν ψυχῆς, τὰ δὲ σώματος· ἐν δὲ τῇ ὀρχήσει ἀμφοτέρω συμμέμικται. καὶ γὰρ διανοίας ἐπιδείξειν τὰ γιγνόμενα ἔχει καὶ σωματικῆς ἀσκήσεως ἐνέργειαν, τὸ δὲ μέγιστον ἢ σοφία τῶν δρωμένων καὶ τὸ μηδὲν ἔξω λόγου. Λεσβῶναξ γοῦν ὁ Μυτιληναῖος, ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθός, χειριστόφους τοὺς ὀρχηστὰς ἀπεκάλει καὶ ἦει ἐπὶ τὴν θεὰν αὐτῶν ὡς βελτίων ἀναστρέψων ἀπὸ τοῦ θεάτρου. Τιμοκράτης δὲ ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ἰδὼν ποτε ἄπαξ, οὐκ ἐξεπίτηδες ἐπιστάς, ὀρχηστὴν τὰ αὐτοῦ ποιοῦντα, "Οἶόν με," ἔφη "θεάματος ἢ πρὸς φιλοσοφίαν αἰδῶς ἀπεστέργηκεν."

[70] Εἰ δ' ἔστιν ἀληθὴ ἡ περὶ ψυχῆς ὁ Πλάτων λέγει, τὰ τρία μέρη αὐτῆς καλῶς ὁ ὀρχηστὴς δείκνυσιν, τὸ θυμικὸν ὅταν ὀργιζόμενον ἐπιδείκνυται, τὸ ἐπιθυμητικὸν ὅταν ἐρῶντας ὑποκρίνηται, τὸ λογιστικὸν ὅταν ἕκαστα τῶν παθῶν χαλιναγωγῇ· τοῦτο μὲν γε ἐν ἅπαντι μέρει τῆς ὀρχήσεως καθάπερ ἡ ἀφή ἐν ταῖς αἰσθήσεσιν παρέσπαρται. κάλλους δὲ προνοῶν καὶ τῆς ἐν τοῖς ὀρχήμασιν εὐμορφίας, τί ἄλλο ἢ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπαληθεύει, τὸ κάλλος ἐπαινοῦντος καὶ μέρος τρίτον ἡγουμένου τὰγαθοῦ καὶ τοῦτο εἶναι; ἤκουσα δὲ τινος καὶ περιττότερόν τι νεανιευομένου ὑπὲρ τῆς τῶν ὀρχηστικῶν προσωπειῶν σιωπῆς, ὅτι καὶ αὕτη Πυθαγορικόν τι δόγμα αἰνίττεται.

τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ τοῦ σώματος, εἰς τὴν ὀρχήσιν το ψυχικόν καὶ το σωματικόν στοιχεῖον αναμιγνύονται· διότι τὰ γιγνόμενα ἐκδηλοῦν σκέψεις καὶ συγχρόνως ἐπιδεικνύουν τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως τὴν ἐνέργειαν, ἡ δὲ τελειότης τῆς ὀρχήσεως συνίσταται εἰς τὴν σοφίαν τῶν χειρονομιῶν καὶ εἰς το να μὴ γίνεται καμμία κίνησις ἀνευ λόγου. Δια τούτο ὁ Λεσβῶναξ ὁ Μυτιληναῖος, ἄνθρωπος σοφός καὶ χρηστός, ἀπεκάλει τοὺς ὀρχηστὰς χειροσόφους καὶ μετέβαινε να τοὺς. βλέπη με τὴν πεποίθησιν ὅτι θα ἐπέστρεφεν ἐκ τοῦ θεάτρου καλλίτερος. Ὁ δὲ Τιμοκράτης, ὁ διδάσκαλος τοῦ, ὅταν ποτέ κατὰ τύχην εἶδεν ἕνα ὀρχηστὴν χορεύοντα, Ὁποῖον θέαμα, εἶπε, μ' ἔχει στέρηση ὁ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν σεβασμός.

70. Εἴαν δὲ εἶνε ἀληθὴ ἐκεῖνα τα οποία περὶ ψυχῆς λέγει ὁ Πλάτων, ὁ ὀρχηστὴς ἐκδηλώνει καλῶς τα τρία μέρη αὐτῆς, τὸ θυμικόν, ὅταν υποκρίνεται ὀργιζόμενον, τὸ ἐπιθυμητικόν, ὅταν παριστᾷ ἐρωτευμένους, καὶ τὸ λογικόν, ὅταν χαλιναγωγῇ τα διάφορα πάθη· τὸ τελευταῖον δὲ τούτο εἶνε κατεσπαρμένον εἰς ὅλα τα μέρη τῆς ὀρχήσεως, ὅπως ἡ ἀφή εἶνε διανεμημένη εἰς ὅλας τας αἰσθήσεις. Ὅταν δὲ τόσον φροντίζῃ περὶ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἀρμονίας τῶν σχημάτων, τί ἄλλο πράττει παρὰ πραγματοποιεῖ τὸ λεχθέν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὅστις ἐπαίνων τὸ κάλλος τὸ θεωρεῖ ὡς ἐν ἐκ τῶν τριῶν τα οποία αποτελοῦν τὴν εὐτυχίαν;³⁵ Ἦκουσα καὶ κάποιον ὅστις, θέλων να ἐξάρῃ ἐμφαντικώτερον τὴν σιωπὴν τῶν προσώπων τοῦ ὀρχηστικοῦ δράματος, ἔλεγεν, ὅτι καὶ αὕτη συμβολίζει ἐν ἐκ

[71] Ἐτι δὲ τῶν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων τῶν μὲν τὸ τερπνόν, τῶν δὲ τὸ χρήσιμον ὑπισχνουμένων, μόνη ὄρχησις ἄμφω ἔχει, καὶ πολὺ γε τὸ χρήσιμον ὠφελιμώτερον ὅσω μετὰ τοῦ τερπνοῦ γίγνεται. πόσῳ γὰρ τοῦτο ὄρᾱν ἥδιον ἢ πυκτεύοντας νεανίσκους καὶ αἵματι ῥεομένους, καὶ παλαίοντας ἄλλους ἐν κόνει, οὓς ἡ ὄρχησις πολλάκις ἀσφαλέστερον ἅμα καὶ εὐμορφότερον καὶ τερπνότερον ἐπιδείκνυται. τὴν μὲν οὖν γε σύντονον κίνησιν τῆς ὄρχηστικῆς καὶ στροφᾶς αὐτῆς καὶ περιαγωγὰς καὶ πηδήματα καὶ ὑπτιασμοὺς τοῖς μὲν ἄλλοις τερπνὰ εἶναι συμβέβηκεν ὁρῶσιν, τοῖς δὲ ἐνεργοῦσιν αὐτοῖς ὑγιεινότατα· γυμνασίῳ γὰρ τὸ κάλλιστόν τε ἅμα καὶ εὐρυθμότατον τοῦτο φαίην ἂν ἔγωγε εἶναι, μαλάττον μὲν τὸ σῶμα καὶ κάμπτον καὶ κουφίζον καὶ εὐχερὲς εἶναι πρὸς μεταβολὴν διδάσκον, ἰσχύν τε οὐ μικρὰν περιποιοῦν τοῖς σώμασιν.

[72] Πῶς οὖν οὐ παναρμόνιον τι χρῆμα ὄρχησις, θήγουσα μὲν τὴν ψυχὴν, ἀσκοῦσα δὲ καὶ τὸ σῶμα, τέρπουσα δὲ τοὺς ὁρῶντας, διδάσκουσα δὲ πολλὰ τῶν πάλαι ὑπ' αὐλοῖς καὶ κυμβάλοις καὶ μελῶν εὐρυθμία καὶ κηλήσει διὰ τε ὀφθαλμῶν καὶ ἀκοῆς;

εἴτ' οὖν φωνῆς εὐμοιρίαν ζητεῖς, ποῦ ἂν ἀλλαχόθι εὗροις, ἢ ποῖον πολυφωνότερον ἄκουσμα ἢ ἐμμελέστερον; εἴτε αὐλοῦ καὶ σύριγγος τὸ λιγυρώτερον, ἄλις καὶ τούτων ἐν ὀρχήσει ἀπολαῦσαί σοι πάρεστιν. ἐῷ λέγειν ὡς ἀμείνων τὸ ἥθος ὁμιλῶν τῇ

των δογμάτων του Πυθαγόρου³⁶.

71. Ενώ δε εκ των άλλων έργων τα μεν υπόσχονται το τερπνόν, τα δε το χρήσιμον, μόνον η ὄρχησις παρέχει και τα δύο· εἶνε δε το χρήσιμον πολὺ ὠφελιμώτερον ὅταν συνοδεύεται ὑπὸ του τερπνοῦ. Πόσον τῶνόντι πλέον ευχάριστον εἶνε να βλέπη τις χορόν παρὰ νέους πυγμαχοῦντας και καθημαγμένους, των οποίων το αἷμα τρέχει, και άλλους παλαίοντας και κυλιόμενους εις τον κονιορτόν, πράγματα τα οποία η ὄρχησις πολλάκις εκτελεῖ κατὰ τρόπον ακριβέστερον, ωραιότερον και τερπνότερον. Η συνεχῆς κίνησις του χοροῦ, αι συστροφαί και αι περιστροφαί! αὐτοῦ, τα πηδήματα και του σώματος οι υπτιασμοί δια μεν τους θεατάς εἶνε τερπνά, δια δε τους χορεύοντας υγιεινότατα· διότι εκ των ασκήσεων εκείνην ἐγώ τουλάχιστον θεωρῶ ως την ωραιότεραν και ευρυθμοτέραν, η οποία μαλάσσει το σῶμα και το λυγίζει και το ελαφρώνει και του δίδει την ευκολίαν εις την ἀλλαγὴν στάσεων και συγχρόνως του παρέχει ὅχι μικρὰν δύναμιν.

72. Πῶς λοιπόν να μη εἶνε κάτι το παναρμόνιον η ὄρχησις, η οποία οξύνει την ψυχὴν και εξασκεῖ το σῶμα, τέρπει τους βλέποντας και διδάσκει πολλά εκ των παλαιῶν συμβάντων δια των αυλῶν και των κυμβάλων και της ευρυθμίας των μελῶν, δια της γοητείας των ὀφθαλμῶν και της ακοῆς;

Αλλα και αν θέλῃς ν' ἀκούσης μίαν ωραίαν φωνήν, που αλλοῦ δύνασαι να εὕρης συναυλίαν πολυφωνοτέραν και αρμονικωτέραν; Αλλ' εἰάν περισσότερον σου ἀρέσουν οι ἦχοι του αὐλοῦ και της σύριγγας, και τούτους δύνασαι ἀφθόνως ν' ἀπόλαυσης εις την ὄρχησιν.

τοιαύτη θέα γενήσῃ, ὅταν ὁρᾷς τὸ θέατρον μισοῦν μὲν τὰ κακῶς γινόμενα, ἐπιδεκρῶν δὲ τοῖς ἀδικουμένοις, καὶ ὅλως τὰ ἥθη τῶν ὁρώντων παιδαγωγοῦν.

[73] ὁ δὲ ἐστὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν ὀρχηστῶν ἐπαινέσαι, τοῦτο ἤδη ἐρῶ· τὸ γὰρ ἰσχύν τε ἅμα καὶ ὑγρότητα τῶν μελῶν ἐπιτηδεύειν ὁμοίως παράδοξον εἶναι μοι δοκεῖ ὥς εἴ τις ἐν τῷ αὐτῷ καὶ Ἡρακλέους τὸ καρτερόν καὶ Ἀφροδίτης τὸ ἀβρόν δεικνύει.

[74] Ἐθέλω δὲ ἤδη καὶ ὑποδείξαι σοι τῷ λόγῳ ὁποῖον χρὴ εἶναι τὸν ἄριστον ὀρχηστὴν ἐν τε ψυχῇ καὶ σώματι. καίτοι τῆς μὲν ψυχῆς προεῖπον τὰ πλεῖστα· μνημονικόν τε γὰρ εἶναι καὶ εὐφυᾶ καὶ συνετὸν καὶ ὁξὺν ἐπινοῆσαι καὶ καιροῦ μάλιστα ἐστοχάσθαι φημι δεῖν αὐτόν, ἔτι δὲ κριτικόν τε ποιημάτων καὶ ᾠσμάτων καὶ μελῶν τῶν ἀρίστων διαγνωστικόν καὶ τῶν κακῶς πεποιημένων [75] ἐλεγκτικόν.

τὸ δὲ σῶμα κατὰ τὸν Πολυκλείτου κανόνα ἤδη ἐπιδείξειν μοι δοκῶ· μήτε γὰρ ὑψηλὸς ἄγαν ἔστω καὶ πέρα τοῦ μετρίου ἐπιμήκης μήτε ταπεινὸς καὶ νανώδης τὴν φύσιν, ἀλλ' ἕμμετρος ἀκριβῶς, οὔτε πολύσαρκος, ἀπίθανον γὰρ, οὔτε λεπτὸς ἐς ὑπερβολήν· σκελετῶδες τοῦτο καὶ νεκρικόν.

[76] Ἐθέλω γοῦν σοι καὶ δήμου τινὸς οὐ φαύλου τὰ τοιαῦτα ἐπισημαίνεσθαι βοᾷς εἰπεῖν· οἱ γὰρ Ἀντιοχεῖς, εὐφυεστάτη πόλις καὶ ὀρχησιν μάλιστα πρεσβεύουσα, οὕτως ἐπιτηρεῖ τῶν

Παραλείπω ὅτι ὁ χαρακτήρ σου θα βελτιωθῇ εἰς αὐτὰ τα θεάματα, ὅταν θα βλέπῃς τοὺς θεατὰς νὰ ἐκδηλοῦν μίσος κατὰ τῶν κακῶν πράξεων καὶ νὰ δακρύνουν δια τ' ἀδικήματα. Ἐν γένει τὸ θέαμα εἶνε ἠθοπλαστικόν δια τοὺς θεατὰς.

73. Ἀλλ' ὁ μεγαλείτερος ἐπαινος δια τὸν χορόν εἶνε ὅτι κατορθώνει νὰ δίδῃ εἰς τὰ μέλη συγχρόνως εὐκαμψίαν καὶ δύναμιν, πράγμα τόσον παράδοξον, ὡς εἰ τις κατάρθωνε νὰ ἐνώσῃ εἰς ἐν σῶμα τὴν δύναμιν τοῦ Ἡρακλέους καὶ τὴν ἀβρότητα τῆς Ἀφροδίτης.

74. Τώρα δε θα προσπαθῆσω νὰ σου υποδείξω δια τοῦ λόγου καὶ οἷός· πρέπει νὰ εἶνε ὁ ἄριστος ὀρχηστὴς κατὰ τε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα. Ἀλλ' ὅσον ἀφορὰ τὴν ψυχὴν, ἀνέφερα ἤδη τὰ περισσότερα· ὅτι πρέπει νὰ ἔχη μνημονικόν, νὰ εἶνε εὐφυὲς καὶ νοήμων καὶ ὁξὺς εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ, προ πάντων, ταχύς εἰς τὸ ν' αὐτοσχεδιάζῃ, προσέτι δε νὰ δύναται νὰ κρίνῃ ποιήματα καὶ ᾠσματα, νὰ διακρίνῃ τὰς καλλίτερος μελωδίας καὶ νὰ διορθῶνῃ τὰ πλημμελὴ καὶ ἐλαττωματικά.

75. Τὸ δε σῶμα τοῦ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ σου παρουσιάσω σύμφωνον πρὸς τὸν κανόνα τοῦ Πολυκλείτου. Οὔτε πάρα πολὺ ὑψηλὸς πρέπει νὰ εἶνε, οὔτε πάρα πολὺ μικρόσωμος καὶ νανώδης, ἀλλ' ἐντελὴς σύμμετρος, οὔτε πολύσαρκος — πράγμα ἀνάρμοστον εἰς τὴν ὀρχησιν καὶ τὰς υποκρίσεις αὐτῆς — οὔτε καθ' ὑπερβολὴν ἰσχνός, τὸ ὁποῖον ἐνθυμίζει τοὺς σκελετούς καὶ τοὺς νεκρούς.

76. Θα σου ἀναφέρω δε ποίας ἀποδοκιμασίας ἐπροκάλεσαν τὰ ἐλαττώματα ταῦτα μεταξύ θεατῶν ἱκανῶν νὰ κρίνουν τὰ τοιαῦτα. Οἱ Ἀντιοχεῖς εἶνε λαὸς εὐφυέστατος καὶ

λεγομένων καὶ τῶν γιγνομένων ἕκαστα, ὥς μηδὲνα μηδὲν αὐτῶν διαλανθάνειν. μικροῦ μὲν γὰρ ὀρχηστοῦ εἰσελθόντος καὶ τὸν Ἑκτορα ὀρχουμένου μιᾷ φωνῇ πάντες ἀνεβόησαν, "ὦ Αστυάναξ, Ἑκτωρ δὲ ποῦ;" ἄλλοτε δὲ ποτε μηκίστου τινὸς ὑπὲρ τὸ μέτριον ὀρχεῖσθαι τὸν Καπανέα ἐπιχειροῦντος καὶ προσβάλλειν τοῖς Θηβαίων τείχεσιν, "Ὑπέρβηθι," ἔφησαν, "τὸ τεῖχος, οὐδὲν σοι δεῖ κλίμακος." καὶ ἐπὶ τοῦ παχέος δὲ καὶ πιμελοῦς ὀρχηστοῦ πηδᾶν μεγάλα πειρωμένου, "Δεόμεθα," ἔφασαν, "φεῖσαι τῆς θυμέλης." τὸ δὲ ἐναντίον τῷ πάνυ λεπτῷ ἐπεβόησαν, "Καλῶς ἔχε," ὥς νοσοῦντι. τούτων οὐ τοῦ γελοίου ἔνεκα ἐπεμνήσθην, ἀλλ' ὥς ἴδης ὅτι καὶ δῆμοι ὅλοι μεγάλην σπουδὴν ἐποίησαντο ἐπὶ τῇ ὀρχηστικῇ, ὥς ῥυθμίζειν τὰ καλὰ καὶ τὰ αἰσχροῦς αὐτῆς δύνασθαι.

[77] Εὐκίνητος δὲ τὸ μετὰ τοῦτο πάντως ἔστω καὶ τὸ σῶμα λελυμένος τε ἅμα καὶ συμπεπηγώς, ὥς λυγίζεσθαι τε ὅπη καιρὸς καὶ συνεστάναι [78] καρτερῶς, εἰ τούτου δέοι. ὅτι δὲ οὐκ ἀπήλλακται ὀρχησις καὶ τῆς ἐναγωνίου χειρονομίας ἀλλὰ μετέχει καὶ τῶν Ἑρμοῦ καὶ Πολυδεύκους καὶ Ἡρακλέους ἐν ἀθλήσει καλῶν ἴδοις ἂν ἐκάστη τῶν μιμήσεων ἐπισχών.

αγαπᾷ ἐξαιρετικῶς τὸν χορόν· μετὰ τόσης δὲ προσοχῆς καὶ ακριβείας παρακολουθοῦν τα τοιοῦτα θεάματα, ὥστε οὐδὲν σφάλμα δύναται να διαφύγη τὴν προσοχὴν των. Ὄταν δὲ ποτε ἐνεφανίσθῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς μικρόσωμος ὀρχηστής καὶ παρίστα τὸν Ἑκτορα, πάντες συγχρόνως ἀνεφώνησαν· Συ εἶσαι ὁ Αστυάναξ, ὁ Ἑκτωρ δὲ ποῦ εἶνε; Ἀλλοτε, ὅταν κάποιος καθ' ὑπερβολὴν ὑψηλὸς ἐπεχείρησε να παραστήσῃ δια τῆς ὀρχήσεως τὸν Καπανέα προσβάλλοντα τα τεῖχη των Θηβῶν Διασκέλισε, του ἐφώνησαν το τεῖχος, δεν ἔχεις ἀνάγκη ἀπὸ κλίμακα. Εἰς ἄλλον παχύν καὶ πολύσαρκον, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρει να κάμῃ μεγάλα πηδήματα, ἐφώνησαν· Σε παρακαλοῦμεν μὴ μας χαλάσῃς τὴν σκηνήν. Εξ ἐναντίας, εἰς ἄλλον καθ' ὑπερβολὴν ἰσχνόν ἐφώνησαν "Περαστικά", ὡς να ἦτο ἀρρωστος. Αὐτὰ δεν τα ἀνέφερα διὰ να γελάσωμεν, ἀλλὰ δια να σου δείξω ὅτι καὶ λαοὶ ολόκληροι ἀποδίδουν μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν ὀρχηστικὴν καὶ δύνανται να κρίνουν ὀρθῶς καὶ τα καλὰ καὶ τα ἐλαττώματα αὐτῆς.

77. Ἐπειτα, πρέπει πάντως να εἶνε εὐκίνητος ὁ χορευτής, να ἔχῃ το σῶμα χαλαρόν καὶ συγχρόνως στερεόν, οὕτως ὥστε να λυγίζεται ὅταν εἶνε ἀνάγκη καὶ να στέκεται ἀλύγιστον ὁσάκις πρέπει. 78. Ὅτι δὲ ἡ ὀρχησις δεν στερεῖται καὶ των ἀθλητικῶν κινήσεων, ἀλλ' ἔχει καὶ τὰς ωραιότερας ἀθλητικὰς στάσεις του Ἑρμοῦ, του Πολυδεύκους καὶ του Ἡρακλέους, δύνασαι να το ἴδῃς ἀν προσέξῃς εἰς ἐκάστην των ὀρχηστικῶν μιμήσεων. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, πλέον ἀξιόπιστος εἶναι ἡ ὅρασις ἀπὸ τὴν ἀκοήν· ἀλλ' εἰς τὴν ὀρχησιν καὶ ἡ ὅρασις καὶ ἡ ἀκοή εἶνε

Ἡροδότῳ μὲν οὖν τὰ δι' ὁμμάτων φαινόμενα πιστότερα εἶναι τῶν ὥτων δοκεῖ ὀρχήσῃ δὲ καὶ τὰ ὥτων καὶ ὀφθαλμῶν πρόσσεστιν. οὕτω δὲ [79] θέλγει ὀρχησις ὥστε ἂν ἐρῶν τις εἰς τὸ θέατρον παρέλθοι, ἐσωφρονίσθῃ ἰδὼν ὅσα ἔρωτος κακὰ τέλη· καὶ λύπη ἐχόμενος ἐξέρχεται τοῦ θεάτρου φαιδρότερος ὥσπερ τι φάρμακον ληθεδανὸν καὶ κατὰ τὸν ποιητὴν νηπενθές τε καὶ ἄχολον πιών. σημεῖον δὲ τῆς πρὸς τὰ γιγνόμενα οἰκειότητος καὶ τοῦ γνωρίζειν ἕκαστον τῶν ὀρώντων τὰ δεικνύμενα τὸ καὶ δακρύειν πολλάκις τοὺς θεατάς, ὅποταν τι οἰκτρὸν καὶ ἐλεεινὸν φαίνεται. ἡ μὲν γε Βακχικὴ ὀρχησις ἐν Ἰωνίᾳ μάλιστα καὶ ἐν Πόντῳ σπουδαζομένη, καίτοι σατυρικὴ οὖσα, οὕτω κεχείρωται τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἐκεῖ ὥστε κατὰ τὸν τεταγμένον ἕκαστοι καιρὸν, ἀπάντων ἐπιλαθόμενοι τῶν ἄλλων, κάθηνται δι' ἡμέρας τιτᾶνας καὶ κορύβαντας καὶ σατύρους καὶ βουκόλους ὀρώντες. καὶ ὀρχοῦνται γε ταῦτα οἱ εὐγενέστατοι καὶ πρωτεύοντες ἐν ἑκάστη τῶν πόλεων, οὐχ ὅπως αἰδούμενοι ἀλλὰ καὶ μέγα φρονοῦντες ἐπὶ τῷ πράγματι μᾶλλον ἢ περ ἐπ' εὐγενείαις καὶ λειτουργίαις καὶ ἀξιώμασι προγονικοῖς.

[80] Ἐπεὶ δὲ τὰς ἀρετὰς ἔφην τὰς ὀρχηστικάς, ἄκουε καὶ τὰς κακίας αὐτῶν. τὰς μὲν οὖν ἐν σώματι ἤδη ἔδειξα, τὰς δὲ τῆς διανοίας οὕτως ἐπιτηρεῖν, οἶμαι, δύναιο ἂν. πολλοὶ γὰρ αὐτῶν ὑπ' ἀμαθίας—ἀμήχανον γὰρ ἅπαντας εἶναι σοφούς— καὶ σολοικίας δεινὰς ἐν τῇ ὀρχήσῃ ἐπιδείκνυνται, οἱ μὲν ἄλογα κινούμενοι καὶ μηδέν, ὥς

αναγκαῖαι.

79. Τόσῃν δὲ ἐπίδρασιν ἔχει εἰς τὴν ψυχὴν ἡ ὀρχησις, ὥστε, ἀν μεταβῇ κανεὶς ἐρωτευμένος εἰς τὸ θέατρον, σωφρονίζεται βλέπων ποῖα κακὰ αποτελέσματα ἔχει ὁ ἔρως· εἰάν δὲ κατέχεται ὑπὸ λύπης, ἀναχωρεῖ ἐκ τοῦ θεάτρου φαιδρότερος, ὥς νὰ ἐπιε φάρμακον τὸ ὅποιον δίδει τὴν λήθην ἢ ὅπως ὁ ποιητὴς το λέγει, νηπενθές καὶ ἄχολον.³⁷ Απόδειξις δὲ ὅτι ἡ ὀρχησις ἀναπαριστᾷ τὰ αἰσθήματα τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅτι οἱ θεαταὶ ἀναγνωρίζουν ἕκαστος τὰ αἰσθήματα τοῦ εἰς τὰ παριστώμενα, εἶναι ὅτι οἱ βλέποντες δακρύουν πολλάκις, οὐσάκις ὁ χορὸς παριστᾷ τίποτε θλιβερόν. Καὶ αὕτη ἡ βακχικὴ ὀρχησις, ἡ ὁποία συνειθίζεται καὶ ἐκτιμάται πρὸ πάντων εἰς τὴν Ἰωνίαν καὶ τὸν Πόντον, καίτοι εἶνε σατυρικὴ, τόσον ἔχει υποδοῦλωση τοὺς ἐκεῖ ἀνθρώπους, ὥστε κατὰ τὴν ὀρισμένην ἐποχὴν ἀφήνουν πάσαν ἄλλην ἀσχολίαν καὶ ἐπὶ ἡμέρας κάθηνται καὶ βλέπουν τιτᾶνας καὶ κορύβαντας, σατύρους καὶ βουκόλους ὀρχομένους. Ἐκτελοῦν δὲ τοὺς χορούς τούτους οἱ εὐγενέστατοι καὶ οἱ πρωτεύοντες εἰς ἑκάστην τῶν πόλεων, καὶ ὅχι μόνον δὲν ἐντρέπονται διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ υπερηφανεύονται περισσότερον παρὰ διὰ τὰς εὐγενείας, τὰ ἀξιώματα καὶ τὰ προγονικά τῶν κατορθώματα.

80. Αφού ωμίλησα περί των προτερημάτων των ορχηστών, ἄκουσε τώρα καὶ τὰ ἐλαττώματα των. Καὶ τὰ μὲν σωματικά ὑπέδειξα ἤδη· νομίζω δὲ ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ υποδείξωμεν καὶ τὰ πνευματικά αὐτῶν ἐλαττώματα. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀπὸ ἀμάθειαν — διότι ἀδύνατον νὰ εἶνε ὅλοι σοφοί — περιπίπτουν εἰς μεγάλα

φασι, πρὸς τὴν χορδὴν, ἕτερα μὲν γὰρ ὁ πούς, ἕτερα δ' ὁ ῥυθμὸς λέγει· οἱ δὲ εὐρυθμα μὲν, τὰ πράγματα δὲ μετὰχρονα ἢ πρόχρονα, οἷον ἐγὼ ποτε ἰδὼν μέμνημαι. τὰς γὰρ Διὸς γονὰς ὀρχούμενός τις καὶ τὴν τοῦ Κρόνου τεκνοφαγίαν παρωρχεῖτο τὰς Θυέστου συμφοράς, τῷ ὁμοίῳ παρηγμένος. καὶ ἄλλος τὴν Σεμέλην ὑποκρινόμενος βαλλομένην τῷ κεραυνῷ τὴν Γλαύκην αὐτῇ εἵκαζε μεταγενεστέραν οὔσαν.

ἀλλ' οὐκ ἀπὸ γε τῶν τοιούτων ὀρχηστῶν ὀρχήσεως αὐτῆς, οἶμαι, καταγνωστέον οὐδὲ τὸ ἔργον αὐτὸ μισητέον, ἀλλὰ τοὺς μὲν, ὥσπερ εἰσίν, ἀμαθεῖς νομιστέον, ἐπαινετέον δὲ τοὺς ἐννόμως καὶ κατὰ ῥυθμὸν τῆς τέχνης ἱκανῶς ἕκαστα δρῶντας.

[81] Ὅλως δὲ τὸν ὀρχηστὴν δεῖ πανταχόθεν ἀπηκριβῶσθαι, ὥς εἶναι τὸ πᾶν εὐρυθμον, εὐμορφον, σύμμετρον, αὐτὸ αὐτῷ ἐοικός, ἀσυκοφάντητον, ἀνεπίληπτον, μηδαμῶς ἐλλιπές, ἐκ τῶν ἀρίστων κεκραμένον, τὰς ἐνθυμήσεις ὀξύν, τὴν παιδείαν βαθύν, τὰς ἐννοίας ἀνθρώπινον μάλιστα. ὁ γοῦν ἔπαινος αὐτῷ τότε ἂν γίγνοιτο ἐντελής παρὰ τῶν θεατῶν ὅταν ἕκαστος τῶν ὀρώντων γνωρίζῃ τὰ αὐτοῦ, μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ τῷ ὀρχηστῇ ἑαυτὸν βλέπῃ καὶ ἃ πάσχειν αὐτὸς καὶ ἃ ποιεῖν εἴωθεν· τότε γὰρ οὐδὲ κατέχειν ἑαυτοὺς οἱ ἄνθρωποι ὑφ' ἡδονῆς δύνανται, ἀλλ' ἀθρόοι πρὸς τὸν ἔπαινον ἐκχέονται, τὰς

σφάλματα κατὰ τὴν ὀρχησιν. Καὶ ἄλλοι μὲν κάμνουν κινήσεις παραλόγους, αἰ ποῖαι, κατὰ το λεγόμενον, δεν ἔχουν σχέσιν πρὸς τὴν χορδὴν.³⁸ καὶ ἀλλὰ λέγει ἡ κίνησις τοῦ ποδός, ἀλλὰ δε ο ρυθμός. Ἄλλοι δε χορεύουν μὲν κατὰ τὸν ρυθμόν, ἀλλὰ εἰς τὰ παριστώμενα συγχέουν τὰς ἐποχάς· καὶ ὡς παραδείγματα θα ἀναφέρω πράγματα τὰ ὁποῖα εἶδα. Κάποιος, ὁ ὁποῖος ἐχόρευε τὴν γέννησιν τοῦ Διὸς καὶ συγχρόνως τὴν τεκνοφαγίαν τοῦ Κρόνου, συνέχεε τὸ θέμα τοῦ πρὸς τὰ παθήματα τοῦ Θυέστου. Ἄλλος, ὑποκρινόμενος τὴν Σεμέλην κεραυνοβολουμένην, τὴν παρωμοίαζε πρὸς τὴν Γλαύκην, ἡ ὁποῖα εἶνε μεταγενεστέρα.

Ἀλλὰ τὰ σφάλματα τῶν τοιούτων δεν πρέπει ν' ἀποδίδωνται εἰς τὴν ὀρχησιν, οὔτε πρέπει, ἐξ αἰτίας αὐτῶν, νὰ περιφρονούμεν τὴν τέχνην, ἀλλ' αὐτοὺς μὲν νὰ θεωρούμεν ἀμαθεῖς, νὰ ἐπαινούμεν δε ἐκείνους οἵτινες χορεύουν κανονικῶς καὶ κατὰ τὸν ρυθμόν τῆς τέχνης ἐκτελοῦν τὰ διάφορα θέματα.

81. Ἐν γένει δε ὁ χορευτὴς πρέπει νὰ καταβάλλῃ πάσαν φροντίδα, ὥστε παν ὅτι ἐκτελεῖ νὰ εἶνε εὐρυθμον, εὐσχημον, σύμμετρον, συνεπές πρὸς ἑαυτό, μὴ δυνάμενον νὰ παρερμηνευθῇ καὶ κατακριθῇ, χωρὶς καμμιάν ἐλλειψιν καὶ αποτελούμενον ἐκ τῶν ἀρίστων ἀσκήσεων· ὁ ἴδιος δε νὰ ἔχῃ τὴν μνήμην ὀξεῖαν, νὰ ἔχῃ γνώσεις μεγάλας καὶ βαθείας καὶ νὰ γνωρίζῃ μεγάλως τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν. Τότε ὁ ἔπαινος τῶν θεατῶν θα εἶνε ἐντελής, ὅταν ἕκαστος ἐκ τῶν παρακολουθούντων τὴν ὀρχησιν ἀναγνωρίζῃ εἰς αὐτὴν τὰ αἰσθήματα τοῦ καὶ ὡς εἰς καθρέπτῃν βλέπει τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὸν ὀρχηστὴν καὶ ὅσα

τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἕκαστος εἰκόνας ὁρῶντες καὶ αὐτοὺς γνωρίζοντες. ἀτεχνῶς γὰρ τὸ Δελφικὸν ἐκείνο τὸ Γνῶθι σεαυτὸν ἐκ τῆς θεᾶς αὐτοῖς περιγίγνεται, καὶ ἀπέρχονται ἀπὸ τοῦ θεάτρου ἅ τε χορὴ αἰρεῖσθαι καὶ ἅ φεύγειν μεμαθηκότες καὶ ἅ πρότερον ἠγνόουν διδασκόμενοι.

[82] Γίνεται δέ, ὥσπερ ἐν λόγοις, οὕτω δὲ καὶ ἐν ὀρχήσει ἢ πρὸς τῶν πολλῶν λεγομένη κακοζηλία ὑπερβαίνοντων τὸ μέτρον τῆς μιμήσεως καὶ πέρα τοῦ δέοντος ἐπιτείνοντων, καὶ εἰ μέγα τι δεῖξαι δέοι, ὑπερμέγεθες ἐπιδεικνυμένων, καὶ εἰ ἀπαλόν, καθ' ὑπερβολὴν θηλυνομένων, καὶ τὰ ἀνδρώδη ἄχρι τοῦ ἀγρίου καὶ θηριώδους προαγόντων.

[83] Οἷον ἐγὼ ποτε μέμνημαι ἰδὼν ποιοῦντα ὀρχηστὴν εὐδοκιμοῦντα πρότερον, συνετὸν μὲν τὰ ἄλλα καὶ θαυμάζεσθαι ὡς ἀληθῶς ἄξιον, οὐκ οἶδα δὲ ἥτινι τύχῃ εἰς ἀσχήμονα ὑπόκρισιν δι' ὑπερβολὴν μιμήσεως ἐξοκείλαντα. ὀρχούμενος γὰρ τὸν Αἴαντα μετὰ τὴν ἦτταν εὐθύς μαινόμενον, εἰς τοσοῦτον ὑπερεξέπεσεν ὥστε οὐχ ὑποκρίνασθαι μανίαν ἀλλὰ μαίνεσθαι αὐτὸς εἰκότως ἂν τινι ἔδοξεν. ἐνὸς γὰρ τῶν τῷ σιδηρῷ ὑποδήματι κτυπούντων τὴν ἐσθήτα κατέρρηξεν, ἐνὸς δὲ τῶν ὑπαυλούντων τὸν αὐλὸν ἀρπάσας τοῦ Ὀδυσσεῶς πλησίον ἐστῶτος καὶ ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα φρονοῦντος διεῖλε τὴν κεφαλὴν κατενεγκών, καὶ εἴ γε μὴ ὁ πῖλος ἀντέσχεν καὶ τὸ πολὺ τῆς πληγῆς ἀπεδέξατο, ἀπωλώλει ἂν ὁ κακοδαίμων

πάσχει καὶ ὅσα συνειθίζει νὰ πράττει. Ὄταν οἱ θεαταὶ βλέπουν ἕκαστος τὰς κινήσεις τῆς ψυχῆς τῶν καὶ ἀναγνωρίζουν ἑαυτούς, αἰσθάνονται τὴν τέχνην, ὥστε δὲν δύνανται νὰ κρατηθοῦν, ἀλλ' ἐπαινοῦν καὶ ἐπευφημοῦν ἐνθουσιωδῶς· διότι ἀποτέλεσμα τοῦ θεάματος ἐκείνου εἶνε τὸ Δελφικόν “Γνῶθι σεαυτὸν”· ἀπέρχονται δὲ ἐκ τοῦ θεάτρου, ἀφ’ ὧν ἔμαθαν ποία πρέπει νὰ προτιμοῦν καὶ ποία ν’ ἀποφεύγουν καὶ ἐδιδάχθησαν ὅσα προηγουμένως δὲν ἐγνώριζαν.

82. Ὅπως δὲ εἰς τοὺς λόγους, καὶ εἰς τὴν ὀρχησιν συμβαίνει ἡ λεγομένη κακοζηλία· δηλαδή οἱ ὀρχούμενοι ὑπερβαίνουν τὸ μέτρον τῆς μιμήσεως καὶ τὴν ἐντείνουν πέραν τοῦ δέοντος· εἰ δὲ πρόκειται νὰ παραστήσουν τίποτε ἀβρόν, γίνονται καθ’ ὑπερβολὴν θηλυπρεπεῖς, τὰ δὲ ἀνδροπρεπῆ ὠθοῦν μέχρι τοῦ ἀγρίου καὶ θηριώδους.

83. Καὶ ἐνθυμούμαι ὅτι εἶδα κάποτε ἕνα ὀρχηστὴν, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἐθεωρεῖτο ἐκ τῶν καλῶν, ἦτο δὲ τῶν τεχνίτης καὶ ἀληθῶς ἄξιός νὰ θαυμάζεται, ἀλλὰ δὲν γνωρίζω πῶς τοῦ συνέβη νὰ ἐξωκείλῃ εἰς ἀσχήμον ὑπόκρισιν διὰ τῆς ὑπερβολικῆς μιμήσεως. Ὀρχούμενος τὸν Αἴαντα, παράφρονα μετὰ τὴν ἦτταν, τὸσον παρεξετράπη, ὥστε ἀντὶ νὰ φαίνεται ὅτι ὑπεκρίνετο τὴν παραφροσύνην, ἠδύνατο νὰ νομισθῇ ὅτι εἶχε παραφρονήσῃ ὁ ἴδιος· ἐνὸς ἐκ τῶν κρατούντων τὸ μέτρον διὰ τοῦ σιδηροῦ υποδήματος κατέσχισε τὰ ἐνδύματα, ἀρπάσας δὲ τὸν αὐλὸν ἐνὸς ἐκ τῶν αὐλητῶν, ἐκτύπησε δι’ αὐτοῦ κατὰ κεφαλῆς τὸν Ὀδυσσεά, ὅστις ἐστέκετο πλησίον καὶ ὑπερηφανεύετο διὰ τὴν νίκην, καὶ ἀνὰ τὴν περικεφαλαίαν δὲν τὸν

Ὀδυσσεύς, ὀρχηστῇ παραπαίοντι
περιπεσών.

ἀλλὰ τό γε θέατρον ἅπαν συνεμεμήνει
τῷ Αἴαντι καὶ ἐπήδων καὶ ἐβόων καὶ
τὰς ἐσθῆτας ἀνερρίπτουν, οἱ μὲν
συρφετώδεις καὶ αὐτὸ τοῦτο ἰδιῶται τοῦ
μὲν εὐσχήμονος οὐκ ἐστοχασμένοι οὐδὲ
τὸ χειρόν ἢ τὸ κρεῖττον ὀρῶντες, ἄκραν
δὲ μίμησιν τοῦ πάθους τὰ τοιαῦτα
οἰόμενοι εἶναι· οἱ ἀστειότεροι δὲ
συνιέντες μὲν καὶ αἰδούμενοι ἐπὶ τοῖς
γινομένοις, οὐκ ἐλέγχοντες δὲ σιωπῇ τὸ
πρᾶγμα, τοῖς δὲ ἐπαίνοις καὶ αὐτοὶ τὴν
ἄνοιαν τῆς ὀρχήσεως ἐπικαλύπτοντες,
καὶ ἀκριβῶς ὀρῶντες ὅτι οὐκ Αἴαντος
ἀλλὰ ὀρχηστοῦ μανίας τὰ γινόμενα
ἦν. οὐ γὰρ ἀρκεσθεῖς τούτοις ὁ
γενναῖος ἄλλο μακρῷ τούτου
γελοιότερον ἔπραξε· καταβάς γὰρ εἰς
τὸ μέσον ἐν τῇ βουλῇ δύο ὑπατικῶν
μέσος ἐκαθέζετο, πάνυ δεδιότων μὴ καὶ
αὐτῶν τινα ὥσπερ κριὸν μαστιγῶση
λαβών.

Καὶ τὸ πρᾶγμα οἱ μὲν ἐθαύμαζον, οἱ
δὲ ἐγέλων, οἱ δὲ ὑπώπτευνον μὴ ἄρα ἐκ
τῆς ἄγαν μιμήσεως εἰς τὴν τοῦ πάθους
ἀλήθειαν ὑπηνέχθη.

καὶ [84] αὐτὸν μέντοι φασὶν
ἀνανήψαντα οὕτως μετανοῆσαι ἐφ' οἷς
ἐποίησεν ὥστε καὶ νοσῆσαι ὑπὸ λύπης,
ὡς ἀληθῶς ἐπὶ μανίᾳ κατεγνωσμένον.

επροφύλαττεν, ἀλλ' ἐδέχετο ολόκληρον
τὸ κτύπημα ἢ κεφαλὴ, θά εφονεύετο ὁ
ταλαίπωρος Ὀδυσσεύς, διότι τοῦ ἔτυχε
τοιούτος παράφρων ὀρχηστής.

Ἀλλὰ καὶ οἱ θεαταὶ ὅλοι συνεμερίζοντο
τὴν παραφροσύνην τοῦ Αἴαντος καὶ
ανεπήδων καὶ εκραύγαζον καὶ ἐρρίπτον
τὰ ἐνδύματα τῶν, καθότι οἱ μὲν ἦσαν
απλοῖκοί καὶ τοῦ ὄχλου ἀνθρώποι καὶ
δεν εἶχον ἀντίληψιν τοῦ μέτρου καὶ τοῦ
κοσμίου, οὔτε ἠδύναντο νὰ διακρίνουν
τὸ κακόν καὶ τὸ καλόν καὶ ἐνόμιζον τὰς
υπερβολὰς τοῦ ὀρχηστοῦ ὡς τελείαν
μίμησιν τοῦ πάθους, οἱ δὲ μορφωμένοι
ἐνόουν μὲν τὸ ἀτοπον καὶ
δυσηρεστούντο διὰ τὰ γινόμενα, ἀλλὰ
δεν ἐτόλμων νὰ ἐκδηλώσουν τὴν
αποδοκιμασίαν τῶν· καὶ μολονότι
ἐβλεπον ὅτι τὰ γινόμενα δὲν παρίστων
τὴν παραφροσύνην τοῦ Αἴαντος, ἀλλ'
ἦσαν παραφροσύνη τοῦ ὀρχηστοῦ,
ἐχειροκρότουν καὶ αὐτοί, καλύπτοντες
διὰ τῶν επευφημιῶν τὴν ἀσχημίαν τῆς
ὀρχήσεως. Δὲν ἠρκέσθη δὲ εἰς αὐτὰ ὁ
ἐξαίρετος ἐκεῖνος ὀρχηστής, ἀλλ'
ἔπραξε καὶ κάτι τι ἄλλο πολὺ
γελοιωδέστερον· κατέβη ἐκ τῆς σκηνῆς
καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸ μέσον τοῦ θεάτρου
εἰς μίαν ἐκ τῶν θέσεων τῶν ὠρισμένων
διὰ τοὺς συγκλητικούς, μετὰξὺ δύο
πρώην ὑπάτων, οἵτινες κατελήφθησαν
ὑπὸ φόβου μήπως θὰ τοὺς
εμαστίγωνεν, ὅπως τὸν κριὸν τὸν
ὁποῖον ὁ Αἴας κτυπά.

Καὶ ἄλλοι μὲν ἐθαύμαζον τὰ πράγμα,
ἄλλοι δὲ ἐγέλων καὶ μερικοὶ ὑπώπτευνον
μήπως ἐκ τῆς υπερβολικῆς μιμήσεως
ἐπαθε πραγματικῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον
υπεκρίνετο.

84. Ἀλλὰ λέγεται ὅτι καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν
συνήλθε, τόσον μετενόησε δι' ὅσα·
ἔπραξεν, ὥστε ἐκ τῆς λύπης τοῦ
ἠσθένησε, διότι ἐνομίσθη ὅτι ἀληθῶς

καὶ ἐδήλωσέ γε τοῦτο σαφῶς αὐτός· αἰτούντων γὰρ αὖθις τῶν στασιωτῶν αὐτοῦ τὸν Αἴαντα ὀρχήσασθαι αὐτοῖς, παραιτησάμενος, "Τὸν ὑποκριτὴν," ἔφη πρὸς τὸ θέατρον, "ἱκανὸν ἐστὶν ἅπαξ μανῆναι." μάλιστα δὲ αὐτὸν ἠνίασεν ὁ ἀνταγωνιστὴς καὶ ἀντίτεχνος· τοῦ γὰρ ὁμοίου Αἴαντος αὐτῷ γραφέντος οὕτω κοσμίως καὶ σωφρόνως τὴν μανίαν ὑπεκρίνατο ὥς ἐπαινεθῆναι, μείνας ἐντὸς τῶν τῆς ὀρχήσεως ὅρων καὶ μὴ παροινήσας εἰς τὴν ὑπόκρισιν.

[85] Ταῦτά σοι, ὦ φιλότης, ὀλίγα ἐκ παμπόλλων παρέδειξα ὀρχήσεως ἔργα καὶ ἐπιτηδεύματα, ὥς μὴ πάνυ ἄχθοιό μοι ἐρωτικῶς θεωμένῳ αὐτά. εἰ δὲ βουληθείης κοινωνῆσαί μοι τῆς θέας, εὖ οἶδα ἐγὼ πάνυ ἀλωσόμενόν σε καὶ ὀρχηστομανήσοντά γε προσέτι. ὥστε οὐδὲν δεήσομαι τὸ τῆς Κίρκης ἐκεῖνο πρὸς σὲ εἰπεῖν, τό

θαῦμά μ' ἔχει ὥς οὔτι πιὼν τάδε φάρμακ' ἐθέλχθης,
θελχθήσῃ γάρ, καὶ μὰ Δί' οὐκ ὄνου κεφαλὴν ἢ συὸς καρδίαν ἔξεις, ἀλλ' ὁ μὲν νόος σοι ἐμπεδώτερος ἔσται, σὺ δὲ ὑφ' ἡδονῆς οὐδὲ ὀλίγον τοῦ κυκεῶνος ἄλλῳ μεταδώσεις πιεῖν. ὅπερ γὰρ ὁ Ὅμηρος περὶ τῆς Ἑρμοῦ ῥάβδου τῆς χρυσῆς λέγει, ὅτι καὶ "ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει" δι' αὐτῆς

ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνῶντας ἐγείρει,
τοῦτο ἀτεχνῶς ὀρχησις ποιεῖ καὶ τὰ ὄμματα θέλγουσα καὶ ἐγρηγορεῖν ποιοῦσα καὶ ἐπεγείρουσα τὴν διάνοιαν πρὸς ἕκαστα τῶν δρωμένων.

εἶχε παραφρονήση. Εξεδήλωσε δε καὶ ἄλλως τὴν μεταμέλειάν του, διότι ὅταν οἱ θαυμασταί του τον ἐκάλεσαν νὰ χορεύσῃ ἐκ νέου τον Αἴαντα, παρουσίασεν ἄλλον ὀρχηστὴν καὶ εἶπε πρὸς τοὺς θεατάς· Εἶνε ἀρκετόν ὅτι παρεφρόνησα μίαν φορὰν. Τον ἐλύπησε δε προ πάντων ἡ ἐπιτυχία ἐνὸς ὁμοτέχνου καὶ ἀντιζήλου, ὅστις, ἀναλαβὼν νὰ χορεύσῃ τον Αἴαντα, τόσον κοσμίως καὶ με τόσην τέχνην ὑπεκρίθη τὴν παραφροσύνην, ὥστε ἐπηνέθη διότι ἐμεινεν ἐντὸς τῶν κανόνων τῆς ὀρχήσεως καὶ δεν παρεξετράπη εἰς ὑπερβολὰς ἀσχήμους.

85. Ἀρκούμαι εἰς αὐτά, φίλε μου, ἐκ τῶν πολλῶν τα ὁποῖα ἡδυνάμην νὰ σου εἰπῶ περὶ τῆς ἀξίας τῆς ὀρχήσεως, διὰ νὰ μὴ ἀγανακτῆς καὶ θεωρῆς ἀνεξήγητον τὴν ἀγάπην τὴν ὁποῖαν τρέφω πρὸς αὐτήν. Εἰάν δε θέλησῃς νὰ συμμερισθῇς μετ' ἐμοῦ τὸ θέαμα, εἰμαι βέβαιος ὅτι θὰ σε κατὰκτησῃ καὶ ἡ ἀγάπη σου πρὸς τον χορὸν θὰ φθάσῃ μέχρι μανίας. Καὶ δεν θὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σου εἰπῶ, ὅπως ἡ Κίρκη·

Θαῦμα μ' ἔχει ὥς οὔτι πιὼν τάδε φάρμακ' ἐθέλχθης,³⁹
διότι θὰ μαγευθῇς, χωρὶς συγχρόνως ν' ἀποκτήσῃς ὄνου κεφαλὴν ἢ καρδίαν χοίρου.⁴⁰ ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα σου θὰ γίνῃ ἰσχυρότερον, τόσον δε θὰ ευχαριστήσῃς, ὥστε καὶ εἰς ἄλλους θὰ δώσῃς νὰ πίοῦν ἐκ του ποτοῦ. Εκεῖνο που λέγει ὁ Ὅμηρος περὶ τῆς χρυσῆς ῥάβδου του Ἑρμοῦ, ὅτι καὶ "ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει ὧν ἐθέλει",

τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνῶντας ἐγείρει,⁴¹
τούτο ἐντελῶς ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν ὀρχησιν, ἡ ὁποῖα καὶ τοὺς οφθαλμοὺς θέλγει καὶ τὸ πνεῦμα διεγείρει καὶ ἐξυψώνει μέχρι τῶν γεγονότων τα

ΚΡΑΤΩΝ Καὶ μὴν ἤδη ἐγώ, ὦ Λυκῖνε, πείθομαί τέ σοι καὶ ἀναπεπταμένα ἔχω καὶ τὰ ὦτα καὶ τὰ ὄμματα. καὶ μέμνησό γε, ὦ φιλότης, ἐπειδὴν εἰς τὸ θέατρον ἦς, κἄμοι παρὰ στυγρῶ θέαν καταλαμβάνειν, ὥς μὴ μόνος ἐκείθεν σοφώτερος ἡμῖν ἐπανίῃς.

οποῖα ἀναπαριστά.

ΚΡΑΤ. Τώρα, Λυκῖνε, σε πιστεύω καὶ σε ἀκούω με ὅλην μου τὴν προσοχήν. Να ἐνθυμήσαι δε, φίλε μου, ὅταν θὰ πας εἰς τὸ θέατρον, νὰ κρατήσης καὶ δι' ἐμέ μίαν θέσιν, δια νὰ συμμερισθῶ καὶ ἐγώ τὴν σοφίαν, τὴν ὁποῖαν ἐκείθεν ἀποκομίζεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 35. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ἡ εὐτυχία συνίσταται ἀπὸ τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, τὸ σωματικὸν κάλλος καὶ τὸν πλούτον.
- 36. Ὁ Πυθαγόρας υπέβαλε τοὺς μαθητὰς τοῦ εἰς πενταετὴ σιωπὴν.
- 37. Ὁ Ὀμηρος εἰς τὴν Ὀδύσσειαν.
- 38. Μηδέν πρὸς τὴν χορδήν.
- 39. Ἀπορῶ πῶς χωρὶς νὰ πίῃς αὐτὰ τὰ φάρμακα ἐμαγεύθης.
- 40. Ὅπως οἱ σύντροφοι τοῦ Ὀδυσσεύς.
- 41. Γοητεύει τοὺς ὀφθαλμοὺς οἰωνοῦσαν ἀνθρώπων θέλει, ἐκτός δε τούτου καὶ τοὺς κοιμωμένους ἐξυπνά.